ပထမကြီးတန်း

အဘိဓာန်၊ လုံးကောက်၊ ဆန်း, အဓိပ္ပာယ်

မေးခွန်းဟောင်းများ

၁၂-နှစ်စာ

(၆၆၊ ၆၈၊ ၇၂၊ ၇၄၊ ၇၆၊ ၇၇၊
၇၈၊ ၇၉၊ ၈၀၊ ၈၂၊ ၈၃၊ ၈၄)

အရှင်ပညာဝံသာလင်္ကာရ
(သာမဏေကျော်-ပဲခူး၊ စုစည်း ဓမ္မဒါနပြုသည်။)

သာသနာနှစ် ၂၅၆၆-ခုနှစ်   ကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၃၈၄-ခုနှစ်

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

၁၃၆၆-ခုနှစ်
ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း
(ကချင်)

မာရဇိ=ဘုရား
ပါရိဇာတက=ပင်လယ်ကသစ်
ရဝိ=နေ
ခေပ=မျက်မှောက်ကဲ့ရဲ့ခြင်း
ပတိသုညာ=မုဆိုးမ
စူစုက=နို့သီး
အဂဠု=အကျော်
ဝယဿ=မိတ်ဆွေ
ခူလိ=မြူမှုန်
အသု=အသက်
အင်္ဂါရ=မီးကျီးခဲ
သုက္ကပက္ခ=လဆန်းပက္ခ
ပါဋ္ဌလ=ပန်းရောင်အဆင်း
အဗ္ဘက္ခာန=စွပ်စွဲခြင်း
အာလာပ=နှုတ်ဆက်စကား
ကောဏ=စည်လက်ခက်
သုပိန=အိပ်ခြင်း
အဒ္ဓါန=ခရီးရှည်
ဝစ္စကုဋိ=အိမ်သာ
ကနိဋ္ဌ=ညီ

-----♠♠♠-----(၁)

(ကယား)

အဗ္ဘက္ခာန=စွပ်စွဲခြင်း
ဝိနိစ္ဆယ=ဆုံးဖြတ်ခြင်း
ဥန္နတိ=တက်ကြွခြင်းမာန
ဧကပဒိက=လမ်းကျဉ်း
အာပဏ=ဈေးရုံ
မဿု=မုတ်ဆွယ်ကျင်စွယ်
ယက္ခဓူပ=ပွဲရက်
ဂေဏ္ဍုက=ဘောလုံး, ဂျင်လုံး
ဝီရ=ရဲရင့်သူ
ဝိဇယ=အောင်နိုင်ခြင်း
ဝဏ္ဍု=အညာ
ယုဂပတ္တ=စွယ်တော်
စမ္မက=စကားဝါ
ကဒလီ=ငှက်ပျော
ကာရဝေလ္လ=ကြက်ဟင်းခါး
ဂေါနင်္ဂုလ=မျောက်ညို
ပေလက=ယုန်
တီရ=ကမ်း
သေဝါလ=မှော်
ဩသာန=ပြီးဆုံးခြင်း

-----♠♠♠-----(၂)

(ကရင်)

အစ္စုတ=နိဗ္ဗာန်
မေရု=မြင့်မိုရ်တောင်
ဘာ=အရောင်
သာယ=ညနေချမ်း
ရမ္မက=တန်ခူးလ
သံကထာ=ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်း
ဂေါကုလ=နွားခြံ
ပပါ=ရေအိုးစဉ်
မာတာမဟီ=အဘွား
တိကိစ္ဆာ=ဆေးကုခြင်း
ဝိပ္ဖုလိင်္ဂ=မီးပွား
မရီစိ=တံလျှပ်
ပဓာန=မာယာ
မုဒိင်္ဂ=မရိုးစည်ဒိုးပတ်
ဧသိက=တံခါးတိုင်
ဓာတိ=နို့ထိန်း
ဘမု=မျက်ခုံး
သိင်္ဂူ=ဒန့်သလွန်
သုဝ=ကြက်တူရွေး
တသရ=ယက်ဖေါက်

-----♠♠♠-----(၃)

(ချင်း)

ဒသဗလ=ဘုရား
အဗျာပဇ္ဈ=နိဗ္ဗာန်
ပိတာမဟ=ဗြဟ္မာ
ဝါသဝ=သိကြားနတ်မင်း
ကုလိသ=ဝရဇိန်လက်နက်
နေရု=မြင့်မိုရ်တောင်
သဒါဂတိ=လေ
နဘ=ကောင်းကင်
ဝါရိဝါဟ=မိုးတိမ်
အာသာရ=မိုးရေအယဉ်
ဣတိဟာသ=ပုံပြင်ရာဇဝင်
ပဥှ=အမေး
သင်္ခေပ=အကျဉ်း
ဝေါဟာရ=ငြင်းခုံခြင်း
ပဋိဃောသ=ပဲ့တင်သံ
ဖလိန=အသီးရှိသောအပင်
ဝိဋပ=သစ်ခွ
နိစုလ=ကျည်းပင်

ကရမန္ဒ=ခံပင်
ဧဠာလုက=သခွါး
-----♠♠♠-----(၄)

(စစ်ကိုင်း)

ဒေဝဒေဟ=ဘုရား
ဆာရိကာ=ပြာ
ဉဠုရာဇ=လ
သရိရိ=သတ္တဝါ
ကမ္မာသ=ပြောက်ကြားသောအဆင်း
နိနာဒ=အသံ
သ္နေဟ=ချစ်ခြင်း
မဟိရုဟ=သစ်ပင်
နိစုလ=ကျည်းပင်
တစသာရ=ဝါး
လက္ခ=အမှတ်တံဆိပ်
နိသိတ=သန်းခေါင်
နိယတိ=ကံကြမ္မာ
သံကထာ=ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်း
ဂီတိက=သီချင်းသံ
ဂဗ္ဗ=မာန်ခက်ထန်ခြင်း
တိရောကရဏီ=ကန့်လန့်ကာ
သလ္လဝဇ္ဇ=ခွဲစိတ်ကုသဆရာ
ဝိကစ=အပွင့်ရှိသောသစ်ပင်
ကပိတ္ထ=သီးပင်
-----♠♠♠-----(၅)

(စစ်ကိုင်း)

သိခါ=မီးတောက်မီးလျှံ
လာသန=ကခြင်း
သာကစ္ဆာ=ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်း
အက္ခိ=မျက်စိ
ဓီ=ပညာ
လာလသ=လွန်ကဲသောတဏှာ
ဘုဝန=လောက
ဝေဒိ=ဝရံတာ
စူစုက=နို့သီး
လာလာ=တံတွေး
တေလပဏ္ဏိက=နံ့သာဖြူ
လဝင်္ဂ=လေးညှင်း
ဇာတိပ္ဖလ=ဇာတိပ္ဖိုလ်
သလ္လဝဇ္ဇ=ခွဲစိတ်ကုဆရာ
အင်္ကုရ=အညွန့်
ဇမ္ဗီရံ=သံပုရာသီး
ဗဒရံ=ဆီးသီး
ဧရာဝတံ=လိမ္မော်သီး
စမ္ပက=စကားဝါ
နာဂ=ကံ့ကော်
-----♠♠♠-----(၆)

(ပဲခူးတိုင်း/အနောက်)

ခ=ကောင်းကင်
ဘ=နက္ခတ်
ဘာ=အရောင်
အဃ=ကောင်းကင်, မကောင်းမှု
ဓီ=ပညာ
ထီ=မိန်းမ
အံသ=ပခုံး
ဇတု=ချိပ်
ဖျာ=လေးညို့
ဉာယ=နည်း
စိတ္တမာသ, ရမ္မက=တန်ခူးလ
နဠက=ကချေသည်
မုဒိင်္ဂ=မရိုးစည်ဒိုးပတ်
ဇိဝိတ=အသက်
ဓာတိ=နို့ထိန်း
ဒိပ=ဆီမီး
ပါမ=ယားနာ
ဝါသိ=ပဲခွပ်
ဗုန္ဒ=သစ်မြစ်
ယုဂပတ္တ=စွယ်တော်
-----♠♠♠-----(၇)

(ပဲခူးတိုင်း/အရှေ့)

အဘိဓာန=အမည်
နာဒ=အသံ
အစ္ဆိ=မျက်စိ
ဒါရုဏ=ကြောက်ဘွယ်ဝတ္ထု
သောပ္ပ=အိပ်ခြင်း
ဘုဝန=လောက
ဝေသ္မ=အိမ်
အာပဏ=ဈေးရုံ
ထူဏ=တိုင်
သဇ္ဇုလသ=ပွဲရက်
ကန္တာရ=ခရီးခဲ
သောဏ္ဍ=ဘုံဆိုင်
ဝိဓဝ=မုဆိုးမ
စူစုက=နို့သီး
စူဠာမဏိ=မကိုဋ်မှုထွတ်ကျောက်
ဂေဏ္ဍုက=ဘော့လုံး, ဂျင်လုံး
ပုဏ္ဏပတ္တ=ဆုလာဘ်
ယူပ=ယဇ်တိုင်
ဝက္ကလ=လျှော်တေ
ဖာလ=ထွန်သွား
-----♠♠♠-----(၈)

(မကွေး)

အမ္ဗုဒ=မိုးတိမ်
နီယ=ဆင်းရဲခြင်း
လောစန=မျက်စိ
ကန္တာရ=ခရီးခဲ
ဓာတိ=နို့ထိန်း
တိလက=မှဲ့
ဂဏက=ဗေဒင်ဆရာ
ရေဏု=မြူမှုန်
ဒတ္တ=တံစဉ်
ဒါယ=တော
ပါဠုလ=ပန်းရောင်အဆင်း
ကောဏ=စည်လက်ခက်
ရာဇဓာနီ=မြို့တော်
ဇာမာတု=သားမက်
ဗဓိရ=နားထိုင်းသူ
သီဟာသန=ရာဇပလ္လင်
ဥပ္ပါဒ=ပုဗ္ဗနိမိတ်
လေဍ္ဍု=မြေစိုင်ခဲ
ဝဟ=နွားပခုံး
အင်္ကုရ=အညွန့်

-----♠♠♠-----(၉)

(မန္တလေး)

အမရ=နတ်
အမ္ဗုဒ=မိုးတိမ်
သသီ=လ
နုတိ=ချီးမွမ်းခြင်း
နိနဒ=အသံ
ဘဝနေတ္တိ=တဏှာ
ဓရဏီ=မြေ
သပ္ပညာ=ပညာရှိ
ဆက=ကျင်ကြီး
ဝသန=အဝတ်အထည်ပုဆိုး
အင်္ဂါရ=မီးကျီးခဲ
ပဒေါသ=ညဦး
အဒိတိ=နတ်တို့၏အမိ
ပဝတ္တိ=သတင်းစကား
ပရိဘာသန=မြည်တွန်ခြင်း
သဒ္ဒလ=မြေနုကျွန်းပေါ်
ဝိဋင်္က=ခိုစင်
ကဗန္ဓ=ဦးခေါင်းမရှိသောကိုယ်
ကတ္တရယဋ္ဌိ=တောင်ဝှေး
သမ္မာ=ထမ်းပိုးကျည်

-----♠♠♠-----(၁၀)

(မွန်)

ဘသ္မ=ပြာ
သာယ=ညနေချမ်း
အလက္ခီ=သူယုတ်
တိဏဝ=စည်တို
ဂဗ္ဗ=မာန်ခက်ထန်ခြင်း
နခ=လက်သည်း
ဂေဏ္ဍုက=ဘောလုံး, ဂျင်လုံး
မုဂ္ဂရ=ဆောက်ပုတ်
လောဏ=ဆား
ကောဝိဠာရ=စွယ်တော်
(ပင်လယ်ကသစ်)
ဝေဂ=အဟုန်
မရီစိ=တံလျှပ်
ပဋိယောသ=ပဲ့တင်သံ
မိဒ္ဓ=ငိုက်မျဉ်းခြင်း
နေတ္တတာရ=မျက်နက်ဝန်း
ဘိင်္ကာရ=ရေကရား
ဟလ=ထွန်တုံး
ပလာသ=ကောက်ရိုး
ခရ=လွှ
ဌေဝလုက=သခွါး

-----♠♠♠-----(၁၁)

(ရန်ကုန်)

ဝစ္ဆလ=သားခင်သောနွားမ
သာတကုမ္ဘ=နိတုံရွှေ
ပရမန္န=ဃနာထမင်း
အနီကဋ္ဌ=သက်တော်စောင့်
ထေရ=လူအို
သုပန္ထ=လမ်းကောင်း
ပလာသ=သစ်ရွက်
ကုန္ဒု=လ
ကိရိဋ္ဌ=မကိုဋ်
ပဋ္ဌဟ=ဘားစည်
ပုရေစရ=ကင်းတပ်
စူဠာ=ဦးစွက်ဖုတ်
ခဏိတ္တိ=တူရွင်း
ကဋ္ဌုက=အစပ်
သာက=ဟင်းရွက်
လက္ခီ=ကျက်သရေ
မုဟုတ္တိက=ဗေဒင်ဆရာ
မိဒ္ဓ=ငိုက်မျဉ်းခြင်း
မဟာမတ္တ=အမတ်ချုပ်ကြီး
ယောသ=နွားကျောင်းသားရွာ

-----♠♠♠-----(၁၂)

(ရှမ်းပြည်နယ်/တောင်)

အကတ=နိဗ္ဗာန်
အာသု=အလျင်အမြန်
ကုဋ္ဌဂန္ဓ=ကောင်းသောအနံ့
ဉာ်ဟာ=အားထုတ်ခြင်းလုံ့လ
ဥက္ကာပ=အမှိုက်
ဦသ=ဆားဆပ်ပြာမြေ
ဧဠာလုက=သခွါး
ဩလိဂလ္လ=တံစီးတွင်း
ကဋ္ဌုကီ=မိန်းမစိုး
ခဋ္ဌန=သပိတ်လွယ်
ကရကာ=မိုးသီး
စိတ္တမာသ=တန်ခူးလ
သရမဏ္ဍလ=အသံဝန်း
ဂေါကုလ=နွားခြံ
ပရိခါ=ကျုံး
အင်္ဂုလိယ=လက်စွပ်
လဝင်္ဂ=လေးညင်း
ဖောဋ္ဌ=သွေးစုနာ
တောမရ=မှိန်း
ဟဝိ=ယဇ်ထောပတ်

-----♠♠♠-----(၁၃)

(ရှမ်းပြည်နယ်/မြောက်)

တိမိသ=အမိုက်အမှောင်
ဘာဓေယျ=ကံကြမ္မာ
သမညာ=အမည်
မိထု=ဖိုမအစုံ (မိထုန ဟုရှိသည်)
ဒမ္ဘ=စဉ်းလဲခြင်း
ဓရဏီ=မြေ
ပတိဿယ=အိမ်
ဒေါသညူ=ပညာရှိ
တနုရုဟ=အမွေး
ပဋ္ဋ=အဝတ်အထည်
ခုဇ္ဇ=ကုန်းသူ
ခယ=အဆုပ်နာ
ဂဏက=ဗေဒင်ဆရာ
မဒ=ဆင်မုန်
ယူပ=ယဇ်တိုင်
စဏက=ကုလားပဲ
ကုမ္ဗ=ပြည်
ကဋ္ဌီရ=အညောက်
ဇယသုမန=ခေါင်ရမ်း
မကသ=ခြင်

-----♠♠♠-----(၁၄)

(ရှမ်းပြည်နယ်/အရှေ့)

ကမလာသန=ဗြဟ္မာ
ပီယူသ=နတ်သြဇာ
ဝိပ္ဖုလိင်္ဂ=မီးပွါး
နဘ=ကောင်းကင်
ကလင်္ဂ=အမှတ်တံဆိပ်
မရီစိ=တံလျှပ်
ကတ္တိက=တန်ဆောင်မုန်းလ
သုကတ=ကောင်းမှုကုသိုလ်
ပဏ္ဍရ=အဖြူ
လပိတ=စကား
တိမိသိကာ=အလွန်မှောင်သောညဉ့်
သာဝ=တိမ်ဝါရောင်အဆင်း
ဦသ=ဆားဆပ်ပြာမြေ
နိဗ္ဗ=တံစက်မြိတ်
ကပ္ပရ=တံတောင်ဆစ်
ကသာ=ကြာပွတ်
အာဋ္ဌာက=တစ်ပြည်
နာဂ=ကံ့ကော်
ရာဇုလ=ရေမြွေ
ပသဝ=သားဖွားခြင်း

-----♠♠♠-----(၁၅)

(ရခိုင်)

ရာဇာယတန=လင်းလွန်းပင်
နဋ္ဌ=ကျူပင်
ပုဏ္ဍရိက=သရက်ဖြူ
ယရဂေါလိကာ=အိမ်မြှောင်
(တက်တူ)
ဘမ=ပြွန်
ခီဝရ=တံငါ
ဖေဂ္ဂု=အကာ
ကလိသ=ရှုပ်ထွေးသည်
အလ္လ=စွတ်စိုသည်
မေလက=ပေါင်းစုံခြင်း
ယာဂု=ဆန်ပြုတ် (ယာဂု)
ပိပ္ဖလ=သင်တုန်းဓား
ဝိဋ္ဋပ=သစ်ခွ
စိတ္တက=ကန့်ချုပ်နီ
သုတ္တိ=ယောက်သွား
ဂေါကဏ္ဏ=စိုင်
ကလန္ဒက=ရှဉ့်
ကာရဏိက=ငရဲထိန်း
ဗီဇကောသ=ကြာခွက်
ဘေဒ=ခွဲစိပ်ခြင်း

-----♠♠♠-----(၁၆)

(ဧရာဝတီ)

ဖဂ္ဂုဏ=တပေါင်းလ
အာရာဝ=အသံ
ရဋ္ဌာ=မြို့တွင်းရွာတွင်းလမ်း
သူန=သား
ဇလာ=တံတွေး
ပဂ္ဂိ=ဆွဲ့သူ
အရိ=ရန်သူ
ဝါဟ=မြင်း
ဝေသိက=ဧည့်သည်
ထုသောဒက=ပုံးရည်
အင်္ဂါရ=မီးကျီးခဲ
အရုဏ=အရုဏ်
ပါဋ္ဌလ=ပန်းရောင်အဆင်း
ယောသန=ကြွေးကြော်ခြင်း
လာလသာ=လွန်ကဲသောတဏှာ
အဒ္ဒါန=ခရီးရှည်
အဿမ=သခ်မ်းကျောင်း
ပလိတ=ဆံဖြူ
နာလိပဋ္ဋ=ဦးထုပ်
သမ္မတ္တ=မိတ်ဆွေချစ်

-----♠♠♠-----(၁၇)

(အထူးအောင်)

ကဒမ္ဗ=မအူ (ထိန်ပင်)
ကာဒမ္ဗ=ဝမ်းဘဲ
ကာသမဒ္ဒ=ကစော့
ကုမ္ဘက=ရွတ်တိုင်
ကုမ္ဗီလ=မိကျောင်း
နာဂဗလာ=ဝက်ချေးဘနဲ
ဘိင်္ဂရာဇ=ကြိတ်မှန်
ဥက္ကုသ=ဝန်လိုငှက်
စာတက=ပျံလွှား, မိုးစွေ
စာဋ္ဌက=အိမ်စာ

-----♠♠♠-----(၁၈)

၁၃၆၈-ခုနှစ်
ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း

အနီတိက=နိဗ္ဗာန်
အလာတ=မီးစ
ကိဗ္ဗိသ=မကောင်းမှုအကုသိုလ်
ဥတ္တိ=စကား
အာရာဝ=အသံ
ဝေဌက=စောင်းကြက်သောသားရေ
အပ္ပနာ=အကြံဝိတက်
ဥဿဝ=ပျော်ပွဲပူဇော်ပွဲ
အဝနီ=မြေ
သုပ္ပထ=လမ်းကောင်း
ဘာဂျ=ကြမ္မာ
မေတ္တာ=ချစ်ခြင်း
အမုယောဂ=ဂဠုန်တောင်မိုးအိမ်
ကမ္ဗုဂီဝါ=ရွှေလည်တိုင်
ဝလ္လုရ=အသားခြောက်
ဝါသစုဏ္ဏ=နံ့သာမှုန့်
ဂေဏ္ဍုက=ဘော့လုံး (ဂျင်းလုံး)
တိလက=မှဲ့
အာဂု=အပြစ်
ကသာ=ကြာပွတ်

-----♠♠♠-----(၁)

ဝိမာန=ဗိမာန်
အင်္ဂါရ=မီးကျီးခဲ
ဘာ=အရောင်
ပါပ=မကောင်းမှုအကုသိုလ်
ပုစ္ဆာ=အမေး
ကန္တာရ=ခရီးခဲ
ဇာမာတု=သားမက်
မဿု=မုတ်ဆိတ်ကျင်စွယ်
စုဗုက=မေးဖျား
နာလိပဋ္ဋ=ဦးထုပ်
ဝနပ္ပတိ=တောစိုးသစ်ပင်
ဝဏ္ဍု=အညှာ
ခန္ဓ=ပင်စည်
ကောဝိဠာရ=စွယ်တော်
မာလူရ=ဥသျှစ်
ဧရဏ္ဍ=ကြက်ဆူပင်
စမ္မက=စကားဝါ
ရမ္ဘ=ငှက်ပျော
ဋ္ဌောလုက=သခွါး
ဝက်=ငါးမျှားချိတ်

-----♠♠♠-----(၂)

နေရု=မြင့်မိုရ်တောင်
ဝလာဟက=မိုးတိမ်
မိဂတဏှိကာ=တံလျှပ်
အမာဝသီ=လကွယ်နေ့
ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိက=မျက်မှောက်အကျိုး
သံကထာ=ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်း
နာသိကာ=နှာခေါင်း
မဟာဗ္ဘယ=ကြီးစွာကြောက်ခြင်း
မဟာဟာသ=ပြင်းစွာရယ်ခြင်း
သုပ္ပထ=လမ်းကောင်း
ကုဋ္ဌ=နံ့ရံ
ပပါ=ရေအိုးစင်
ကုဋ္ဌိကာဝိဝရ=သော့ပေါက်

{၈} အဘိဓာန်-လုံးကောက် ၊ အဓိပ္ပာယ်၊ ဆန်း, မေးခွန်းဟောင်းများ

သုဏှာ=ချွေးမ
ကရဇ=လက်သည်
ဂေါပ္ဖက=ခြေမျက်စိ
ကာလာနုသာရီ=ကရမက်
ဝလိရ=မျက်စိစွေသူ
နင်္ဂလ=ထွန်တုံး
ဩဠု=ကုလားအုပ်
-----♠♠♠-----(၃)
အဝိဂ္ဂဟ=ကာမနတ်
ဝလာဟက=မိုးတိမ်
ကူန္ဒာဝုဓ=စို့သက်တင်ရေး
ပစ္စုသ=မိုးသောက်မိုးလင်း
ကိဗ္ဗိသ=မကောင်းမှုအကုသိုလ်
နိသီထ=သန်းခေါင်
ကပ္ပက္ခယ=ကမ္ဘာပျက်ခြင်း
ဝိတတ=နှစ်ဘက်ပိတ်စည်
ဥဿောဠှီ=လွန်သောဝီရိယ
အာယာမ=အလျား
-----♠♠♠-----(၄)
ပါစီ=အရှေ့အရပ်
ဂဂန=ကောင်းကင်
ကာလကဏ္ဏိ=သူယုတ်
ဒေဟီ=သတ္တဝါ
သဗလ=ပြောက်ကြားသောအဆင်း
သပန=ကျိန်ဆိုခြင်း
နိဌ္ဌေါသ=အသံ
အာတောဇ္ဇ=တီးမှုတ်ခြင်း
သဝန=နား
ဥတ္တာသ=ကြောက်လန့်ခြင်း
မေဃနာ=မိုးချုန်းသံ
ကန္တိ=တင့်တယ်ခြင်း

မရီစိ=တံလျှပ်
နင္ဒက=ကချေသည်
ပဋိယောသ=ပဲ့တင်သံ
ဥဿောဠှီ=လွန်သောဝီရိယ
နိကတိ=စဉ်းလဲခြင်း
ဥပပတိ=လင်မြှောင်
ဥပမာတု=နို့ထိန်း
ကေယူရ=လက်ကြပ်
-----♠♠♠-----(၅)
ဒေဝဒေဝ=ဘုရား
နိဇ္ဇရ=နတ်
မနက္ကာရ=နှလုံးသွင်းခြင်း
ဘေသ္မ=ကြောက်ဘွယ်ဝတ္ထု
နမက္ကာရ=ရှိခိုးခြင်း
ရသက=စဖိုသည်
ဆဂလက=ဆိတ်
ရာဇဓာနီ=နေပြည်တော်
အဇ္ဈက္ခ=အကြီးအကဲ
သေနာနီ=ဗိုလ်ချုပ်မှူးကြီး
မဟာမတ္တ=အမတ်ချုပ်
အက္ခဒဿ=တရားသူကြီးချုပ်
အနီကဋ္ဌ=သက်တော်စောင့်
အနုဇီဝီ=အမှုထမ်း
စရ=စုံထောက်
လေခက=စာရေး
ဥယျာန=ပြည်သူ့ဥယျာဉ်
-----♠♠♠-----(၆)
သက္က=ဂေါတမဘုရား
ရဝိ=နေ
လာသန=ကခြင်း
သဝန=နား

ဟသိတ=ရယ်ခြင်း
ဒမ္ဘ=စဉ်းလဲခြင်း
ဝဇ=နွားခြံ
ပုမာ=ယောက်ျား
သမ္ဘဝ=အကြောင်း
သာသ=ပန်းနာ
ဒိဝသ=နေ့ရက်
နင္ဒက=ကချေသည်
တိဏဝ=စည်တို
ပရိခါ=ကျုံး
ပိတု=အဘ
ကပ္ပရ=ဦးခေါင်းခွံ
ဒီပ=ဆီမီး
ဝန္ဒိ=သုံ့ပန်း
သူပ=ဟင်း
ကာရု=အတတ်သည်
-----♠♠♠-----(၇)
အညာ=အရဟတ္တဖိုလ်
ဗဓိရ=နားထိုင်းသူ
ကူဋ္ဌာ=တဏှာ
ကုက္ကုရ=ခွေး
ဂုဒ=ဝစ္စမဂ်
ထုတိ=ချီးမွမ်းခြင်း
ဒဝ=ပြောင်လှောင်ခြင်း
ပလာယန=ထွတ်ပြေးခြင်း
သယန=အိပ်ယာ
ဟနု=မေး
ပရိယာယ=ပရိယာယ်
ပါသာဒ=ပြာသာဒ်
ကုမာရိကာ=သူငယ်မ
ရတန=တစ်တောင်၊ အတောင်

မဟာမတ္တ=အမတ်ချုပ်ကြီး
အဇ္ဈက္ခ=အကြီးအကဲ
ဝဠဝါ=မြင်းမ
ဥဒ္ဒါရ=ကြွေးမြီ
တန္တဝါယ=ယက်ကန်းသည်
အန္တောဇာတ=အိမ်ပေါက်ကျွန်
-----♠♠♠-----(၈)

ဥမ္မုက=မီးစ
ဥဠု=နက္ခတ်
ဥဗ္ဘဝ=ဖြစ်ခြင်း
ဥပနာဟ=ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း
ဥဿဝ=ပျော်ပွဲ ပူဇော်ပွဲ
ဥဗ္ဗီ=မြေ
ဥမ္မာရ=တံခါးခုံ
ဥလ္လောစ=ဗိတာန်မျက်နှာကျက်
ဥရဏ=သိုး
ဥရဏီ=သိုးမ
အင်္ဂါရ=မီးကျီးခဲ
ဟေသာ=မြင်းဟီသံ
ပရိဘာသန=မြည်တွန်ခြင်း
ဒေဝရ=မတ်၊ ခဲအို
စုဗုက=မေးဖျား
ဇတ္တု=လည်ကုပ်
မဏိဗန္ဓ=လက်ကောက်ဝတ်
ကရဘ=လက်ဝါးစောင်း
ခုရ=လှည်းဦး
နိဗ္ဗုဒ္ဓ=လက်ဝှေ့သက်ခြင်း
-----♠♠♠-----(၉)

ဥဇ္ဈောတ=အလင်းရောင်
မေစက=အမည်းအနက်
ပါဋ္ဌလ=ပန်းရောင်အဆင်း
သပထ=ကျိန်ဆိုခြင်း
အာရာဝ=အသံ
ဥန္နတိ=တက်ကြွခြင်း
အယန=ခရီး
သယံ်ာဋ္ဌ=လျှောက်
သဒုမ=အိမ်
ဒေဟနီ=တံခါးခုံ
အနုဇီဝီ=မင်းမှုထမ်း
ကဏယ=သံတူရွင်း
ကဋ္ဌာယ=ကုလားပဲ
ပါရဒ=ပြဒါး
အက္ခ=အန်စာ
သောဘဥ္ဇန=ဒန့်သလွန်
ဝဋ္ဋာကာရ=ရွက်ကြိုး
ပါဝုသ=ငါးတန်
ဇလူကာ=မြှော့
ကိဥ္စက္ခ=ကြာဝတ်ဆံ
-----♠♠♠-----(၁၀)

မေရု=မြင့်မိုရ်တောင်
မေဓာ=ပညာ
မေဒနီ=မြေ
ဩရသ=သားရင်း
ဗျာမ=အလံ
ဝိဝါဟ=ထိမ်းမြားခြင်း
ဩသဓ=ဆေး
ဗလက္ကာရ=နိုင်ထက်မူခြင်း
(အားရှိအားမဲ့ပြုခြင်း)
နင်္ဂလ=ထွန်တုံး
ဝနကာက=တောကျီး
အဿာသ=ဝင်သက်လေ
ဣတိဟာသ=ပုံပြင်ရာဇဝင်
သရလ=မြေနုကျွန်း
နိဗ္ဗ=တံစက်မြိတ်
သာလ=ယောက်ဖ
ပေါရိသ=တစ်သူ
ခလ္လာဋ္ဌ=ထိပ်ပြောင်သူ
ဥပ္ပါဒ=ပုဗ္ဗနိမိတ်
သုင်္က=အကောက်ခွန်
မဟာကန္ဒ=ကြက်သွန်ဖြူ
-----♠♠♠-----(၁၁)

ရဇနီ=ညဥ့်
သာဝ=တိမ်ဝါရောင်အဆင်း
အက္ခိ=မျက်စိ
ပပါ=ရေအိုးစင်
ကရပုဋ္ဌ=လက်ခုပ်
ခလ္လာဋ္ဌ=ထိပ်ပြောင်သူ
စာပ=လေ
ဉာက=ဟင်းရွက်
နာရင်္ဂ=လိမ္မော်
လူတိကာ=ပင့်ကူ
အသနိ=ဝရဇိန်လက်နက်
ဒုဒ္ဒိန=မိုးအုံ့သောနေ့
စိတ္တာဘောဂ=နှလုံးသွင်းခြင်း
ဝလိတ=အရေတွန့်သူ
စရ=စုံထောက်
မုနိ=စကားစောင့်စည်းသူ
ကောဝိဠာရ=စွယ်တော်
နိတမ္ဗ=တောင်ခါးပန်း
နကုလ=မြွေပါ
တုစ္ဆ=အချည်းနှီး
-----♠♠♠-----(၁၂)

{၁၀} အဘိဓာန်-လုံးကောက် ၊ အဓိပ္ပာယ်၊ ဆန်း, မေးခွန်းဟောင်းများ

သုရနဒီ=နတ်မြစ်
ယောသန=ကြွေးကြော်ခြင်း
ပရိဒ္ဒဝ=ငိုကြွေးမည်တမ်းခြင်း
သဒ္ဒလ=မြေနုကျွန်းပေါ်
ကဏ္ဍုက=ယားယံခြင်း
ဂုယှ=လျှို့ဝှက်ခြင်း
ဋ္ဌင်္က=စို့
ဇိဋ္ဌုက=ချင်ရွှေး
နာလ=အရိုးတံ
ပလဏ္ဍု=ကြက်သွန်နီ
ဥဒ္ဒင်္ဂမ=အထက်သို့ဆန်တက်သောလေ
ဥဿောဠှီ=လွန်သောဝီရိယ
ဗျူဟ=လမ်းတို
ဩရသ=သားရင်း
ဇဋ္ဌာ=ဆံကျစ်
တေလပဏ္ဏိက=နံ့သာဖြူ
ဖုဿရထ=မင်္ဂလာရထား
ဘတ္တ=ထမင်း
သမ္မာ=ထမ်းပိုးကျည်
ဝဏ္ဋ=အညှာ

-----♠♠♠-----(၁၃)

သသီ=လ
သူရ=နေ (ရဲရင့်သူ)
သံရာဝ=အသံ
သဇန=ဆွေမျိုး
သန္တာန=ကုက္ကိုပင် (နတ်သစ်ပင်)
သာဟသံ=ဒဏ္ဍဥပါယ်
သမ္ဗလ=ရိက္ခာ
စမူ=စစ်တပ်
ဇိယာ=လေးညို့
ယာဇက=ယဇ်ပူဇော်သူ

အလာတ=မီးစ
မရီစိ=တံလျှပ်
ပုဏ္ဏမာ=လပြည့်နေ့
ဝုတ္တန္တ=သတင်းစကား
အာလာပ=နှုတ်ဆက်စကား
သန္ဒေသောတ္တိ=အမှာစကား
နိဗ္ဗ=တံစက်မြိတ်
မာတုလာနီ=အရီး
ကဏ္ဍူ=ယားယံခြင်း
အာလောပ=ထမင်းလုပ်

-----♠♠♠-----(၁၄)

ဒေဟီ=သတ္တဝါ
နိဿနာ=အသံ
ဗောန္ဒိ=ကိုယ်
ဓရဏီ=မြေ
သောဓနီ=တံမြက်စည်း
သမ္ဘဝ=အကြောင်း
မဉ္ဇီရ=ခြေကျင်း
ဗျဝါယ=မေထုန်
ပရိမန္ထရီ=ရန်သူ
ဣဘ=ဆင်
ကတ္တရယဋ္ဌိ=တောင်ဝှေး
ပဋိစ္ဆာဒနိယ=အသားရည်
(အသားဆေးရည်)
ပုပ္ဖရာဂ=ဥဿဖယား
သိက္ကာ=ဆိုင်း(ထမ်းစရာ)
ဖလ=အသီးမှည့်
အဋ္ဌက္က=မုရိုးဖြူ
ကီစက=ဝါးကြိတ်မည်သံ
နိဇ္ဈရ=ရေတံခွန်
ဘောဂ=မြွေကိုယ်

ပလ္လလ=အိုင်ငယ်

-----♠♠♠-----(၁၅)

သူလီ=သိဝနတ်
သိနေရု=မြင့်မိုရ်တောင်
သီတလ=ချမ်းအေးခြင်း
မာဃ=တပိုတွဲလ
ဟရိတ=ရယ်ရွှင်ခြင်း
ပသံသာ=ကြည်လင်ခြင်း
အမ္ဗိလ=အချဉ်
အနုဒ္ဒယာ=သနားခြင်း
ပုဗ္ဗဇ=အစ်ကို
ဒုဂ္ဂ=ခံတပ်
ပသာဒ=ကြည်လင်ခြင်း
စိတ္တမာသ=တန်ခူးလ
ဟဋ္ဌစိတ္တ=ရွှင်လန်းဝမ်းမြောက်သည်
သာကစ္ဆာ=ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်း
ဒဒ္ဒရီ=ဘားစည် (ဖားစည်)
သိနေဟ=ချစ်ခြင်း
ပတိဗ္ဗတာ=သူတော်ကောင်းမ
ဂဒါ=တင်းပုတ်လက်နက်
ကာယဗန္ဓန=ခါးပန်းကြိုး
ကဋစ္ဆု=ယောက်မ, ဇွန်း

-----♠♠♠-----(၁၆)

ခေပ=ကဲ့ရဲ့ခြင်း
ကသာဝ=အဖန်
ဆဏ=ပျော်ပွဲပူဇော်ပွဲ
အနူပ=စိမ့်မြေ
စူဠာ=ဦးစွန်းဖုတ်
လဂုဠ=ဆောက်ပုတ်ဝါးရင်းတုတ်
အာဠာဟန=သုသာန်သင်္ချိုင်း
အတိထိ=ဧည့်သည်

ကတ္တရယဋ္ဌိ=တောင်ဝှေး
သရက=သေသောက်ခွက်
ကောမုဒီ=လရောင်
အာဝေသန=အလုပ်ရုံ
နေတ္တတာရ=မျက်နက်ဝန်း
စူဠာမဏိ=မကိုဋ်
တိလက=မှန်ကူခြင်း
ကာဠာနုသာရီ=ကရမက်
ကသာ=ကြာပွတ်
သဟာယ=ရဲဘော်
ကုဌာရီ=ပုဆိန်
စဏက=ကုလားပဲ
-----♠♠♠-----(၁၇)

အက္ခရ=နိဗ္ဗာန်
အရ=အလျင်အမြန်
အစ္ဆိ=မျက်စိ
သီမာ=အပိုင်းအခြား
သဘျ=အမျိုးမြတ်သူ
ပါဏိဝါဒ=လက်ခုပ်တီးသမား
ဗျာဓိ=အနာ
နာလ=အရိုးတံ
အနူနက=အလုံးစုံ
သဗျ=လက်ဝဲဘက်ကိုယ်
ကန္ဒာဝုဓ=စို့သက်တင်ရေး
ပယာန=ခွေးအိပ်ခြေနင်းခုံ
ကသ္မိရ=ကုံကမံ
ပရမန္န=နွားနို့ထမင်း
မူလ=အဘိုးအရင်းအနှီး
ကေသရ=ခရေ
နာဂဗလ=ဝက်ချေးဘနဲ
ဂေါကဏ္ဍ=စိုင်

ဝိရဠ=ကျဲသည် ပါးသည်
အာသန=နေခြင်း။
-----♠♠♠-----(၁၈)

၁၃၇၀-ခုနှစ်
ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း

နိပုဏ=နိဗ္ဗာန်
မဟိန္ဒ=သိကြားနတ်မင်း
ယုဂန္ဓ=ယုဂန္ဓရတောင်
ဘာနုမာ=မီး
ဂန္ဓဝါဟ=လေ
ဝိဇ္ဇု=လျှပ်စစ်
မရီစိ=အရောင်(တံလျှပ်)
မရိစ=ငြုတ်
ဘာဂျ=ကံကြမ္မာ
ဟဒယင်္ဂမ=ကြင်နာစကား
အစ္ဆရာ=နတ်သမီး
ပီယူသ=နတ်သြဇာ
သန္တာန=နတ်သစ်ပင်
ဝိပ္ဖုလိင်္ဂ=မီးပွား
ဝေဂ=အဟုန်
မေဃ=မိုးတိမ်
သီကရ=မိုးပေါက်
ရမ္ဘက=တန်ခူးလ
ဂိမှ=နွေဥတု
ခန=ဥစ္စာ
-----♠♠♠-----(၁)

အနုရောဓ=လိုက်လျောခြင်း
ဝန္ဒီ=စာဆိုတော်
ဂမိက=ခရီးသွားသူ
ကမဏ္ဍလု=ရေကရား
ပိဋ္ဌက=ခြင်း, တောင်း, ပလုံး
သိင်္ဂ=ဦးချို
ကန္ဒရ=ချောက်
ကုက္ကု=ဝက်ဝံ
ပလဝင်္ဂ=မျောက်
လုလာယ=ကျွဲ
-----♠♠♠-----(၂)

သုဒ္ဓိ=နိဗ္ဗာန်
အနိမိသ=နတ်
သေဋ္ဌိ=ပြာ
သုရပထ=ကောင်းကင်
ထုတိ=ချီမွမ်းခြင်း
ခနိ=အသံ
လောခန=မျက်စိ
ဝိဂ္ဂဟ=ကိုယ်
ဝိမတိ=ယုံမှားတွေးတောခြင်း
ဂေါ=မြေ
ဂေါပုရ=တံခါးမုဒ်
ဂိဥ္စကာ=အုတ်
နတ္တု=မြေး
အဥ္စလိ=လက်ခုပ်
နာလိပဋ္ဋ=ဦးထုပ်
လဝင်္ဂ=လေးညှင်း
ဗိဗ္ဗောဟန=ခေါင်းအုံး
ဘိင်္ကာရ=ရေကရား
ကသာ=ကြာပွတ်
ဝါသိ=ပဲခွပ်
-----♠♠♠-----(၃)

ဇာတဒေဝ=မီး
မာလုတ=လေ
ဝလာဟက=မိုးတိမ်

{၁၂} အဘိဓာန်–လုံးကောက် ၊ အဓိပ္ပာယ်၊ ဆန်း, မေးခွန်းဟောင်းများ

ပရက္ကမ=အားထုတ်ခြင်းလုံ့လ
ဂလ=လည်ချောင်း
သိဝိတာ=ထမ်းစင်
သူရ=ရဲရင့်သူ
ဗျူဟ=စစ်ရေးပြခြင်း
(စစ်ဆင်ခြင်း,စစ်ခင်းခြင်း)
လေဍ္ဍု=မြေစိုင်ခဲ
ကဠာယ=ကုလားပဲ
-----♠♠♠-----(၄)
အာဒိစ္စဗန္ဓု=ဂေါတမဘုရား
အဉ္ဇန=အရပ်မျက်နှာစောင့်ဆင်
ဓူမကေတု=မီး
အနိလပထ=ကောင်းကင်
ဥဏှရံသိ=နေ
သာယ=ညနေချမ်းဆည်းဆာ
လက္ခီ=ကျက်သရေ
အာဂု=မကောင်းမှုအကုသိုလ်
အဝှယ=အမည်
ဝစီမုခ=စကားဦးစကားစ
ပရိဘာသန=မြည်တွန်ခြင်း
ဧကပဒီ=လမ်းကျဉ်း
အဒ္ဓါန=ခရီးရှည်
ရာဇဓာနီ=မြို့တော်
အဿမ=သင်္ခမ်းကျောင်း
နိဗ္ဗ=တံစက်မြိတ်
ဝိဋင်္က=ခိုစင်
ဘောဂိနီ=မောင်းမ
ဇာမာတု=သားမက်
ပလိတ=ဆံဖြူ
-----♠♠♠-----(၅)

အပဝဂ္ဂ=နိဗ္ဗာန်
ကာမ=ကာမနတ်
မယူခ=အရောင်
အလက္ခီ=သူယုတ်
လက္ခီ=ကျက်သရေ
နဋ=ကချေသည်
ဘုဝန=လောက
သိပ္ပသာလာ=အလုပ်ရုံ
တပေါဓန=ရဟန်း
ယုဂပတ္တ=စွယ်တော်
ဝိမာန=ဗိမာန်
ဝိပ္ဖုလိင်္ဂ=မီးပွား
သာယ=ဆည်းဆာညနေချမ်း
ပါရလောကိတ=တမလွန်ဖြစ်သောအကျိုး
ဂဗ္ဘ=တိုက်ခန်း
မာတုစ္ဆာ=မိကြီးမိထွေး
ပိတ္တ=သည်းခြေ
စက္က=လှည်းဘီး
ပိပါသ=မွတ်သိပ်ခြင်း
အလသ=ပျင်းရိသူ
-----♠♠♠-----(၆)
ရဝိ=နေ
နီယ=ဆင်းရဲခြင်း
အာရတိ=ရှောင်ကြဉ်ခြင်း
ဆဒန=အမိုး
ကေသ=ဆံပင်
ကုစ္ဆိ=ဝမ်းပိုက်
ပဇ္ဇောတ=ဆီမီး
ယုတ္တ=သင့်တင့်သောအမှု
ခဂ္ဂ=သန်လျက်
မုသလ=ကျည်ပွေး

ဝိမာန=ဗိမာန်
မရိစိ=တံလျှပ်
ပုဏ္ဏမာသီ=လပြည့်နေ့
ပဋိဝါကျ=အဖြေ
ဝီဏာ=စောင်း
မေတ္တာ=ချစ်ခြင်း
ဥဒေါသိတ=ဂိုဒေါင်
နှာရု=အကြော
အဉ္ဇန=မျက်စဉ်း
သောဏ္ဍာ=နှာမောင်း
-----♠♠♠-----(၇)
မဟေသီ=ဘုရား
တိဒသာ=နတ်
သိနေရု=မြင့်မိုရ်တောင်
တုရိတ=အလျင်အမြန်
နဘ=ကောင်းကင်
ဃန=မိုးတိမ်
ဂဇ္ဇိတ=မိုးချုန်းသံ
မဏ္ဍလ=လဝန်း
ဓနက္ကီတ=ငွေဝယ်ကျွန်
ရုရု=ပြောင်
ဒုဒ္ဒိန=မိုးအုံ့သောနေ့
ပုဏ္ဏမာသီ=လပြည့်နေ့
မာဃ=တပို့တွဲလ
ဖဂ္ဂုန=တပေါင်းလ
ကေကာ=ဥဒေါင်းတွန်သံ
ဟေသာ=မြင်းဟီးသံ
ဟဒယင်္ဂမ=ကြင်နာစကား
ရာဇဓာနီ=မြို့တော်
သလာဋု=အသီးစိမ်း

သဟာသ=တစ်ထောင်
-----♠♠♠-----(၈)
အနာလယ=နိဗ္ဗာန်
အနိမိသ=နတ်
အသနိ=ဝရဇိန်လက်နက်
အပိဓာန=အပိတ်အဖုံး
အလက္ခီ=သူယုတ်
အဝှယ=အမည်
အနုလာပ=အထပ်ထပ်ပြောသောစကား
အလီတ=မမှန်သောစကား
အဿိ=မျက်စိ
အဝိက္ခေပ=တည်ကြည်ခြင်း
ဟဒယင်္ဂမ=ကြင်နာစကား
ဗျူဟ=လမ်းတို
မာတုလ=ဦးလေး
ဇာမာတု=သားမက်
ဇရွာ=ဆံကျစ်
ဟနု=မေး
ကစ္ဆ=လက်ကတီး
အင်္ဂုလိယက=လက်စွပ်
တေလပဏ္ဏိက=နံ့သာဖြူ
ကာဠာဂရု=အကျော်နက်
-----♠♠♠-----(၉)
ဒါဝန=အသုရာ
ပါဝက=မီး
ဘာကရ=နေ
ပါဋလ=ပန်းရောင်အဆင်း
မာနဝ=လူ
ယာဝက=ချိပ်
စာမရ=စာမရီသားမြီးယပ်
ယာဇက=ယဇ်ပူဇော်သူ

ပါရဒ=ပြဒါး
ဈာဋလ=သစ်ဆွဲလဲ(မြွေဆိပ်)
အပေဟာရဋ္ဌ=တစ်ရက်
ပေါက္ခရာ=စောင်းခွက်
ဇီဝိတ=အသက်
သာခါနဂရ=မြို့လက်
ပယာန=ခွေးကတတ်
ဇာမာတု=သားမက်
ကာဠာနုသာရီ=ကရမက်
သာက=ဟင်းရွက်
မကရန္ဒ=ပန်းရွက်
ဥလူက=ဇီးကွက်
-----♠♠♠-----(၁၀)
လောကေသ=ဗြဟ္မာ
ဝိမိ=ကံကြမ္မာ
ဒိဋ္ဌန္တ=ဥဒါဟရုဏ်
ဝမ္မြ=ခရီး
အဍ္ဍ=ပြဒိုး
အဂရု=အကျော်
အဂဒ=ဆေး
ဒမ္ဗ=နွားပေါက်
ထည=နို့ရည်
ကီသုက=တောင်ကသစ်
ကုန္ဒာဝုမ=စို့သက်တင်ရေး
ပဋ္ဋိယောသ=ပုံ့တင်သံ
မုဒိင်္ဂ=ဒိုးပတ်
အာသနသာလာယ=ဆွမ်းစားဇရပ်
အကွက=ညှပ်ရိုး
တက္ကောလ=ကရဝေး
နိဝါပ=ရက်လည်ဆွမ်း
ပတောဒ=နှင်တံ

ပလာလ=ကောက်ရိုး
ခုရဝါပိ=ခိုင်းနွား
-----♠♠♠-----(၁၁)
လောကဂရု=ဘုရား
ဝိဍ္ဍောဇ=သိကြားနတ်မင်း
ကလုသ=မကောင်းမှုအကုသိုလ်
ရဝိ=နေ
အာရာဝ=အသံ
ကမ္ဗုက=အစပ်
လာလသာ=လွန်ကဲသောတဏှာ
ဂဝက္ခ=ပြူတင်းပေါက်
အပါင်္ဂ=မျက်ထောင့်
ကရဘူသာ=ကျောက်စီလက်ကောက်
ကောဝိဠာရ=စွယ်တော်
ပိယက=ပိတောက်
မစုက=မယ်ဇာတ်
ယုဝတီ=အပျို
သရလ=ထင်းရှူး
တိဏသုည=စပါယ်
ဇပါ=ခေါင်ရမ်း
သုမနာ=မြတ်လေး
ကောကနဒ=ကြာနီ
ပုဏ္ဍရီက=ကြာဖြူ
-----♠♠♠-----(၁၂)
အမမ=အစိတ်ထက်ဝက်
ပါမောဇ္ဇ=နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း
အဓိဝစန=အမည်
ကုဿာ=မျက်မှောက်ကဲ့ရဲ့ရှုတ်ချခြင်း
သမ္မာ=မှန်သောစကား
ဝလ္လကီ=စောင်း
အာယာတ=အမျက်ဒေါသ

အာဝသန=အလုပ်ရုံ
ကုလိတ္ထိ=အမျိုးစောင့်စည်းသောမိန်းမ
မုဋ္ဌိ=လက်ဆုပ်
ပါရလောကိက=တမလွန်၌ဖြစ်သောအကျိုး
အဗဒ္ဓ=မစပ်စကား
ပဏာဝ=ထက်စည်
ကသာဝ=အဖန်
ကူဋ=အထွဋ်
ခုရ=ခွါ
မကုဋ=မကိုဋ်သရဖူ
ခေဋက=လွှား
ရဟဿ=လျှို့ဝှက်အပ်သောအရာ
ဒါရု=သစ်သား

-----♠♠♠-----(၁၃)

ဣန္ဒန=ထင်းမီးစာ
နိဗ္ဗ=တံစက်မြိတ်
ဟုသာ=ချွေးမ
ဟာရ=ပုလဲသွယ်
ဝမ္မိက=ချပ်ဝတ်ဝတ်သောစစ်သား
သံသဒ=အစည်းအဝေးသဘင်
ဝီရု=စည်ပင်သောနွယ်
ပါမောက္ခ=မြတ်သည်,ပြဋ္ဌာန်းသည်
ဥက္ကံသ=လွန်ခြင်း
ဝိပလ္လာသ=ဖောက်ပြန်ခြင်း
ဝေဒ=ဗေဒင်ကျမ်း
ဥဿေဂ္ဂါဋ္ဌိ=လွန်သောဝီရိယ
သေတု=ကန်သင်းကန်ပေါင်
ဥဒါပ=တံတိုင်းခြေ
ဖောဋ=သွေးစုနာ
ဝိက္ကမ=အလွန်ရဲရင့်သူ
ဒန္တသဌ=သမ္ဘရာ

ရောဝတ=လိမ္မော်
နာဂ=ကံ့ကော်
ထာမိလာတ=နှင်းဆီ

-----♠♠♠-----(၁၄)

ပသယှ=နိုင်ထက်မူခြင်း
ယဝ=မုယော
ပသုပါလ=နွားမွေးခြင်း
ခဏိတ္တိ=တူရွင်း
ဝိဝိန=တော
ဝိကစ=အပွင့်ရှိသောသစ်ပင်
မကုလ=စဉ်းငယ်ပွင့်သောအငုံ
ပုပ္ဖဇ=ဝတ်မှုန်
ဇမ္ဗုဝ=သပြေသီး
ကောဋရ=သစ်ခေါင်း
ယောသနာ=ကြွေးကြော်ခြင်း
ဇင်္ဃာ=ဆံကျစ်
အပါင်=မျက်ထောင့်
စူစုက=နို့သီး
အက္ခက=ညှပ်ရိုး
အင်္ဂုလိယက=လက်စွပ်
တေလပဏ္ဏိက=နံ့သာဖြူ
အနီကဋ္ဌ=သက်တော်စောင့်
သမ္ဘတ္တ=မိတ်ဆွေချစ်
တိဏသုည=စံပယ်

-----♠♠♠-----(၁၅)

အပဝဂ္ဂ=နိဗ္ဗာန်
ဝိပ္ဖုလိင်=မီးပွါး
အနုယောဂ=အမေး
သံရာဝ=အသံ
ဝိဂ္ဂဟ=ကိုယ်
ကု=မြေ

ဗဟိဒ္ဓါရ=တုရိုဏ်း
ကသမ္ဗူ=အမှိုက်
ဝိဒ္ဒသု=ပညာရှိ
ဗာလျ=သူငယ်၏အဖြစ်
မန္ဒာကိနီ=နတ်မြစ်
ဒုဒ္ဒိန=မိုးအုံ့သောနေ့
အဟောရတ္တ=တစ်ရက်
အာချာယိက=ကိုယ်တွေ့စာပေဝတ္ထု
သဘာဝ=သဘောတရား
အနူပ=စိမ့်မြေ
ရသဝတီ=စဖိုအိမ်
ဥတ္တာနသယ=နို့စိုကလေး
ကဏ္ဌိကာ=နားတန်ဆာ
ကလ္လ=ကျမ်းမာသူ

-----♠♠♠-----(၁၆)

ဂုဒ=ဝစ္စမဂ်
ကုရ=ထမင်း
ဝုသ=နွားလား(နွားထီး)
သုက=ကြက်တူရွေး
ပုဋ=မွေးမြူခြင်း
ဒါရု=ထင်း
ခါဏု=သစ်ငုတ်
ပါဒု=ဖိနပ်
ကာသု=တွင်း
အာခု=ကြွက်
အင်္ဂုလိယက=လက်စွပ်
ဗီဇနီ=ယပ်တောင်
ဝန္ဒိ=စာဆိုတော်
ကတ္တရယဋ္ဌိ=တောင်ဝှေး
ဝိယာသ=စားကြွင်း
ဗာယာကာရ=မျက်လှည့်သမား

အဋ္ဌက္က=ခွေးရူး
ပဏ္ဏ=လောင်းကြေး
သိရိသ=ကုက္ကိုပင်
ဝက=ဝံပုလွေ

-----♠♠♠-----(၁၇)

ဒါနဝ=အသုရာ
ကေဠုဘ=အလင်္ကာကျမ်း
ကုလဋ္ဌာ=လင်မြှောင်ထားသောမိန်းမ
နာလိပဋ္ဋ=ဦးထုပ်
ကတ္ထူရိကာ=ကတိုး
အနီကဋ္ဌ=သက်တော်စောင့်
ဒါမ=နွားချည်ကြိုး
ဒုဗ္ဗာ=မြေဇာမြက်
သဒ္ဒူလ=ကျားသစ်
သာလူက=ကြာဥ
ကောမုဒီ=လရောင်
ပရိဘာသန=မြည်တွန်ခြင်း
ဥတ္တာနသယ=နို့စို့ကလေး
ပုဏ္ဏပတ္တ=ဆုလာဘ်
သလ္လ=ငုတ်
ဆဋ္ဌက္က=ခွေးရူး
ပူဂ=ကွမ်းသီးပင်
ဘမ=ပွတ်
ဇလူကာ=မျှော့
ပုဏ္ဍရိက=ကြာဖြူ

-----♠♠♠-----(၁၈)

၁၃၇၂-ခုနှစ်
ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း

အဘိသာရိကာ=လင့်ထံသွားသောမိန်းမ
ကုလဋ္ဌာ=လင်မြှောင်ထားသောမိန်းမ
ကုလပါလိကာ=အမျိုးစောင့်သောမိန်းမ
ဝိဓဝါ=မုဆိုးမ
ပတိမ္ဗရာ=မိမိအလိုတိုင်းလက်ထပ်
သောမိန်းမ
ဏ္ဍကဏ္ဍကိကာ=နတ်ကတော်
သုသုမာရ=ချမ်းသာသဖြင့် ကြီးပွားသူ
နေတ္တဇလ=မျက်ရည်
ရတနံ=ရတနာ
ဗျာမ=တလံ
ထန=သားမြတ်
ယက္ခဓူပ=ပွဲရက်
ဝိက္ကမ=အလွန်ရဲရင့်သူ
အဇ္ဈေသန=တိုက်တွန်းတောင်းပန်ခြင်း
စဏ္ဍက=ကုလားပဲ
ပဋိဒါန=အစားပေးခြင်း
သိတ္ထက=ပျားဖယောင်း
မာယာ=မျက်လှည့်
ပါဒုကာ=ခြေနင်း
အပါန=အရက်ဝိုင်း

-----♠♠♠-----(၁)

အာယု=အသက်
ဗျူဟ=လမ်းတို
ပရိခါ=ကျုံး
ပိယာ=မယား
ဂါမဓမ္မ=မေထုန်
တိကိစ္ဆာ=ဆေးကုခြင်း
အာဏာ=အမိန့်
စသက=သေသောက်ခွက်
လတာ=သစ်ခွက်
ကဋ္ဌ=ထင်း
ကိံသုက=ပေါက်ပင်
စိဋ္ဌာ=မန်ကျည်း
နာဂ=ကံ့ကော်
ကာရဝေလ္လ=ကြက်ဟင်းခါး
အမိစ္စကာ=တောင်ထိပ်
ဝနကုက္ကုဋ္ဌ=တောကြက်
ကာရဏိက=ငရဲထိန်း
သမ္ဘာဟန=ဆုပ်နယ်ခြင်း
သြသာန=ပြီးဆုံးခြင်း
အာလိင်္ဂန=ပွေ့ပိုက်ခြင်း

-----♠♠♠-----(၂)

မေရု=မြင့်မိုရ်တောင်
ကုက္ကုဋ္ဌ=ပြာပူ
ဒုဒ္ဒိန=မိုးအုံ့သောနေ့
မရီစိ=တံလျှပ်
တိမိသိကာ=အလွန်မှောင်သောညဦး
ရမ္ဘက=တန်ခူးလ
သိဝ=ကောင်းခြင်းမင်္ဂလာ
ပလာသ=စိမ်းသောအဆင့်
ဝသိက=တိရစ္ဆာန်တို့၏တွန်သံ
ပရိမလ=နှစ်သက်ဖွယ်နံ့သာ
ဇိဝှါ=လျှာ
ဇင်္ဂလ=ကြမ်းတမ်းသောမြေ
အနူပ=စိမ့်မြေ
သာခါနဂရ=မြို့လတ်
ပပါ=ရေအိုးစဉ်
နိဗ္ဗ=တံစက်မြိတ်
ကုဋ္ဌိကာ=သော့
ပလိတ=ဆံဖြူ
ဇဋ္ဌာ=ဆံကျစ်

ဥဏှိသ=သင်းကျစ်
-----♠♠♠-----(၃)

ကရကာ=မိုးသီး
မရိစိ=တံလျှပ်
ပုဏ္ဏမာ=လပြည့်နေ့
ကိဗ္ဗိသ=မကောင်းမှုအကုသိုလ်
ကမ္မာသ=ပျောက်ကြားသောအဆင်း
အန္တတမ=တခဲနက်အမိုက်မှောင်
သာဝဏ=ဝါခေါင်လ
သိရီ=ကျက်သရေ
နင္ဂုက=ကချေသည်
ဂီတ=သီချင်းသံ
-----♠♠♠-----(၄)

ကောဝိဠာရ=စွယ်တော်
အယ=ကောင်းကင်
နင္ဂုက=ကချေသည်
နိန္နာဒ=အသံ
ဂတ္တ=ကိုယ်
ကဏ္ဏ=နား
အာရတိ=ရှောင်ကြဉ်ခြင်း
ဥတ္တာသ=ကြောက်ခြင်း
မစ္ဆရ=ဝန်တိုခြင်း
ဝိပ္ပဋိသာရ=နောင်တပူပန်ခြင်း
သဘာ=သဘင်
မဟေသီ=မိဖုရား
ဝိဓဝါ=မုဆိုးမ
ဒဗ္ဗိ=ယောက်မ
ဉရ=ရင်ဘတ်
သေမှ=သလိပ်
တေလပဏ္ဏိက=နံ့သာဖြူ

ဗမိရ=နားထိုင်းသူ
တိလက=မှဲ့
ဘိက်ာရ=ရေကယား
-----♠♠♠-----(၅)

ပယာန=ခွေးကတက်
ကုဠိကာ=သော့ပေါက်
ဝရဝဏ္ဏိနီ=မိန်းမမြတ်
ဥပပတိ=လင်ငယ်ဖြောင်
ထန=သားမြတ်
သမ္ဘဝ=သုတ်
မုဏ္ဍ=ခေါင်းတုံးသူ
ဝန္ဒိ=စာဆိုတော်
အသိတ=တံစဉ်
အယ=သံ
ဝိပ္ပလိဂ်=မီးပွား
ပဋိယောသ=ပဲ့တင်သံ
ဘေရီ=စည်ကြီး
နိစ္ဆယ=ဆုံးဖြတ်ခြင်း
ပရိခါ=ကျုံး
ပပုတ္တ=မြေး
စုစုက=နို့သီး
ဒဝထု=ကိုယ်ပူနာ
အကုံသ=ချွန်း
လေဍ္ဍု=မြေစိုင်ခဲ
-----♠♠♠-----(၆)

ပဇာပတိ=ဖြဟ္မာ
ဘသ္တ=ဖြာ
ပီတိ=နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း
ယဇု=ယဇုဗေဒ
ဝိဏ=စောင်း

မေတ္တိ=ချစ်ခြင်း
ဂေါဠ=နွားခြံ
ဂေါပ္ဖက=ခြေမျက်စိ
နိယုရ=လက်ကောက်
ဝါရဝါဏ=အကျီသင်တိုင်း
ဝိမာန=ဗိမာန်
ပဥ=အမေး
နိစ္ဆယ=ဆုံးဖြတ်ခြင်း
ဒေသ=အရပ်ဒေသ
ပရိခါ=ကျုံး
ယုဝတိ=အပျို
ဂဏ္ဍ=ပါးစောင်း
ဉရ=ရင်ဘတ်
ကာဠီယ=ကရမက်
ဝါတဏ္ဍ=မုတ္တနာ
-----♠♠♠-----(၇)

အရ=အလျင်အမြန်
မယူခ=အရောင်
ဝိမိ=ကံကြမ္မာ
ဂီတိ=သီချင်း
နီဟာရ=ဆီးနှင်း
သေ္နဟ=ချစ်ခြင်း
ဝေဒိ=ဝရံတာ
ဇနက=အဘ
ရုဇာ=အနာရောဂါ
ဓဓ=ထင်းမီးစာ
အပစ္စက္ခ=မျက်ကွယ်
မိထုန=ဖိုမစုံ
ကလလ=ကလလရေကြည်
သာလူက=ကြာဥ

စုဗုက=မေးဖျား
ဝိတထ=အလွန်မှားသောစကား
အဠနီ=ညောင်စောင်းပေါက်
နာလိပဋ္ဋ=ဦးထုပ်
တောမရ=မိုန်း
ဂဂ္ဂရီ=ဘားဖို
-----♠♠♠-----(၈)

အမရာ=နတ်
အနလ=မီး
အပိဓာန=အပိတ်အဖုံး
အဘိဒေါသ=ညဦး
အန္ဓကာရ=အမိုက်အမှောင်
အလက္ခီ=သူယုတ်
အဝှယ=အမည်
အလီက=မမှန်သောစကား
အပ္ပနာ=အကြံဝိတက်
အဘိလာသ=တဏှာ
ဝိဠက်=ခိုစင်
တေလပဏ္ဏိက=နံ့သာဖြူ
ကုမ္ဘ=ဦးကင်း
တောမရ=မိုန်း
ဒိဒ္ဓ=ဆိပ်လူးမြား
ဝနပ္ပတိ=တောစိုးသစ်ပင်
ဝဏှ=အညာ
အဠက္က=မရိုးဖြူ
ဂေါနင်္ဂုလ=မျောက်ညို
အဏ္ဍ=ငှက်ဥ
-----♠♠♠-----(၉)

ခ=ကောင်းကင်
မာ=လ
ဘ=နက္ခတ်
ဘာ=အရောင်
မီ=ပညာရှိ
ကု=မြေ
ထီ=မိန်းမ
အာလီ=မိတ်ဆွေမ
ဟုသာ=ချွေးမ
အနုဇ=အစ်ကို
အဟဟ=အဝတ်သစ်
ကုဋ္ဌ=ပန်းဥ
တာလဝဏ္ဍ=ယပ်တောင်
ကလ္လ=ကျန်းမာသူ
မိတ္တရာဇ=မိတ်ဆွေမင်း
ဟတ္ထိယဋ္ဌာ=ဆင်သင်းဆင်အုပ်
ကုသာ=နှာရှုပ်ကြိုး
ဗျယ=ပျက်ဆီးခြင်း
ယာတနာ=ညှင်းဆဲခြင်း
အဗ္ဗေသနာ=တောင်းပန်ခြင်း
-----♠♠♠-----(၁၀)

ဝစီမုခ=စကားဦးစကားစ
သံကထာ=ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်း
တစ္ဆ=မှန်သောစကား
ခနိ=အသံ
ဝေဌကာ=စောင်းကြက်သောသားရေ
ပရိခါ=ကျုံး
ဟမ္မိယ=အုတ်တိုက်ကတုံး
အာပဏ=ဈေးရုံ
ဂဝက္ခ=ပြတင်းပေါက်

တာဋ္ဌ=သော့
ကုမာရိက=သူငယ်မ
သတီ=သူတော်ကောင်းမ
ဝါရုဏီ=နတ်ကတော်
ဥပမာတု=အထိန်း, နို့ထိန်း
ဝလိတ္တစ=အရည်တွန့်သူ
အဗ္ဘက္ခ=အကြီးအကဲ
ဒူတ=တမန်
ပုဏ္ဏကုမ္ဘ=ရေပြည့်အိုး
ကလဘ=ဆင်ငယ်
ဩပဝယှ=စီးတော်ဆင်
-----♠♠♠-----(၁၁)

ရမိ=နေ
သတ=တစ်ရာ
ယောသနာ=ကြွေးကြော်သံ
ဇေ=တဏှာ
ဝေသီ=ပြည့်တန်ဆာမ
ဒ္ဒိပ=ဆင်
ပယတ=အကျင့်ဖြူစင်သူ
အာဝလိ=အစဉ်အတန်း
ဗာကုစီ=ကန့်ကရာ
ကာတရ=မတည်ကြည်သူ
အာလာပ=နှုတ်ဆက်စကား
လာလသ=လွန်ကဲသောတဏှာ
ကန္တာရ=ခရီးခဲ
ဝါရုဏီ=နတ်ကတော်
မဟာမတ္တ=အမတ်ချုပ်
ဂေါရက္ခာ=နွားမွေးခြင်း
မတ္တု=ဒိန်ရည်
ပလ္လဝ=ရွက်နု

ဗျာဓိ=ပန်းနု
ဝတ္တု=ပြောဆိုတက်သူ
-----♠♠♠-----(၁၂)

မယူခ=အရောင်
ပေါ႑ပါဒ=တော်သလင်းလ
နိဒါယ=နွေဥတု
အဒိတိ=နတ်တို့၏အမိ
လာသန=ကခြင်း
ဥပညာသ=စကားဦးစကားစ
အဗဒ္ဓ=မစပ်စကား
မုရဇ=မုရိုးစည်
ရောမဋ္ဌ=ကြက်သီးမွေးညင်းထခြင်း
ပပါ=ရေအိုးစင်
ရာဟု=တနင်္ဂနွေ
ပါဠလ=နှင်းဆီပွင့်အဆင်း
ပလာပ=အရှုးစကား
ဘယ=ကြောက်ခြင်း
ရစ္ဆာ=မြို့တွင်းလမ်း
အာယတန=စေတီ (နတ်ကွန်း)
ကူတ္တာဂါရ=အမျိုးသမီးဆောင်
သတီ=သူတော်ကောင်းမ
ပေါရိသ=လက်ခုပ်တစ်ဖောင်
မေခလာ=ခါးပတ်
-----♠♠♠-----(၁၃)

ဥဋ္ဌောတ=အလင်း
အယန=ခရီး
စူစုက=နို့သီး
အာဒါသ=မှန်
ပါဘတ=လက်ဆောင်
ဒိဂမ္ဗရ=တက္ကဒွန်း

ကဗရမဏိ=မြ
ဘမကာရ=ပန်းပွတ်သမား
အာမလကီ=ဆီးဖြူ
ကိကီ=တိတိတူး
မဏ္ဍလ=လဝန်း
ပဓာန=မာယာ
တိဏဝ=စည်တို
ပရိခါ=ကျုံး
ဇရ္ဈာ=ဆံကျစ်
နာလိပဋ္ဋ=ဦးထုပ်
ကောသိ=ဓားအိမ်
သုသာန=သင်္ချိုင်း
သိမ္ဗလိ=လက်ပံ
ကုန္ဒ=သင်းခွေ
-----♠♠♠-----(၁၄)

ယောဗ္ဗန=ပျိုနုသည်၏အဖြစ်
စူဠာမဏိ=မကိုဋ်ထွက်ကျောက်
မေခလာ=ခါးပတ်
ဝဋံသကာ=ဦးဆောက်ပန်း
ဗိမ္ဗာ=ယသော်ဓရာ
ဉပ္ပါဒ=ပုဗ္ဗနိမိတ်
သရဏ=အိမ်
ဓမ္မသေနာပတိ=သာရိပုတ္တာ
ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိက=အာနန္ဒာ
မဟောသဓ=ချင်းခြောက်
သာဝ=တိမ်ဝါရောင်အဆင်း
ပေဟသာ=မြင်းဟီသံ
အာလာပ=နှုတ်ဆတ်စကား
ပရိဘာသန=မြည်တွန်ခြင်း
ပရိမလ=နှစ်သက်ဘွယ်နံ့သာ

လာလသာ=လွန်ကဲသောတဏှာ
ဇင်္ဂလ=ကြမ်းတမ်းသောမြေ
ကေပဒိက=လမ်းကျဉ်း
ဂေါပါနသီ=အခြင်ယနယ်
ဒိုင်းမြား
သသုရာ=ယောက္ခမအစုံ
-----♠♠♠-----(၁၅)

အနု=လှည်း
အာန=ထွက်သက်လေ
ဏ္ဍသ=သမင်နီ
ဏ္ဍသ=ဝက်ဝံနက်
ဤတိ=ဘေးရန်
ဤရိတ=ပြစ်အပ်သည်
ဤသ=အစိုးရသူ
ဤသဓရ=တောင်မျိုးတောင်ရံ
ဤဟာ=အားထုက်ခြင်းလုံ့လ
ဤသာ=ထွန်သန်
သုတိ=သုတိဝေဒကျမ်း
ပဋိဃောသ=ပဲ့တင်သံ
ဥပညာသ=စကားစ
ဂီတ=သီချင်းသံ
ကောလာဟလ=အုတ်အုတ်ကျက်ကျက်သံ
သရ=မောင်းသံ
ဝိပ္ပလာပ=ဆန့်ကျင်ဘက်စကား
ဖရုသ=ကြမ်းတမ်းသောစကား
ဏ္ဍဂန္ဓ=ကောင်းသောအနံ့
-----♠♠♠-----(၁၆)

အနုယောဂ=အမေး
အနုဒ္ဒယာ=သနားခြင်း
ဝေသ္မ=အိမ်

တပေါဏ္ဏ=တံတောင်ဆစ်
ဝဋ္ဋံသက=ဦးဆောက်ပန်း
အနုဇီဝီ=အမှုထမ်း
ပဟရဏ=လက်နက်
သမိတိ=သဘင်
တုမ္ဗ=ကရား
ပဏ=လောင်းကြေး
ပဋိညာ=ဝန်ခံခြင်း
ဥဒေါသိတ=ကုန်တိုက် (ဂိုဒေါင်)
ကာကပက္ခ=ကြက်တောင်စည်း
တာလဝဏ္ဋ=ယပ်တောင်
အာဏာ=အမိန့်
ကေတု=အလံ, တံခွန်
ဤသာ=ထွန်သန်
ဒမ္မ=နွားပေါက်
သတ္တ=သင်တုန်းဓား
အပါမဂ္ဂ=တောကြက်မောက်
-----♠♠♠-----(၁၇)

အာသု=အလျင်အမြန်
ဝဇ္ဈ=တီးမှုတ်ခြင်း
သေတု=ကန်သင်းကန်ဘောင်
ဝိဋ္ဋက်=ခိုစင်
ထနပ=နို့စို့ကလေး
ဗပ္ပ=မျက်ရည်
အမ္ဗရ=အဝတ်အထည်
ပတိကြိယာ=ဆေးကုခြင်း
နိယုရ=လက်ကောက်
သမ္ပုဋ္ဌ=သေတ္တာ
ဝလိရ=မျက်စိစွေသူ
ယူထပ=ဆင်မင်း

ကုသာ=နှာရှုပ်ကြိုး
ရီတိ=ကြေးဝါ
ပိယာလ=လွန်ပင်
ဝိစ္ဆိက=ကင်းမြီးကောက်
သုဝ=ကြက်တူရွေး
ယန=ထူထပ်သည်
ဂုဋ္ဌ=လျှို့ဝှက်အပ်သည်
ဝါသနာ=ထုံခြင်း
-----♠♠♠-----(၁၈)

၁၃၇၃-ခုနှစ်
ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း

သတေရတာ=လျှပ်စစ်
ကတ္ထနာ=ချီးမွမ်းခြင်း
စိတ္တပီဠာ=တွေဝေခြင်း
ဝေဒိကာ=ဝရံတာ
ပတိသုညာ=မုဆိုးမ
လာဇာ=ပေါက်ပေါက်
မဥ္ဇူသာ=သေတ္တာ
ပိစ္ဆိလာ=လက်ပံ
ယူထိကာ=ဇွန်
ဥပစ္စကာ=တောင်ခြေ
ဝိပ္ဖုလိင်္ဂ=မီးပွါး
ပုဏ္ဏမာသီ=လပြည့်နေ့
ဖဂ္ဂုဏ=တပေါင်းလ
အဒ္ဓါန=ခရီးရှည်
ခတ္တိယာနီ=မင်းသမီး
နာလိပဋ္ဋ=ဦးထုပ်
ဂဏက=ဗေဒင်ဆရာ
ကောဝိဠာရ=စွယ်တော်
ဝကုလ=ခရေ

ကာရဝေလ္လ=ကြက်ဟင်းခါး
-----♠♠♠-----(၁)

ဒရီ=ချောက်
ခေတကီ=ပတ္တကျီ (ပိတ်တကျည်)
ဟရိတကီ=ဖန်ခါး
ပါရေဝတ=ခို
ရာဇုလ=ရေမြွေ
သိင်္ဂု=ဒန့်သလွန်
ဟီဋိတ=ရှက်ခြင်းရှိသည်
ဇာလိတ=ပိုက်ကွန်သမား (တံငါ)
ဗလာက=ဗျိုင်းအောက်
ဂုန္ဒာ=နွားမြေရင်းကြီး
ကနိဋ္ဌ=ညီ
လဝင်္ဂ=လေးညှင်း
ကရဏ္ဍ=ကြုတ်
ကဋီရ=အညောက်
သေလေယျ=ကျောက်ပန်း
ကေသရ=ကြာဝတ်ဆံ
ဝိရဠ=ကျဲသည် ပါးသည်
အသာရ=အကာ
ဝုဍ္ဎိ=ကြီးပွားခြင်း
ဝါစိက=အမှာစကား
-----♠♠♠-----(၂)

အဃ=ဆင်းရဲခြင်း
သိလာဃာ=ချီးမွမ်းခြင်း
ဂီတိကာ=သီချင်းသံ
ပပါ=ရေအိုးစင်
ဝယဋ္ဌ=လုလင်ပျို
နိတမ္ဗ=တင်ပါး
ကာဋိယ=ကရမက်

ပါမ=ယားနာ
ကလ္လ=ကျန်းမာသူ
အာလာန=ဆင်ချည်တိုင်
အကုသ=ချွန်း
ပါထေယျ=ရိက္ခာ
မာဂဓ=မင်းမျိုးမင်းနွယ်ကိုချီးကျူးသူ
ဇယ=အောင်နိုင်ခြင်း
ကုဏပ=သူသေကောင်
ဝနပ္ပတိ=တောစိုးသစ်ပင်
ခါဏု=သစ်ငုတ်
ဂုမ္ဗ=ချုံ
ရောဝတ=လိမ္မော်
ဝကုလ=ခရေ
-----♠♠♠-----(၃)

ကံ=ရေ
ကု=မြေ
ခံ=ကောင်းကင်
ထိ=မိန်းမ
မိ=ပညာ
ဘံ=နက္ခတ်
ဘာ=အရောင်
ဘူ=မြေ
မာ=လ
သာ=ခွေး
ကုက္ကုဋ=ပြာပူ
အဂ်ီရ=မီးကျီးခဲ
ဒန=အသုရာ၏အမိ
ဥသောင်္ဃ=လွန်သောဝီရိယ
အဿမ=သင်္မ်းကျောင်း
ဟေသာ=မြင်းဟီသံ

ဝဟ=နွားပခုံး
ဝနပ္ပတိ=တောစိုးသစ်ပင်
အကုရ=အညွန့်
ကုန္ဒဝယ=လက်ထုပ်သီး
-----♠♠♠-----(၄)

နိဒါယ=နွေဥတု
ကိစ္ဆ=ဆင်းရဲခြင်း
ဂိရာ=စကား
ရသနာ=လျှာ
သောပ္ပ=အိပ်ခြင်း
ဘုဝန=လောက
ဝဇ=နွားခြံ
ပါကာရ=မြို့ရိုးတံတိုင်း
ဩဝရက=တိုက်ခန်း
ကစဝရ=အမှိုက်
တဇ္ဇနီ=လက်ညှိုး
ပိဋ္ဌိ=ကျောက်ကုန်း
အင်္ဂ=ကိုယ်အင်္ဂါ
ဥန္နတ=နဖူးစည်းတန်းဆာ
ကာဠနုသာရီ=ကရမက်
ဒီပ=ဆီမီး
သောသ=အဆုတ်နာ
အကုသ=ချွန်း
ကုန္တ=လှံရှည်
ကာရာ=ထောင်
-----♠♠♠-----(၅)

ဝါသဝ=သိကြားမင်း
အတိသယ=အလွန်အကဲအပြင်းအထန်
သတရံသိ=နေ
ဟာယန=နှစ်

တမ္ဗ=အနီ
အဝှါ=အမည်
တနု=ကိုယ်
ဘူ=မြေ
ယရဏီ=မယား
ပသဝ=ပန်း
အာလမ္ဗရ=ထက်စည်
ကသာဝ=အဖန်
ဦသ=ဆားဆပ်ပြာမြေ
အဋ္ဋ=ပစ်စင် (ပြအိုး)
ပတိဗ္ဗတာ=သူတော်ကောင်းမ
ဂလ=လည်ချောင်း
ကုဋ္ဋ=ပန်းဥ
ပက္ခ=မြားရွှတ်
ခဏိတ္တိ=တူးရွင်း
ကဏာ=ဆန်ကွဲ
-----♠♠♠-----(၆)

နရဝါဟန=ဝေဿဝဏ်နတ်မင်း
သံဝရီ=ညဉ့်
နာဒ=အသံ
ဒုဂ္ဂမ=သွားလာနိုင်ခဲသောခရီး
ဇာရ=သယောက်လင်
သောဏီ=တင်ပါး
လိပိကာရ=စာရေး
နေတ္တိံသ=သန်လျက်
သမိတိ=သဘင်
တရလ=ရက်မန်း (ဆန်ပြုက်)
ကုက္ကုဋ=ပြာပူ
အဒိတိ=နတ်တို့၏အမိ
အဘိနယ=ကိုယ်ဟန်ပြမှု

လာလသာ=လွန်ကဲသောတဏှာ
နဒီမာတိကာ=မြစ်ရေဝင်အရပ်
ကဋ္ဌတ္တရ=ဘုရင့်သီးခြားခန်း
ဒေဝရ=မတ်, ခဲအို
စူစုက=နို့သီး
ဗမိရ=နားထိုင်းသူ
အနီကဋ္ဌ=သက်တော်စောင့်
-----♠♠♠-----(၇)

ဗျမ္ဘ=ဗိမာန်
ဇာလိနီ=တဏှာ
ပဏှိ=ဖနှောင့်
အဂဒ=ဆေး
အဒ္ဓဂူ=ခရီးသွား
ဒုဒ္ဒိန=မိုးအုံ့သောနေ့
ပါဠုလ=ပန်းရောင်အဆင်း
သြရသ=သားရင်း
အပါင်=မျက်ထောင့်
ကာဏ=တစ်ဘက်ကန်း
ယာတြာ=စစ်ထွက်ခြင်း(ရှင်ဘုရင်ထွက်တော်မူခြင်း)
ပါဟုနာ=ဧည့်သည်
ပေဿ=ကျေးကျွန်
ဝိဋ္ဌဘီ=သစ်ခွ
ဝန္ဒာကာ=ကျီးပေါင်း
-----♠♠♠-----(၈)

ရက္ခသ=ရက္ခိုသ်နတ်မျိုး
ရယ=အဟုန်
ရသိတ=မိုးချုန်းသံ
ရာဟု=ရာဟုအသုရိန်
ရဝိ=နေ
ရံသိ=အရောင်
ရဇနီ=ညဥ့်
ရမ္ဘက=တန်ခူးလ
ရုဒ္ဒ=ကြမ်းကြုတ်ခြင်း
ရာဝ=အသံ
အင်္ဂါရ=မီးကျီးခဲ
သာဝ=တိမ်ဝါရောင်အဆင်း
ကေကာ=ဥဒေါင်းတွန်သံ
ဟာဒယင်္ဂမ(မနုည)=ကြင်နာစကား
ကောဏ=စည်လက်ခက်
အဒ္ဓါန=ခရီးရှည်
လာလသာ=လွန်ကဲသောတဏှာ
သာခါနဂရ=မြို့လက်
ဗျူဟာ=လမ်းတို
နိဗ္ဗ=တံစက်မြိတ်
-----♠♠♠-----(၉)

ဥပညာသ=စကားဦးစကားစ
အဗဒ္ဓ=မစပ်စကား
ဂါန=သီချင်းသံ
ဝလ္လကီ=စောင်း
ပဋ္ဌဟ=ဖားစည်
နေတ္တ=မျက်စိ
မနက္ကာရ=နှလုံးသွင်းခြင်း
သိဒ္ဓတ္တ=အယူ
ဒွေဠှက=ယုံမှားတွေးတောခြင်း
ရောမဥ္စ=ကြက်သီးမွေးညင်းထခြင်း
ပရိမိ=နေအိမ်အဝန်း
ပီတ=ဝါသောအဆင်း
ဝုတ္တန္တ=သတင်းစကား
စိတ္တပီဠာ=မိန်းမောတွေဝေခြင်း
သောဏ္ဍာ=ဘုံဆိုင်
တာလတ္တ=သူငယ်၏အဖြစ်
စူဠာ=ဦးစွန်းဖုတ်
နေတ္တတာရာ=မျက်နက်ဝန်း
အာကပ္ပ=တင့်တယ်သောအသွင်
ကဥ္စုက=ချပ်ဝတ်သင်တိုင်း
-----♠♠♠-----(၁၀)

အစ္စုတ=နိဗ္ဗာန်
ဒုဒ္ဒိန=မိုးအုံ့သောနေ့
ပပုတ္တ=မြေး
ဝလ္လူရ=အသားခြောက်
မရီစိ=အရောင်တံလျှပ်
ဧသိကာ=တံခါးတိုင်
ကေကရ=မျက်စိစွေသူ
ဒဝထု=ကိုယ်ပူနာ
ယောဓ=သူရဲ စစ်သား
ဆဝ=သူသေကောင်
ဟာဒယင်္ဂမ=ကြင်နာစကား
ဗျူဟာ=လမ်းတို
ပဋ္ဌိဝါကျ=အဖြေ
ဥဏှိသ=သင်းကျစ်
လဝင်္ဂ=လေးညှင်း
နိဗ္ဗ=တံစက်မြိတ်
ပတိမ္ဗရာ=မိမိအလိုအတိုင်းလက်ထပ်သော
မိန်းမ
ဝေဒိကာ=ဝရံတာ
အာဇာနိယ=အာဇာနည်မြင်း
ကတစ=လှေ
-----♠♠♠-----(၁၁)

ရမ္မက=တန်ခူးလ
သုရဘိ=ကောင်းသောအနံ့
ပပါ=ရေအိုးစင်
ရိပု=ရန်သူ
ပယတ=အကျင့်ဖြူစင်သူ
ပူတိက=ကလိန်
သုကန္တက=ကြက်သွန်နီ
ကိမိ=ပိုးသေး
ဥစ္စာဝစ=အများအပြား
ဝေဒ=ခံစားခြင်း
ပင္ဍိဝါကျ=အဖြေ
ပိတ္တ=သည်းခြေ
ကလ္လ=ကျန်းမာသူ
နိယမ=ဝတ်အကျင့်
ဇာလ=ကွန်
သိင်္ဃီ=ကြက်တက်
သမ္မောဒ=မြစ်ဆုံ
မလိန=ညစ်နွမ်းသည်
ဒီယသုတ္တ=နှေးကန်သူ
သန္တတ္တ=ပူလောင်အပ်သည်
-----♠♠♠-----(၁၂)

သမ္ဘတ=ရှိသေခြင်း
အကိလာသု=မပျင်းရိသူ
ကထံကထာ=ယုံမှားတွေးတောခြင်း
ဂေါပါယိတ=စောင့်ရှောက်အပ်သည်၊
လုံခြုံစေအပ်သည်
စိရကြိယ=နှေးကန်သူ
ဇိတ=အောင်နိုင်ခြင်း
တိတိက္ခာဝန္တု=သည်းခံတက်သူ
ဒမိတ=ဆုံးမသည်၊ ယဥ်ကျေးသည်

ဓူပိတ=ပူလောင်အပ်သည်
ပဏာယ=ယုံကြည်ကျွမ်းဝင်ခြင်း
ကောတူဟလ=အထူးအဆန်းကို
ကြည့်လိုခြင်း
ပသယှ=အားရှိအားမဲ့ပြုခြင်း
ဥပဝါဒ=ကျေးဇူးမဲ့ပြောခြင်း
ဟဒယီ=စိတ်နှလုံးကောင်းသူ
ဘုဇိဿ=တော်လှန်သူ
အက္ကောသန=ထိပါးပြောဆိုခြင်း
စဏ္ဍ=ဒေါသကြီးသူ
ယုတ္တ=နည်းလမ်းကျသောအမှု
ဇာဂရ=နိုးကြားခြင်း
သမ္ဘတ္တ=မြဲမြံသော မိတ်ဆွေ
-----♠♠♠-----(၁၃)

ဥပဒါန=ထင်းမီးစာ
ကလျာဏ=ကောင်းခြင်းမင်္ဂလာ
ဝဍ္ဎမ=ခရီး
သုသု=လုလင်ပျို
ကောလက=ကရဝေး, ငရုတ်
မာရဏ=သတ်ခြင်း
လဝဏ=ဆား
အလသ=ပျင်းရိသူ
ကေသရ=ပုန်းညက်ပင်
စီရီ=ပရစ် (ပဇင်းကြီး)
သီကရ=မိုးပေါက်
သာကစ္ဆ=ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်း
ပပါ=ရေအိုးစင်
တာလဝဏ္ဍ=ယပ်တောင်
ဝန္ဒီ=စာဆိုတော်
ခီရ=နို့ရည်

ပလ္လဝ=ရွက်နု
စိဥ္စာ=မန်ကျည်း
ပူဂ=ကွမ်းသီးပင်
ကောဥ္စာ=ကြိုးကြာ
-----♠♠♠-----(၁၄)

သုဓမ္မာ=သုဓမ္မာဇရပ်(နတ်တို့စည်းဝေးရာဇရပ်)
ရောဝဏ=ရောဝဏ်ဆင်
အပါန=ဝင်သက်လေ
ဗိမ္ဗ=လဝန်း
ဒနု=အသူရာတို့၏အမိ
အဘိနယ=ကိုယ်ဟန်ပြမှု
ဣတိဟာသ=ပုံပြင်ရာဇဝင်
အာချာယိက=ကိုယ်တွေ့စာပေဝတ္ထု
ပရိဘာသန=မြည်တွန်ခြင်း
ဝိတတ=ဝိတတစည်
(နှစ်ဖက်ပိတ်စည်)
ဝသိတ=တိရစ္ဆာန်တို့၏တွန်သံ
အာတတ=တစ်ဘက်ပိတ်စည်
ဝိတတ=နှစ်ဘက်ပိတ်စည်
သတိ=အောက်မေ့ခြင်း
သဒ္ဒလ=မြေနုကျွန်းပေါ်
ဒေဝမာတိက=မိုးရေဝင်အရပ်
အဒ္ဓါန=ခရီးရှည်
သာခါနဂရ=မြို့လက်
ဩရသ=သားရင်း
ဇာမာတု=သားမက်
-----♠♠♠-----(၁၅)

ဥက္ကာရ=ကျင်ကြီး
ဥက္ကောစ=လက်ဆောင်
ဥက္ခလိ=ထမင်းအိုး

ဥဂ္ဃါရ=ကြို့ထိုးခြင်း,
လေတက်ခြင်း
ဉဏ္ဍိုရ္မန=ရေငင်စက်
ဥဒ္ဒါလ=ငုပင်
ဥသီရ=ပန်းရင်း
ဥန္ဒူရ=ကြွက်
ဥက္ကုသ=ဝန်လိုင်ငှက်
ဥဋ္ဋုမ္ဗ=ဖောင်
ဗိမ္ဗ=လဝန်း
သုပ္ပတ=လမ်းကောင်း
ပါဒဂ္ဂ=ခြေဖျား
ကုဋ္ဋ=ပန်းဥ
သိရိဝါသ=ထင်းရှူးစေး
နာဘိ=ပုံတောင်း
ဇမ္ဗုနဒ=ဇမ္ဗူရာဇ်ရွှေ
ရီတိ=ကြေးဝါ
ဒမ္ဗ=နွားပေါက်
ဇလာ=ဖာလာ
-----♠♠♠-----(၁၆)

အသနိ=မိုးကြိုး
အနလ=မီး
အနိလ=လေ
အရ=အလျင်အမြန်
အမ္ဗုဒ=မိုးတိမ်
အက်=အမှတ်တံဆိပ်
အဏ္ဏ=နေ
အာမောဒ=နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း
အပဝါဒ=ကဲ့ရဲ့ခြင်း
အဝိတထ=မှန်သောစကား

ပူတိဂန္ဓ=အပုပ်နံ့
ဥဒ္ဓန္တ=ပျံ့လွင့်ခြင်း
ထလ=ကြည်းကုန်း
ဂဗ္ဘ=တိုက်ခန်း
ကုဋ္ဌကာ=အုတ်
မာတုလာနီ=အရိုး
သိမန္တ=ထိပ်လည်ဆံရေးကြောင်း
စုဗုက=မေးဖျား
နာလိပဋ္ဋ=ဦးထုပ်
ဂေဏ္ဍုက=ဘော့လုံး, ဂျင်လုံး
-----♠♠♠-----(၁၇)

ကိရဏ=အရောင်
ဇနဝါဒ=မျက်ကွယ်ကျေးဇူးမဲ့ပြောခြင်း
ကာကပက္ခ=ကြက်တောင်စည်း
ယူထပ=ဆင်မင်း
ဝိဿာဏန=ပေးကမ်းစွန့်ကြဲခြင်း
ထပတိ=လက်သမား
ဘူတိဏ=မြက်နံ့သာ
စာတုရ=လိမ္မာသူ
မဇ္ဈန္ဟ=နေ့လည်
ကုတ္ထ=ဝက်ဝံ
မိဂိန္ဒ=ခြင်္သေ့
မူလက=မုန်လာ
သေဖာလိကာ=ဆိတ်ဖလူး
ဩဋ္ဌ=ကုလားအုပ်
ဝါဏိဇ=ကုန်သည်
သိဿ=တပည့်
ယောဓ=စစ်သား
ဆတ္တ=ထီး
သေနာနီ=စစ်ဗိုလ်ချုပ်ကြီး

ရာဇခါနီ=မင်းနေပြည်
-----♠♠♠-----(၁၈)

၁၃၇၄-ခုနှစ်

ကဋ္ဌာရ=ကြောင်သောအဆင်း
ဥပေါဂ္ဃါတ=ဥဒါဟရုဏ်
ကောဏ=စည်လက်ခက်
နေပုဏ္ဏ=သတိပြဋ္ဌာန်းသောပညာ
ဝဇ=နွားခြံ
ဝေဒိ=ဝရံတာ
အနုဇ=ညီ (ညီငယ်)
ပါသဏိ=ဖနောင့်
ဟာရ=ပုလဲသွယ်
ဒပ္ပဏ=မှန်
ခလ္လာဋ=ထိပ်ပြောင်သူ
ပုဏ္ဍပတ္တ, တုဋ္ဌိဒါယ=ဆုလာဘ်
ကိသောရဟယပေါတက=မြင်းကလေး
စက္ကိက, ယဏ္ဍိက=နာရီတီးသမား
ဓာနာ=မရွေး
စုန္ဒကာရ,
ဘမကာရ=ပန်းပွတ်သမား
ဂဂ္ဂရီ=ဘားဖို
ဘလ္လိ, ဘလ္လာတက=ချေးပင်
ယူထိကာ, မာဂဓီ=ဇွန်
နီလီ, နီလိနီ=မဲပင်
-----♠♠♠-----

၁၃၇၅-ခုနှစ်

နီသာနာထ=လ
ဘာရတီ=စကား
ဝိဒ္ဒေသီ=ရန်သူ
ကေတန=အလံ, တံခွန်

ဝတ္တနီ=ခရီး
ပတိဿယ=အိမ်
ဒသန=သွား
သာယက=မြှားသံလျက်၊ (ဓားလွယ်)
ဟာဋက=ရွှေ
စာဋက=အိမ်စာ
ဥဿဝ, ဆဏ,
မဟ=ပျော်ပွဲပူဇော်ပွဲ
နိဿေဏီ၊အဓိရောဟိဏီ=သစ်သားလှေကား
ဝါရုဏီ,
ဣက္ခဏိကာ=နတ်ကတော်
သိရိဝါသ, သရလဒ္ဒဝ=ထင်းရှူးစေး
ပုဏ္ဏပတ္တ, တုဋ္ဌိဒါယ=ဆုလာဘ်
ဥဒ္ဒေက, ဥဂ္ဂါရ=ကြို့ထိုးခြင်း
ပဏ၊ အဗ္ဘုတ=လောင်းတမ်း
ကောဝိဠာရ, ယုဂပတ္တ=စွယ်တော်
သမ္ဘေဒ, သိန္ဓုသင်္ဂမ=မြစ်စုံ
ပသဝ, ပသူတိယ=သားဖွားခြင်း

-----♠♠♠-----

၁၃၇၆-ခုနှစ်

ဒါတ္တ=တံစဉ်
ကုဏ္ဍက=ဆန်ကွဲ
အာစာမ=ထမင်းရည်
လေခါ=အရေးအကြောင်း
ပရာဂ=ဝတ်မှုန်
ကောဋရ=သစ်ခေါင်း
နာရင်္ဂ=လိမ္မော်
တိန္တိဏီ=မန်ကျည်း
ဗန္ဓုက=မိုးစွေပန်း
မဟာကန္ဒ=ကြက်သွန်ဖြူ

သာလ=မယား၏မောင်
နနန္ဒာ=လင်၏နှမ (ယောက်မ)
မာတုလ=အမိ၏မောင်(ဦးကြီး,ဦးလေး)
မာတုလာနီ=ဦးကြီး၏မယား (အရီး)
သဿု=သမီးခင်ပွန်း၏အမိ
(ယောက္ခမမိန်းမ)
သသုရ=သမီးခင်ပွန်း၏အဖ
(ယောက္ခမယောက်ျား)
ဒေဝရ=လင်၏ညီ, အစ်ကို
(မတ်, ခဲအို)
ဇာမာတု=သမီး၏ခင်ပွန်း
(သားမက်)
မာတုစ္ဆာ=အမိ၏အစ်မ, ညီမ
(မိကြီး, မိထွေး)
ပိတုစ္ဆာ=အဖ၏အစ်မ, နှမ (အရီး)

-----♠♠♠-----

၁၃၇၇-ခုနှစ်

ဝိတထ=အလွန်မှားသောစကား
လောစန=မျက်စိ
ဤဟာ=အားထုတ်ခြင်းလုံ့လ
အနဘိရဒ္ဓိ=သူတစ်ပါးအကျိုးမဲ့ကိုကြံခြင်း
ဝိဓာ=တက်ကြွခြင်း (မာန)
ဒမ္ဘ=စဉ်းလဲခြင်း
ဘူတဓရာ=မြေ
ဘုဝန=လောက
ပုဋဘေဒန=မြို့
ပဋိက္ကမ=ဆွမ်းစားဇရပ်
သောဏ္ဍာ,
ပါနမန္ဒိရ=သေတင်းကုပ်
အဇိရ, စစ္စရ, အင်္ဂဏ=အိမ်အပြင်

ကြမ်းပြင်
ကုလဋ္ဌာ၊ဗန္ဓကီ=လင်ဖြောင်ထားသောမိန်းမ
သာလောဟိတ, သပိဏ္ဍ=သားချင်း
သောဒရိယ, သဂဗ္ဘ, သောဒရ,
သဟဇ=မွေးချင်း သားချင်း
သီမန္တ=ထိပ်လယ်ဆံရေးကြောင်း
စုဗုက=မေးဖျား
ဇတ္တု=လည်ကုပ်
ကိင်္ကိဏီ, ကိံကဏိကာ, ခုဒ္ဒဃဏ္ဍိ
ကာ=ခြေချောင်း ဝတ်ခြူငယ်
တုရုက္ခ, ပိဏ္ဍက=လောဗန်း

-----♠♠♠-----

၁၃၇၈- ခုနှစ်

အက္ခဏာ=လျှပ်စစ်
အဗ္ဘက္ခာန=စွပ်စွဲခြင်း
ဂါန=သီချင်းသံ
အဂဒ=ဆေး
ဒူတ=တမန်
သရဗျ=မှတ်တိုင်
(စက်တိုင်၊ စက်ခွက်)
ဝိပ္ပ=ပုဏ္ဏား
ဂမိက=ခရီးသွားသူ
ဗေလုဝ=ဥသျှစ်
ဇီဝက=ဇီယာ
ပါစီ=အရှေ့အရပ်
ကရကာ, ယနောပလ=မိုးသီး
ပါဋလ=ပန်းရောင်အဆင်း
ယဝနပုပ္ဖ=လေးညှင်းပွင့်
သာခါနဂရ=မြို့လက်
ဟနု=မေး

အဠွန, ကဠွလ=မျက်စဉ်း
ဟဗျ, ဟဝိ=ယစ်ထောပတ်
မာယာ, သမ္ဘရီ=မျက်လှည့်
ဘိသ, မုဠာလ=ကြာစွယ်
-----♠♠♠-----

၁၃၇၉-ခုနှစ်

အမတပ=နတ်
ဣန္ဒန=ထင်းမီးစာ
ဒိနစ္စယ=ညနေချမ်း (ဆည်းဆာ)
လာသန=ကခြင်း
လောစန=မျက်စိ
သြရောဓ=မောင်းမဆောင်
ပတိသုညာ=မုဆိုးမ
စူစုကာ=နို့သီး
မလယဇ=စန္ဒကူး
နိရာမယ=ကျန်းမာသူ
(အနာကင်းသူ)
မတိသဇီဝ, မန္တိနီ= မင်းတိုင်ပင်
အမတ်
ပုဏ္ဏပတ္တ, တုဋ္ဌိဒါယ=ဆုလာဘ်
မာဂဓ, မဓုက=မင်းမျိုးမင်းနွယ်ကို
ချီးကျူးသူ
နိဿဝ, အာစာမ=ဒိန်ရည်
နိဠွေဇက, ရဇက=ခဝါသည်
အမတာ, အာမလကီ=ဆီးဖြူ
(သျှစ်သျှား)
ပူဂ, ကမုက=ကွမ်းသီးပင်
ပေါတဝါဟ, နိယာမက=လှေသမား
(သင်္ဘောသား)
သက်မ, ဒုဂ္ဂသဥ္စာရ=ခက်ခဲသောခရီး
-----♠♠♠-----

၁၃၈၀-ခုနှစ်

အာဒိစ္စဗန္ဓု=ဂေါတမဘုရား
ဟိရညဂဗ္ဘ=ဗြဟ္မာ
တိဒိဝါဓာရ=မြင်းမိုရ်တောင်
ဆာရိကာ=ပြော
အနိလပထ=ကောင်းကင်
သဒ္ဒုမ=အိမ်
ဒေါသညူ=ပညာရှိ
ဇနေတ္တိ=အမိ
နူပုရ=ခြေကျင်း
ဥပသံဗျာန=အပေါ်ရုံတဘက်၊
စုလျားတဘက်
ခလ္လာဋ=ထိပ်ပြောင်သူ
ကဠုကီ, သောဝိဒလ္လ=မိန်းမစိုး
ယူထဇေဋ္ဌ, ယူထပ=ဆင်မင်း
ကိသောရဟယပေါတက=မြင်းကလေး
ဝေတာဠိက, ဇောဓကရ=အန္တိုးတော်
ပလ္လဝ, ကိသလယ=ရွက်နု
ကာရဝေလ္လ, သုသဝီ=ကြက်ဟင်းခါး
ဘဿရ, ဘာသုရ=စကားများသူ
မဟုဿာဟ, ဒဟာမိတိ=ကြီးသော
လုံ့လရှိသူ
-----♠♠♠-----

၁၃၈၂-ခုနှစ်

အရွှပ=နိဗ္ဗာန်
ပဇာပတိ=ဗြဟ္မာ, မာရ်နတ်
သုရနဒီ=နတ်မြစ်
ဝါရိဝါဟ=မိုးတိမ်
ဝေသာခ=ကဆုန်လ
သမထ= တည်ကြည်ခြင်း၊
စိတ်၏ငြိမ်သက်ခြင်း

ယောရ=ကြောက်ဖွယ်ဝတ္ထု
ဒမ္ဘ=စဉ်းလဲခြင်း
ဝဇ=နွားခြံ
ဥပ္ပထ=လမ်းမဟုတ်
ကုရ္ရ, ဘိတ္တိ=နံရံ
သောဏ္ဍာ, ပါနမန္ဒိရ=ဘုံဆိုင်
ဂိဠကာ, ဣဋ္ဌကာ=အုတ်
ယုဝတိ, တရုဏီ=အပျို
အယျက, ပိတာမဟ=အဘိုး
သောသ, ခယ=အဆုတ်နာ
ကဠုကီ, သောဝိဒလ္လ=မိန်းမစိုး
အာတပတ္တ, ဆတ္တ=ထီး
ဝါလဟတ္ထ, ဝါလဗီ=မြီးဖျား
သကုံ, ခါဏု=သစ်ငုတ်
-----♠♠♠-----

၁၃၈၃-ခုနှစ်

အမရ=နတ်
အစ္စိ=မီးလျှံ၊ အရောင်
အဗ္ဘ=ကောင်းကင်၊ မိုးတိမ်၊ ကျောက်
ဥဠူ=နက္ခတ်၊ ကြယ်
ရုစိ=အရောင်၊ တဏှာ
ပါဝုသ=မိုးဥတု၊ ငါးတန်
တုဋ္ဌိ=နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း
နစ္စ=ကခြင်း
ယဇု=ယဇုဗေဒကျမ်း
ပဏဝ=ထက်စည်
ပိယူသ၊ အမတ၊ သုဓာ=နတ်သြဇာ
ကရကာ၊ ယနောပလ=မိုးသီး
အဘိဒေါသ၊ ပဒေါသ=ညဦး
ဘေရီ၊ ဒုန္ဒုဘိ=စည်ကြီး

ဗဒ္ဒဝေရ၊ ဥပနာဟ=ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း
အနူပ၊ သလိလပ္ပါယ၊ ကစ္ဆ=စိမ့်မြေ
အဋ္ဋ၊ အဋ္ဋာလက=ပြအိုး
ယုဝတိ၊ တရုဏီ=အပျို
ပသာ=နံပါး
ကာဠာနုသာရီ၊ ကာဠီယ=ကရမက်

-----♠♠♠-----

၁၃၈၄-ခုနှစ်

ရယ=အဟုန်
ကုရု=ကုရုဗေဒင်ကျမ်း
ဝိဿ=ညှီဟောက်သောအနံ့
ရုဏ္ဏ=ငိုကြွေးခြင်း
နိဗ္ဗ=တံစက်မြိတ်
ဗျာမ=အလံ
ဗုန္ဒ=သစ်မြစ်
နီလီ=မဲပင်
ယူထ=ဇာတ်တူတိရစ္ဆာန်အပေါင်း
ကုမ္မ=လိပ်
ဝိပ္ပလိဂ်, ဖုလိဂ်=မီးပွား
ကရကာ, ဃနောပလ=မိုးသီး
ဟေသာ=မြင်းဟီသံ
သုပ္ပထ, သုပန္ထ=လမ်းကောင်း
ဝိဋ္ဋက်=ခိုစင်
နာလိပဋ္ဋ=ဦးထုပ်
ကလဘ, ဘိက်=ဆင်ငယ်
မဟောသဓ=ချင်းခြောက်
မာဏိကာ=တတင်း
စိဉ္စာ, တိန္တိဏီ=မန်းကျည်း
(၈၄-ခုနှစ်)

+++ပြီးပါပြီ+++

အဘိဓာန်အဓိပ္ပာယ်မေးခွန်းဟောင်းများ

လေအထူး ၆-မျိုး

၁။ ဥဒ္ဓင်္ဂမ=အထက်သို့ဆန်တက်သောလေ။
၂။ အဓောဂမ=အောက်သို့ စုန်ဆင်းသောလေ။
၃။ ကုစ္ဆိဋ္ဌ=ဝမ်း၌ တည်သောလေ။
၄။ ကောဋ္ဌာသယ=အူ၌ တည်သောလေ။
၅။ အဿာသ=ထွက်သက်, ဝင်သက်လေ။
၆။ အင်္ဂမင်္ဂါနုသာရီ=အင်္ဂါကြီးငယ်ကို လျှောက်သောလေ။ (၃၈) **(မကွေး-၇၃)**

(ဆောင်) စုန်, ဆန်, ဝမ်းတည်၊ အူ၌တည်၊ တစ်လီ ထွက်-ဝင်သက်။
အင်္ဂါကြီးငယ်၊ လျှောက်ပြန်တယ်၊ ခြောက်သွယ် လေးထူးတွက်။

ကာလအထူး

လက်ဖျစ်၁၀-တွက်	၁-ခဏ
၁၀-ခဏ	၁-လယ
၁၀-လယ	၁-ခဏလယ
၁၀-မုဟုတ်	၁-ခဏမုဟုတ် (၆၆) **(ရက)**

တစ်လယ၌ လက်ဖျစ်အတွက်ပေါင်း ၁၀၀=ရှိပါသည်။ **(ချင်း-၆၆)**

မုဟုတ္တမည်သော ကာလအထူး၏ အတိုင်းအရှည်ကို ခဏ-လယ-ခဏလယတို့ဖြင့် ရေတွက်ပုံ
ခဏ=၁၀၀၀၊ လယ=၁၀၀၊ ခဏလယ=၁၀။ **(ရက-၆၆)**

အင်္ဂါ ၄-ပါးရှိသောအမိုက်အမှောင်

၁။ ကာဠပက္ခစတုဒ္ဒသီ=လဆုတ်ပက္ခလကွယ်နေ့
၂။ ဃနဝနသဏ္ဍ=တခဲနက်သောတောအုပ်
၃။ မေဃပဋလ=မိုးတိမ်အုပ်ခြင်း (မိုးမှောင်)
၄။ အဍ္ဎရတ္တိ=သန်းခေါင် (၇၁) **(စစ်ကိုင်း-၆၆၊၈၂)**

ဥတု ၆-ပါး

၁။ ဟေမန္တဥတု=တန်ဆောင်းမုန်းလပြည့်ကျော် ၁-ရက်နေ့မှ ပြာသိုလ်လပြည့်အထိ (၂)လ။
၂။ သိသိရဥတု=ပြာသို➢တပေါင်း
၃။ ဝသန္တဥတု=တပေါင်း➢ကဆုန်
၄။ ဂိမှဥတု=ကဆုန်➢ဝါဆို

၅။ ဝဿာနဥတု=ဝါဆို➢တော်သလင်း
၆။ သရဒဥတု=တော်သလင်း➢တန်ဆောင်မုန်း (၇၉) **(ကချင်-၆၆)**

(ဆောင်) ဟေမာန်, သိသိရ၊ ဝသန္တနှင့်၊ ဂိမှ, ဝဿနာ, သရဒ၊ ခြောက်ဖြာ ဥတုမှတ်။
မုန်းဆုတ် တစ်မှ၊ နှစ်လစီသာ၊ စဉ်ချကာ, တွက်ပါသတီချပ်။

ဥတု ၆-ပါးကို အယဉ် ၂-မျိုးဖြင့် တွဲစပ်ပုံ

ဝဿာန, သရဒ, ဟေမန္တ-ဟူသော ဥတု ၃-ပါး (ဝါဆိုလပြည့်ကျော် ၁-ရက်နေ့မှ ပြာသိုလ်လပြည့်နေ့အထိ ၆-လ)တို့ဖြင့် နေသည် "ဒက္ခိဏာယဉ်"သွား၏။ (တောင်ဖက်လမ်းကြောင်း သွား၏-ဟူလို) **(ချင်း-၆၈)**

သိသိရ, ဝသန္တ, ဂိမှ-ဟူသော ဥတု ၃-ပါး (ပြာသိုလ်လပြည့်ကျော် ၁-ရက်နေ့မှ ဝါဆိုလပြည့်နေ့အထိ ၆-လ)တို့ဖြင် နေသည် "ဥတ္တရာယာဉ်" သွား၏။(မြောက်ဖက်လမ်းကြောင်းသို့ သွား၏-ဟူလို)**(ကချင်-၆၆)**

အမိ ၂-မျိုး

အသုရာတို့၏ အမိသည် 'ဒနု' မည်၏။
နတ်တို့၏ အမိသည် 'အဒိတိ' မည်၏။ **(ချင်း)**
➢ဒနု ဒါနဝမာတာထ၊ ဒေဝမာတာ ပနာဒိတိ။ (၈၃)

သဘင်အမှု ၃-မျိုး

နစ္စ=ကခြင်း၊ ဝါဒိတ=တီးမှုခြင်း၊ ဂီတ=သီဆိုခြင်း (၁၀၀) **(ချင်း-၆၆)**

သိင်္ဂါရရသ အဓိပ္ပာယ်

ယောကျ်ား၏ မိန်းမ၌ မိန်းမ၏ ယောကျ်ား၌ ပေါင်းဆုံနှီးနှောရခြင်းကိုစွဲ၍ ပျော်မွေ့ခြင်း ကစားမြူးတူးခြင်း စသည်တို့လျှင် အကြောင်းရှိသော ချစ်ကြိုက်ခြင်း (နှစ်ဦးသဘောတူ ချစ်သွေးမြူခြင်း)သည် သိင်္ဂါရရသမည်၏။ (၁၀၃) **(ကချင်)**

နိဃဏ္ဍု=သစ်ပင်စသည်တို့၏ အမည်ပညတ်ကို ပြတက်သောကျမ်း (အဘိဓာန်ကျမ်း)သည် 'နိဃဏ္ဍု'မည်၏။
(၁၁၁) **(ကရင်-၆၆)**

ကေဋုဘ

ပညာရှိတို့၏ အစီးအပွားဖြစ်သော ပညာရှိတို့၏ အမူအရာဟုဆိုအပ်သော ကဗျာဖွဲ့ခြင်းအစီအစဉ်ကို အထူးကြံရာကျမ်း (အလင်္ကာကျမ်း)သည် 'ကေဋုဘ'မည်၏။ (၁၁၂) **(ကရင်-၆၆)**

အာချာယိက

တစ်စုံတစ်ယောက်သည် ရအပ်ခံစားအပ်သော အနက်ဒြပ်အကြောင်းအရာရှိသော အဖွဲ့အနွဲ့ဝါ-တစ်စုံတစ်ယောက်၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိအဖြစ်အပျက်ကို ဖွဲ့ဆိုသော ဗန္ဓ (ကိုယ်တွေ့စာပေဝတ္ထု)သည် 'အာချာယိ

က'မည်၏။ (၁၁၃) (ရက-၆၆)

ကထာ= လုပ်ကြံ၍ဖွဲ့ဆိုအပ်သော ဒဏ္ဍာရီစသော အဖွဲ့ဗန္ဓ (စိတ်ကူးယဉ် ဒဏ္ဍာရီဝတ္ထုသည်) ကထာမည်၏။ (၁၁၃) (ရက-၆၆)

အဘိဓာန်သင်ကြားသဖြင့် ရရှိသောအကျိုး

ကျမ်းဂန်ထူးထွေ လာလေသမျှ သိမ်မွေ့သေးဖွဲ့ နက်နဲကြီးကျယ် နက်မိပ္ပါယ်တို့ကို လွယ်ကူမပန်း ချမ်းသာစွာ လိုတိုင်းပြီးတိုင်း ကောင်းစွာမြင်နိုင်ခြင်း အကျိုးရှိပါသည်။ **(ကချင်-၆၈)**

အဘယ်ကို သီဟာသနဟု ခေါ်ပါသနည်း

မင်းတို့၏ ရွှေဖြင့်ပြီးသောနေရာကို သီဟာသနဟု ခေါ်ပါသည်။ **(ကယား-၆၈)**

အဘိဓာန်လာ ရှင်အာနန္ဒာ၏ အမည်များ = ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိက၊ အာနန္ဒ။ **(ကယား-၆၈)**

မိဖုရားနှင့် မောင်းမအထူး

အဘိသိက်ခံပြီးသော မင်းမိန်းမသည် မိဖုရား၊ မိဖုရားမှတစ်ပါးကုန်သော မင်းမိန်းမတို့သည် မောင်းမ။ **(ပဲခူး-၆၈)**

ဖုသ္သရထား=မင်္ဂလာရထား အပျော်အပါးစီးသွားရန်ရထားသည် ဖုသ္သရထားမည်၏။ **(မွန်-၆၈)**

အဝတ်အမျိုးအစား (၄)မျိုး

၁။ အသီးမှဖြစ်သော ဝါချည်ထည်အဝတ်
၂။ သစ်ခွံ(လျှော်)မှဖြစ်သော ခုံချည်အဝတ် စသည်
၃။ ပိုးကောင်မှဖြစ်သော ပိုးချည်အဝတ်အထည်
၄။ သားမွေးမှဖြစ်သော ကမ္ဗလာ(သကလပ်)ထည်အဝတ်။ **(ရှမ်း-၆၈)**

သက်ပျောက်ဆွမ်း=သေသူအတွက် သေသည့်နေ့မှစ၍ ဆယ်ရက်အတွင်း ထမင်းဆုတ်ပေးခြင်းသည် သက်ပျောက် ဆွမ်းမည်၏။

ရက်လည်ဆွမ်း

သေလေသော မိဘစသည်တို့ကို ရည်ညွှန်း၍ လှူဒါန်းအပ်သောအလှူသည် ရက်လည်ဆွမ်းမည်၏။

ကုတ်ဟီးထမင်း

ဇောတိသတ္တရာဇမတ္တဏ်စသော ကြိယာကိုစီရင်သော ကျမ်းဂန်အစီအရင်ဖြင့် စီရင်အပ်သော ပိတုဒါနသည် ကုတ်ဟီးထမင်းမည်၏။ **(ရှမ်း-၆၈)**

အဝတ်အထည်အထူး (၈)မျိုး

၁။ ခုံချည်အဝတ်၊ ၂။ လျှော်ချည်အဝတ်၊ ၃။ ပိုးချည်အဝတ်၊ ၄။ ဖွတ်လျှော်ပြီးသော ပိုးချည်အဝတ်၊ (ပတ္တုဏ္ဏတိုင်းဖြစ် ပိုးချည်အဝတ်)၊ ၅။ သိုးမွေးချည် (သကလပ်ထည်)အဝတ်၊ ၆။ သျှမ်းချည် (ပိုက်ဆံ လျှော်ချည်အဝတ်)၊ ၇။ ကောဋုမ္ဗရတိုင်း ဖြစ်အဝတ်၊ ၈။ ဘန်ချည် (ချည်အမျိုးမျိုးရောသော)အဝတ်။

သရမဏ္ဍာအဓိပ္ပာယ်

သီဆိုတီးမှုတ်သံ (၇)ပါး၊ အသံအပေါင်း (၃)ပါး၊ အသံနိမ့်မြင့် သီဆိုတီးမှုတ်ခြင်း (၂၁)ပါး၊ အသံကို အမျိုးမျိုး ပြောင်းလဲချဲ့ထွင် သီဆိုတီးမှုတ်ခြင်းအထူး (၄၉)ပါးဟု ဆိုအပ်သော အသံအပေါင်းသည် သရမဏ္ဍာမည်၏။

ကဋ္ဋိဿအဓိပ္ပာယ်

ရွှေချည်ငွေချည်တို့ဖြင့် ချုပ်ခြယ်အပ်သော ပိုးချည်အကြမ်းဖြင့်ပြီးသောအခင်း၊ ဝါ-ပိုးချည်အတွင်း ရွှေချည်သွင်း၍ ယက်လုပ်အပ်သော အခင်း၊ ဝါ-ပိုးချည်လျှော်ချည်နှစ်မျိုးဖြင့်ပြီးသော အခင်းသည် ကဋ္ဋိဿမည်၏။

(တစ်နည်း) ရွှေပြား ငွေပြား စီထားချကပ်အပ်သော ပိုးချည်အကြမ်းဖြင့်ပြီးသောအခင်း၊ ဝါ-အခင်းသည် ကဋ္ဋိဿမည်၏။

အကျွောဘိနီအဓိပ္ပယ်

အစည်းတိုင်း အလုံး(၆၀)စီပါသော ဝါးအစည်း(၆၀)တို့ကို မှုန့်မှုန့်ညက်ညက်ကြေအောင် နင်းသွားသော စစ်တပ်သည် အကျွောဘိနီစစ်တပ်မည်၏။

(တစ်နည်း) (၁)နောင် သုည (၄၂)လုံးရှိသော သင်္ချာသည် အကျွောဘိနီသင်္ချာမည်၏။ **(ရှမ်း-၆၈)**

(၁၂)လ အမည်

၁။ စိတ္တ-တန်ခူးလ၊	၂။ ဝေသာခ-ကဆုန်လ၊	၃။ ဇေဋ္ဌ-နယုန်လ၊
၄။ အာသာဠ-ဝါဆိုလ	၅။ သာဝဏ-ဝါခေါင်လ၊	၆။ ပေါဋ္ဌပဒ-တော်သလင်းလ၊
၇။ အဿယုဇ-သီတင်းကျွတ်လ၊	၈။ ကတ္တိက-တန်ဆောင်မုန်းလ	၉။ မာဃသိရ-နတ်တော်လ
၁၀။ ဖုဿ-ပြာသိုလ	၁၁။ မာခ-တပိုတွဲလ	၁၂။ ဖဂ္ဂုန-တပေါင်းလ။

(ရှမ်း-၆၈)

ဝါကျ=တစ်ခုသောအာချာတ်ပုဒ်ရှိသော ကာရကနှင့်တကွဖြစ်သော ပုဒ်အပေါင်းသည် "ဝါကျ"မည်၏။
အာမေဋိတ်=နှစ်ကြိမ်, သုံးကြိမ်ရွတ်ဆိုခြင်းသည် အာမေဋိတ် ဤသို့ထူးပါသည်။ **(ကချင်-၇၀)**

ဗေဒင်(၃)ပုံအမည်-ဣရုဗေဒ, ယဇုဗေဒ, သာမဗေဒ **(ကယား-၇၀)**

ဟတ္ထိနခ- သဒ္ဒါသည် ဆင်ခြေလျှောမြေ၌ တည်သောပြသာဒ်ကို ခေါ်ပါသည်။ **(ကယား-၇၀)**
ပါသာဒ- သဒ္ဒါသည် လေးထောင့်တိုက်အိမ်ကို ခေါ်ပါသည်။ **(ကယား-၇၀)**

မြစ်ကြီးငါးသွယ်-ဂင်္ဂါမြစ်, အစိရဝတီမြစ်, ယမုနာမြစ်, သရဘူမြစ်, မဟီမြစ် **(ကရင်-၇၀)**

ကရဘ-လက်ဝါးနှင့်စပ်ကုန်သော လက်ကောက်ဝတ်, လက်သန်းတို့၏ အကြားသည် "ကရဘ (လက်ဝါးစောင်း)" မည်၏။ **(ချင်း-၇၀)**

သာဝတ္တိ-အက္ခရာ (၂၄)လုံးရှိသော ဗေဒတို့၏ အစဖြစ်သော (၃)ပဒရှိသောဆန်းသည် "သာဝတ္တိ"ဆန်းမည်၏။ **(စစ်ကိုင်း-၇၀)**

နေမိ- လှည်းဘီး၏ အဆုံးကို "နေမိ(အကွပ်တကူ)"ဟု ခေါ်သည်။ **(တနင်္သာရီ-၇၀)**

လက်နက်အထူး

၁။ ကဏယ-သံစူး, သံတူရွင်း ၂။ ဘိန္ဒိဝါဠ-ခက်ရင်း ၃။ စက္က-စက်လက်နက်
၄။ ကုန္တ-လှံမ, လှံရှည် ၅။ ဂဒါ-တင်းပုတ်လက်နက် ၆။ သတ္တိ-လံ(**ပဲခူး-၇၀**)

ကြံအထူး

၁။ ဂုဠ-ကြံသကာခဲ, (ဝါ) ထန်းလျက် ၂။ ဖာဏိက-တင်လဲရည် ၃။ ခဏ္ဍ-သကြားရည်
၄။ မစ္ဆဏ္ဍီ-သကာ, (ဝါ) မှန်ရောင်သကြားခဲ ၅။ သက္ခရာ- သကြားဖြူ **(ပဲခူး-၇၀)**

လက်ငါးချောင်းအမည်

၁။ အင်္ဂုဋ္ဌ-လက်မ ၂။ တဇ္ဇနီ-လက်ညှိုး ၃။ မဇ္ဈိမ-လက်လယ်
၄။ အနာမိက-လက်သူကြွယ် ၅။ ကနိဋ္ဌ-လက်သန်း **(မန္တလေး-၇၀)**

သတ္တိ(၃)မျိုး

၁။ ပဘုသတ္တိ-ဥစ္စာအင်အား ဒဏ်ထားခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော တန်ခိုး။
၂။ ဥဿာဟသတ္တိ-လုံ့လစွမ်းပကားကြောင့်ဖြစ်သော တန်ခိုး။
၃။ မန္တသတ္တိ-အတိုင်းအပင် အကြံအစည်ဉာဏ်ကြောင့်ဖြစ်သော တန်ခိုး။ **(မွန်-၇၀)**

လှေစိတ်အင်္ဂါ(၃)မျိုး

၁။ လင်္ကာရ-ရွက် ၂။ ဝဋာကာရ-ရွက်ကြိုး (၃) ဖိယ-လှော်တက် **(မွန်-၇၀)**

အဘိဓာန်သင်ရအကျိုး

၁။ နာမ်, လိင်တို့၌ လိမ်မာခြင်း
၂။ အနက်ကို ဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်ခြင်း
၃။ မြတ်စွာဘုရားပါဠိတော်၌ တတ်မြောက်လိုသူ၏ ကြီးမားသောအားဖြစ်ခြင်း။

(တစ်နည်း) ကျမ်းဂန်ထူးထွေလာလေသမျှ သိမ်မွေ့သေးဖွဲ့နက်နဲကြီးကျယ်နက်မိပ္ပါယ်တို့ကို လွယ်ကူမပန်း ချမ်းသာစွာ လိုတိုင်းကောင်းစွာမြင်နိုင်ခြင်း အလိုရှိသည်။ **(မွန်-၇၀)**

သိပ္ပ-ကလာ-စသော ဝါ-ဝစ္စာဒနကျမ်းလာ နိစ္စ, ဝါဒနစသော ၆၄-ပါးသော ဗာဟိရအမှုအရာ, လည်ဖက်ခြင်း, နမ်းစုပ်ခြင်း စသော ၆၄-ပါးသော အဇ္ဈတ္တိရ အမှုအရာစသော အမှုသည် "သိပ္ပ"မည်၏။ **(ရှမ်း-၇၀)**

သိင်္ဃါရ-နှစ်ဦးသဘောတူ ချစ်သွေးမြူခြင်း, (ဝါ) နှစ်ပါးကြည်ခြင်း။ **(ရှမ်း/မြောက်-၇၀)**

ဟဒယင်္ဂမ-စိတ်နှလုံးသို့ဝင်သောစကား, ဝါ-အသည်းစွဲစကား။ **(ရှမ်း/မြောက်-၇၀)**

ပရိဘာသန

ကဲ့ရဲ့ခြင်းရှေးရှိသော အပြစ်တင်ခြင်း မြည်တွန်ခြင်းကို 'ပရိဘာသန'ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၁၂၁) **(ချင်း-၇၂)**

အဘိဝါကျ (မတရားပြောခြင်း)

ရှစ်ပါးသော အနရိယဝေါဟာရတို့၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော လွန်ကျူးခြင်းကိုပြတက်သောစကား (ကျူးလွန်စော်ကားသောစကား-စကားရိုင်း-မတရားပြောခြင်း)သည် 'အဘိဝါကျ' မည်၏။(၁၂၂)**(ပဲခူး-၇၃)**

အသံအင်္ဂါ ၈-ပါး

၁။ ဝိဿဋ္ဌ-သန့်ရှင်းသည် ၂။ မဉ္ဇု-သာယာသည် ၃။ ဝိညေယျ-သိလွယ်သည် ၄။ သဝနီယ-နာချင်ဖွယ်ရှိသည် ၅။ အဝိသာရီ-ဖရိုဖရဲမကွဲသည် ၆။ ဗိန္ဒု-လုံးသည် ၇။ ဂမ္ဘီရ-နက်သည် ၈။ နိန္နာဒီ-ပဲ့တင်ထပ်သည်။ (၁၂၉) **(ကချင်-၇၂)**

(ဆောင်)သန့်ရှင်းသာယာ၊ လွန်သိသာ၊ နာဖွယ်, မပြန့်ပေါ်။
လုံး, နက်, ပဲ့တင်၊ အဋ္ဌအင်၊ မြတ်ရှင် အသံတော်။

အသံ ၇-ပါးကိုမြည်သော သတ္တဝါ ၇-မျိုး

နွားတို့သည် ဥသဘအသံကို မြည်ကုန်၏။
မြင်းတို့သည် ဓေဝတအသံကို မြည်ကုန်၏။
ဥဒေါင်းတို့သည် ဆဇ္ဇအသံကို မြည်ကုန်၏။
ဆိတ်တို့သည် ဂန္ဓာရအသံကို မြည်ကုန်၏။
ကြိုးကြာတို့သည် မဇ္ဈိမအသံကို မြည်ကုန်၏။

ဥသြတို့သည် ပဥ္စမအသံကို မြည်ကုန်၏။
ဆင်တို့သည် နိသာဒအသံကို မြည်ကုန်၏။ (၁၃၃) (**စစ်-၇၂**)

(ဆောင်)နွား, မြင်း, ဥဒေါင်း၊ တွန်ဟည်ညောင်း၊ ထပ်လောင်း ဆိတ်, ကြိုးကြာ။
ဥသြနှင့် ဆင်၊ စဉ်တိုင်းပင်၊ တွဲယှဉ် ပြလိုက်ပါ။

ပဒဋ္ဌာန်-၁ = အလွန်နီးသောအကြောင်းသည် 'ပဒဋ္ဌာန်' မည်၏။ (၉၂) (**မကွေး-၇၂**)

ဝိတတ=နှစ်ဖက်ပိတ်စည်

အာတတဝိတတ=သားရေအားလုံး ကြက်စည်

မျက်နှာဝ နှစ်ဖက်ရှိသော (နှစ်ဖက်ပိတ်သော) မရိုးစည်အစရှိသော စည်မျိုးသည် ဝိတတမည်၏။ အလုံးစုံ သားရေပိတ်၍ကြက်အပ်သော ထက်စည်အစရှိသော စည်မျိုးသည် အာတတဝိတတမည်၏။ (၁၄၁) (**ရှမ်း-၇၃**)

ပရိမလ

လူတို့သည် ချစ်ခင်မြတ်နိုးအပ်သော အထူးထူးအပြားပြား ညှစ်နယ်ကြိတ်သွေးခြင်းကြောင့် ထကြွဖြစ်ပေါ်လာသော နံ့သာ (နှစ်သက်ဖွယ်နံ့သာ)သည် ပရိမလမည်၏။ (၁၄၅) (**ရှမ်း-၆၆**)

နံ့သာ ၄-မျိုး

၁။ ကုက်မံ၊ ၂။ လေးညှင်းပွင့်၊ ၃။ တောင်ဇလပ် (တဂရ)။ ၄။ ကမျဉ်း။ (၁၄၇) (**ရှမ်း-၇၃**)

(ဆောင်) ကုက်မံ, လေးညှင်း၊ တစ်ခင်း တောင်ဇလပ်၊ ကမျဉ်း ထပ်၊ လေးရပ်နံ့သာမျိုး။

အရသာ ၆-မျိုး

၁။ ကသာဝ=အဖန် ၂။ တိတ္တ=အခါး ၃။ မဓုရ=အချို ၄။ လဝဏ=အငန် ၅။ အမ္ဗိလ=အချဉ်
၆။ ကဋုက=အစပ်။ (၁၄၈) (**ပဲခူး-၆၆၊ ၈၃**)

(ဆောင်) ဖန်, ခါး, ချို, ငန်, ချဉ်, စပ် မှန်၊ ခြောက်တန် အရသာ။

ထူးခြားသော ပညာများ= ၁။ ဝိပဿနာပညာ ၂။ သမ္မာဒိဋ္ဌိပညာ။ (၁၅၃) (**မန်း-၇၃**)

ဝီရိယအင်္ဂါ-၄ပါး

တစသာ အဝသိဿန-အရေ၏ကြွင်းခြင်း၊
နဟာရုနော အဝသိဿန-အကြော၏ကြွင်းခြင်း၊
အဋ္ဌိဿ အဝသိဿန-အရိုး၏ကြွင်းခြင်း၊
မံသလောဟိတသုဿန-အသားအသွေးတို့၏ ခြောက်ကပ်ခြင်း။ (၁၅၇) (**ရှမ်း-၇၃**)

မိန်းမတို့၏ အမူအရာ ၆-မျိုး

ဝိလာသော- ချစ်အပ်သူ၏အနီးသို့ သွားသောအခါ အကြည့်အရှုအသွားအလာ အနေအထိုင်တို့၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းအမူ။

လလိတ- အလွန်နူးညံ့သောအစီအရင်ဖြင့် မျက်ခုံးမျက်လုံးစသည်တို့၏ အမူအရာနှင့်တကွ လက်ခြေအင်္ဂါတို့ကို ကောင်းစွာထားခြင်း။

လီလာ- ချစ်အပ်သူ၏အတု ဟန်ပန်မူခြင်းအမူ။

ဟာဝ- မွေ့လျော်ပျော်ပါးလိုခြင်းကို ပြတက်သော မသိမသာ မထင်ရှားသော အမူအရာ။

ဟေဠာ- မွေ့လျော်ပျော်ပါးလိုခြင်းကို ပြတက်သော သိသာထင်ရှားသော အမူအရာ။

ဝိဗ္ဗမ- ယစ်မူးတပ်စွန်း ရွှင်လန်းခြင်းကြောင့် လုပ်မိလုပ်ရာ ယောင်မှားချွတ်ယွင်း တန်ဆာဆင်ခြင်းအမူ။ (၁၇၄) **(စစ်ကိုင်း-၆၆၊ ၇၉-ခုနှစ်)**

အဘိဓာန်ကျမ်းကို အာဂုံဆောင်ထားရခြင်းအကျိုး

အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာ မည်သောကျမ်းကို ချစ်ခင်မြတ်နိုးခြင်းနှင့်တကွ နှုတ်ဝယ်တွတ်တွတ် ရွတ်တိုင်းရအောင် ဆောင်၍ထားသော စာချ, စာသင် လူရှင်ရဟန်းသည် ကျမ်းဂန်ထူးထွေ လာလေသမျှ သိမ်မွေ့သေးဖွဲ့ နက်နဲကြီးကျယ် အနက်အဓိပ္ပါယ်တို့ကို လွယ်ကူမပန်း ချမ်းသာစွာ လိုတိုင်းပြီးတိုင်း ကောင်းစွာ သိမြင်နိုင်ကြပါလိမ့်မည်။ (၁၇၉) **(ရန်ကုန်-၆၆)**

နဒီမာတိက

မြစ်ရေဖြင့် အသက်ရှင်သော ကောက်ပင်ရှိသောအရပ် (မြစ်ရေဝင်အရပ်, မြစ်ရေသောက်အရပ်)သည် နဒီမာတိကမည်၏။ (၁၈၈) **(ကချင်-၆၆)**

ဒေဝမာတိက- မိုးရေဖြင့် ဖြင့်ပွားသော ကောက်စပါးရှိသောအရပ် (မိုးရေဝင်, မိုးရေသောက်အရပ်)သည် ဒေဝမာတိက မည်၏။ (၁၈၈) **(ရှမ်း-၆၆)**

မြူအမျိုးမျိုးနှင့် အတိုင်းအတာများ

ပရမာဏုမြူ ၃၆-ခု	အဏုမြူ ၁-ခု
အဏုမြူ ၃၆-ခု	တဇ္ဇာရီမြူ ၁-ခု
တဇ္ဇာရီမြူ ၃၆-ခု	ရထရေဏုမြူ ၁-ခု
ရထရေဏုမြူ ၃၆-ခု	၁-လိက္ခာ
၇-လိက္ခာ	၁-သန်း
သန်း ၇-ကောင်	၁-စပါး
၇-စပါး	၁-လက်သစ်
၁၂-လက်သစ်	၁-ထွာ

၂-ထွာ	၁-တောင်
၇-တောင်	၁-တာ
တာ-၂၀	၁-ဥသဘ
ဥသဘ-၈၀	၁-ဂါဝုတ်
၄-ဂါဝုတ်	၁-ယူဇနာ (၁၉၄) **(ပဲခူး-၆၆)**
ကုပ်လုပ်လေးတာ အပြန်-၅၀၀	၁-ကောသ **(ရခိုင်-၇၂)**

၄-အမ္ဗဏ မျိုးကြလောက်သော အရပ်သည် "ကရီသ=တစ်ပယ်" မည်၏။

အဘ္ဘန္တရ-၂၈-တောင် ၁-အဗ္ဘန္တရ။ **(ရခိုင်-၇၂)**

လက်တစ်တောင် အတိုင်းအရှည်၌ ပါဝင်သောစပါးစေ့=၁၆၈-စေ့
တစ်တာ, တစ်ဥသဘ, တစ်ဂါဝုတ်, တစ်ယူဇနာတို့၏ ပမာဏ
အဏုမြူ, တဇ္ဇာရီမြူတို့, ရထရေဏုမြူတို့၏ ပမာဏ **(ပဲခူး-၆၆)**

အစာ (၄)မျိုး

(၁)ခဇ္ဇ-ခဲဖွယ်၊ (၂)ဘောဇ္ဇ-စားဖွယ်၊ (၃)လေယျာနိ-လျက်ဖွယ်၊ (၄) သေယျ-သောက်ဖွယ်။ **(နင်-၆၈)**

စပါးစေ့တစ်စေ့၌ သန်းကောင်း မည်မျှပါပါသနည်း

လိက္ခာ တာ သတ္တ ဉီကာ တာ-ကိုထောက်၍ သန်းကောင် ၇-ကောင်ပါပါသည်။ **(ရှမ်း-၇၂)**

ဆတ္တိံသ ပရမာဏူန မေကောဏု စ ဆတ္တိံသ တေ။
တဇ္ဇာရီ တာပိ ဆတ္တိံသ၊ ရထရေဏု ဆတ္တိံသ တေ။ (၁၉၄)
လိက္ခာ တာ သတ္တ ဉီကာ တာ၊ ဓညမာသောတိ သတ္တတော။
သတ္တင်္ဂုလ မမုဒ္ဒိဋ္ဌ၊ ဝိဒတ္ထိ တာ ဒုဝေ သိယုံ။ (၁၉၅)
ရတနံ တာနိ သတ္တေဝ၊ ယဋ္ဌိ တာ ဝီသတူသဘံ။
ဂါဝုတမုသဘာသီတိ၊ ယောဇနံ စတုဂါဝုတံ။(၁၉၆)
ဓနုပဉ္စသတံ ကောသော၊ ကရီသံ စတုရမ္ဗဏံ။
အဗ္ဘန္တရံ တု ဟတ္ထာန မဋ္ဌဝီသ ပမာဏတော။ (၁၉၇)

မာဠနှင့် ပါသာဒအထူး

အထွတ်တစ်ခုတပ်သော တန်ဆောင်းသည် မာဠမည်၏။
လေးထောင့်တိုက်အိမ်သည် ပါသာဒမည်၏။ (၂၀၉) **(၇၈-ခုနှစ်)**

ဂန္ဓကုဋိ=မြတ်စွာဘုရား၏ နေရာကျောင်းတော်သည် ဂန္ဓကုဋိမည်၏။ (၂၁၁) **(မကွေး-၇၃)**

အဿမ (သခ်မ်းကျောင်း) = ရသေ့ရဟန်းတို့၏ နေရာအရပ်သည် . . . မည်၏။ (၂၁၂) **(မကွေး-၇၃)**

ကစ္ဆန္တရ=မင်းတို့၏ သူခပ်သိမ်းတို့နှင့် မဆက်ဆံသောနေရာ (ဘုရင့်သီးခြားခန်း)ကို ကစ္ဆန္တရဟူ၍ သိအပ်၏။ (၂၁၅) **(ရှမ်း-၆၆)**

အိမ်အင်္ဂါ ၃-ပါး

၁။ သံယာတ=လျှောက် (ယောက်, ယောက်ပတ်)
၂။ ပက္ခပါသ=ခေါင်ချုပ် ခေါင်အုပ်
၃။ တုလာ=ထုတ်, ရက်မ (၂၂၃) **(မွန်-၆၆)**

(ဆောင်) လျှောက်နှင့် ခေါင်ချုပ်၊ ရက်မထုက်၊ မှန်ဟုတ်အိမ်အင်္ဂါ။

ဩရသ=မိမိကြောင့်ဖြစ်သော သား(သားရင်း)သည် ဩရသမည်၏။ (၂၄၁) **(ရခိုင်)**

လင်၏အဖေ=သသုရ (ယောက္ခမမိန်းမ, ယောက္ခမယောက်ျား)
နှမ၏သား=ဘာဂိနေယျ
လင်၏ညီ=ဒေဝရ
သမီး၏ခင်ပွန်း=ဇာမာတု
အဘိုး၏အဖ=ပယျက (အဘေး) **(တနင်္သာရီ-၆၆)**
ဥသ=ငန်သောမြေ (ဆားဆပ်ပြာမြေ)သည် ဥသမည်၏။ **(ပဲ-၆၈)**
သာခါနဂရ=မြို့မ, မြို့တော်မှ တစ်ပါးသောအရပ်၌ရှိသော မြို့လက်သည် သာခါနဂရမည်၏။ **(ပဲ-၆၈)**

ဓမ္မိလ္လ=ကောင်းစွာဖွဲ့ထုံးအပ်ကုန်သော ဆံပင်တို့သည် (ဖီးလိမ်းပြင်ဆင် တန်ဆာဆင်အပ်သောဆံထုံးသည်) မည်၏။ (၂၅၇) **(ရခိုင်)**

ရွှေလည်တိုင်=ရွှေမုရိုးစည်ငယ်နှင့်တူသော လည်ပင်းသည်၊ (နဲ)အရေးသုံးခုတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သောလည်ပင်းသည် . . . မည်၏။ **(၇၉-ခုနှစ်)**

လက် ၅-ချောင်း

၁။ အင်္ဂုဋ္ဌ=လက်မ ၂။ တဇ္ဇနီ=လက်ညိုး ၃။ မဇ္ဈိမ=လက်လယ် ၄။ အနာမိက=လက်သူကြွယ်
၅။ ကနိဋ္ဌာ=လက်သန်း (၂၆၆) **(ပဲခူး-၆၈)**

ပန်းပဲသမား၏ကိရိယာ (၃)ပါး

၁။ ညှပ်၊ (၂) သံတူ (လက်တစ်ဖက်ကိုင်တူငယ်) (၃)ပေ တို့ဖြစ်ပါသည်။ **(ပဲခူး-၆၈)**

ဗျာမ=အလံ

နံပါးနှစ်ဖက်သို့ ဖြန့်အပ်ကုန်သော လက်နှင့်တကွကုန်သော လက်မောင်းနှစ်ခုတို့သည် ဗျာမမည်၏။

(၂၆၉) **(ရခိုင်-၇၂)**

ပေါရိသ=တသူ

အထက်သို့ဆန့်တန်းအပ်သော လက်ရှိသောလူတို့၏ အတိုင်းအရှည် (လက်ခုပ်တစ်ဖောင်=တသူ)သည် ပေါရိသ-တစ်သူ မည်၏။ (၂၆၉) **(ရခိုင်-၇၂)**

တန်ဆာအထူး ၄-မျိုး

မုခဖုလ္လ=မျက်နှာတန်ဆာ (မှန်ကူခြင်း, နှုတ်သာပြောက်ထိုးခြင်း)
ဥဏ္ဏတ=နဖူးစည်းတန်ဆာ
ဥဂ္ဂတ္ထန=ရင်သားလွှမ်းတန်ဆာ၊ ဝါ-လေးသွယ်ရှိသော ပုလဲကုံး
ဂိဂ်မက=၃၂-သွယ်ရှိသော ပုလဲကုံး။ (၂၈၉) **(ကရင်-၆၆)**

သင်္ကန်း၌ ရှိသင့်သော အင်္ဂါရပ်

၁။ မဏ္ဍလ=အိမ်ဝန်းကြီး
၂။ ဝိဝဋ္ဋ=ခေါင်စပ်
၃။ ကုသိ=မြောင်းရှည် အနံအနားပတ်။ (၂၉၆) **(ရောဝတီ-၇၂)**

(ဆောင်) အိမ်ဝန်း, ခေါင်စပ်၊ မြောင်းရှည်ထပ်၊ သုံးရပ် သင်္ကန်းစိပ်။

ညောင်စောင်းအထူး ၄-မျိုး

၁။ ကုဠီရပါဒ=ပုဇွန်ခြေသဏ္ဌာန် အခြေရှိသောညောင်စောင်း၊
၂။ အာဟစ္စပါဒ=အပေါင်၌အခြေစွပ်သော ညောင်စောင်း၊
၃။ မသာရက=အခြေ၌အပေါင်စွပ်သော ညောင်စောင်း၊
၄။ ဗုန္ဒိကာဗဒ္ဓ=အခြေနှင့်တစ်စပ်တည်း အပေါင်ရှိသောညောင်စောင်း။ (၃၀၉) **(ရောဝတီ-၇၂)**

ကုတ္တကအခင်း

၁၆-ယောက်သော ကချေသည်မတို့ ကလောက်သော ထိုတစ်ဖက်အမွေးရှိသောအခင်း, နှစ်ဖက်အမွေးရှိသောအခင်းနှစ်မျိုးသည် ကုတ္တကအခင်းမည်၏။ (၃၁၄) **(ရောဝတီ-၇၂)**

ကဋ္ဋိဿ=ရွှေချည်, ငွေချည်တို့ဖြင့် ပတ်လည်ဝန်းကျင် အပြင်နှံ့စပ် ချုပ်ခြယ်အပ်သော အခင်းသည် ကဋ္ဋိဿ မည်၏။ (၃၁၅) **(ရောဝတီ-၇၂)**

အနာရောအထူး ၇-မျိုး

၁။ ဘဂန္ဒလ=ဘဂန္ဒိုရ်နာ (ဂရင်ဂျီနာ)
၂။ မေဟ=ဆီးလွန်နာ
၃။ ဇရ=ဖျားနာ
၄။ ကာသ=ချောင်းဆိုးနာ
၅။ သောသ=ပန်းနာ
၆။ ကုဋ္ဌ=နူနာ

၇။ သူလ=ကိုက်ခဲသောအနာ။ (၃၂၈) (တနင်္သာရီ-၆၆)

(ဆောင်)ဂရင်ဂျီဟု, အမည်တွင်လာ, ဘဂန္ဒိုရ်နာတည်း၊
တစ်ဖြာမှတ်ရန်, ဆီးလွန်, ဖျားနာ, ချောင်းဆိုးနာနှင့်၊
ပန်းနာ, နူနာ, ကိုက်ခဲနာ, အနာရောဂါထူး။

ခတ္တိယမဟာသာလ, ဗြာဟ္မဏမဟာသာ, ဂဟပတိမဟာသာလ

၁။ ယုတ်သောအပိုင်းအခြား(အနည်းဆုံး)အားဖြင့် သိုမှီးသိမ်းဆည်းအပ်သော ဥစ္စာသည် ကျပ်ဒင်္ဂါး ကုဋေတစ်ရာရှိ၍ နေ့စဉ်သုံးစွဲအပ်သော ကျပ်ဒင်္ဂါးအမွဏနှစ်ဆယ် (တင်းနှစ်ဆယ်)ရှိသော မင်းတို့သည် ခတ္တိယမဟာသာလမည်၏။

၂။ သိုမှီးသိမ်းဆည်းအပ်သော ဥစ္စာသည် ကျပ်ဒင်္ဂါးကုဋေရှစ်ဆယ်ရှိ၍ နေ့စဉ်သုံးစွဲအပ်သော ကျပ်ဒင်္ဂါးဆယ်အမွဏ(ဆယ်တင်း)ရှိသော ပုဏ္ဏားတို့သည် ဗြာဟ္မဏမဟာသာလမည်၏။

၃။ သိုမှီးသိမ်းဆည်းအပ်သော ဥစ္စာသည် ကျပ်ဒင်္ဂါးကုဋေလေးဆယ်ရှိ၍ နေ့စဉ်သုံးစွဲအပ်သော ကျပ်ဒင်္ဂါးငါးအမွဏ(ငါးတင်း)ရှိသော သူကြွယ်တို့သည် ဂဟပတိမဟာသာလမည်၏။ (၃၇၇) (မွန်-၆၆)

သတ္တုရာဇ=ရန်သူမင်း

မိမိနိုင်ငံ၏အခြားမဲ့၌ တည်သောမင်းသည် "သတ္တုရာဇ=ရန်သူမင်း"မည်၏။ (၃၄၃) (မကွေး-၆၆)

ရန်အောင်ကြောင်း ဥပါယ် ၄-မျိုး

၁။ ဘေဒ=ရန်သူတို့၏အသင်းအပင်း၌ အချင်းချင်း ကွဲပြားစေခြင်းဟူသော ဘေဒဥပါယ်။
၂။ ဒဏ္ဍ=ဖိစီးနှိပ်ကွပ် ဒဏ်တပ်ခြင်းဟူသော ဒဏ္ဍဥပါယ်။
၃။ သာမ=စိတ်ကျေချမ်းအောင်ပြုခြင်း, စကားပြေပြောခြင်းဟူသော သာမဥပါယ်။
၄။ ဒါန=လက်ဆောင်ပဏ္ဏာစသည်ပေးခြင်းဟူသော ဒါနဥပါယ်။ (ရှမ်း-၇၃)

ဘေဒေါ ဒဏ္ဍော သာမ ဒါနာ-နျုပါယာ စတုရော ကမေ။ (၃၄၈)

တိုင်းပြည်အင်္ဂါ ၇-ပါး၊ ၈-ပါး

၁။ သာမိ=ပြည့်ရှင်မင်း။
၂။ အမစ္စ=အမတ်။
၃။ သခါ=မဟာမိတ်မင်း။
၄။ ကောသ=ဘဏ္ဍာကျိုကြ။
၅။ ဒုဂ္ဂ=ခံတပ်ကတုတ်။
၆။ ဝိဇိတ=နိုင်ငံနယ်ပယ်။
၇။ ဗလ=စစ်သည်ဗိုလ်ပါ။

၈။ ပကတိ=တိုင်းသူပြည်သား။ (မန်း-၇၃)

သာမျမစ္စော သခါ ကောသော၊ ဒုဂ္ဂဠ ဝိဇိတံ ဗလံ။
ရဋ္ဌင်္ဂါနီတိ သတ္တေတေ၊ သိယုံ ပကတိယောပိစ။ (၃၅၀)

မင်းမြောက်တန်ဆာ ၅-ပါး

၁။ ခဂ္ဂ=သံလျက်။
၂။ ဆတ္တ=ထီးဖြူ။
၃။ ဥဏှီသ=သင်းကျစ်။
၄။ ပါဒုကာ=ခြေနင်း။
၅။ ဝါလဗီဇနီ=စမရီသားမြီးခြင်ခတ် (ယပ်)။ (၃၅၈) **(ရှမ်း-၇၃)**

(ဆောင်) သန်လျက်, ထီးဖြူ သင်းကျစ်ဟူ၊ တစ်ဆူခြေနင်းပါ။
စမရီခြင်ခတ်၊ မင်းမြောက်အပ်၊ ငါးရပ်ဆင်တန်ဆာ။

လက်နက် ၄-မျိုး

၁။ မုတ္တာမုတ္တ=လက်မှလွှတ်လိုလျှင် လွှတ်ရ, မလွှတ်လိုလျှင်မလွှတ်ရသောလက်နက်မျိုး (တုတ်၊ တင်းပုတ်စသည်)
၂။ အမုတ္တ=လက်မှ မလွှတ်အပ်သည်သာလျှင်ဖြစ်သော လက်နက်မျိုး (သန်လျက်၊ ဓားမြှောင်စသည်)
၃။ ပါဏိမုတ္တ=လက်မှ လွှတ်အပ်သည်သာလျှင်ဖြစ်သော လက်နက်မျိုး (လှံစသည်)
၄။ ယန္တမုတ္တ=ယန္တရားစက်ဖြင့် လွှတ်အပ်သော လက်နက်မျိုး (မြားစသည်) (၃၈၆) **(စစ်ကိုင်း-၇၃)**

အဿမ ၄=မျိုး

၁။ ဗြဟ္မစာရီ=ဗေဒကို သရဇ္ဈာယ်လျက် မြတ်သောအကျင့်ရှိသူ။
၂။ ဂဟဋ္ဌ=ဓမ္မ, အတ္ထ, ကာမတို့၌တည်လျက် ယဇ်ပူဇော်သူ။
၃။ ဝါနပတ္ထ=တော၏အစိတ် လူသူဆိတ်ရာ၌နေလျက် ကျင့်သူ။
၄။ ဘိက္ခု=ဖန်ရည်ဆိုးအဝတ်ကို ဝတ်လျက် ဆွမ်းခံခြင်း, ဈာန်ဝင်စားခြင်း အကျင့်ရှိသူ။(၄၀၈) **(မန်း-၇၃)**

သဗြဟ္မစာရီ

အချင်းချင်း အတူတကွ သီလစသောသိက္ခာသုံးပါးတို့ကို ဖြည့်ကျင့်ကုန်သောသူတို့သည် သဗြဟ္မစာရီ=သီတင်းသုံးဖော် အတူကျင့်ဖော်တို့မည်ကုန်၏။ (၄၁၀) **(ရှမ်း-၆၆)**

ယဇ်ကြီး ၅-မျိုး

၁။ အဿမေဓယဇ် ၂။ ပုရိသမေဓယဇ် ၃။ နိရဂ္ဂဠယဇ် ၄။ သမ္မာပါသယဇ် ၅။ ဝါဇပေယျယဇ်။ (၄၁၃)
(ပဲခူး)

ပရိသတ် ၄-ပါး = ဘိက္ခု၊ ဘိက္ခုနီ၊ သပါသကာ၊ ဥပါသိကာ။ (၄၁၅) **(ပဲခူး-၆၆)**

ပရိသတ် ၈-ပါး=တာဝတိံသာနတ်၊ ပုဏ္ဏား၊ မင်း၊ မာရ်နတ်၊ သူဌေးသူကြွယ်၊ ရဟန်း၊ စတုမဟာရာဇ်နတ်၊ ဗြဟ္မာ။ (၄၁၆) **(ရခိုင်-၆၈)**

သာဝိတ္တီဆန်း=အကြင်ဆန်းသည် ၂၄-လုံးသောအက္ခရာရှိ၏၊ ပေဒကျမ်းတို့၏အစဖြစ်၍ ဖြစ်၏၊ ထိုဆန်းသည် သာဝိတ္တီမည်၏။ (၄၁၇) **(မကွေး-၆၆)**

မီးအထူး ၃-မျိုး

၁။ ဂါဟပ္ပစ္စ=အိမ်ရှင်နှင့်စပ်သောမီး

၂။ အာဟဝနီယ=ပူဇော်အပ်သောမီး

၃။ ဒက္ခိဏဂ္ဂိ=အလှူဒါနကို စွန့်ရာဖြစ်သောမီး **(၇၈-ခုနှစ်)**

ဒါနဝတ္ထု ၁၀-ပါး

၁။ အန္န=ထမင်း၊

၂။ ပါန=အဖျော်၊

၃။ ဃရ=ကျောင်း, ဇရပ်၊

၄။ ဝတ္ထ=အဝတ်သင်္ကန်း၊

၅။ယာန=ယာဉ် (ထီး, ဖိနပ်)

၆။ မာလာ=ပန်း၊

၇။ ဝိလေပန=နံ့သာပျောင်း, နံ့သာရည်၊ ဝါ-ဆေးဒန်းသီလာစသော အလိမ်းအကျံ၊

၈။ ဂန္ဓ=နံ့သာခဲ, နံ့သာတုံး၊

၉။ သေယျာ=ညောင်စောင်း, အင်းပျဉ်, အိပ်ရာနေရာ၊

၁၀။ ပဒီပ=မီးထွန်းရန် ဆီ, ဆီမီးခွက်၊ (၄၂၂) **(ချင်း-၇၃)**

အာဘိသမာစာရိကသီလနှင့် အာဒိဗြဟ္မစရိသီလ

ခုဒ္ဒ, အနုခုဒ္ဒကဖြစ်သော စာရိတ္တသီလသည် အာဘိသမာစာရိက။

ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကမှတစ်ပါးသော သိက္ခာပဒသီလသည် အာဒိဗြဟ္မစရိယသီလ။ (၄၃၁) **(မန်း-၇၃)**

ဥပုသ်သုံးခြင်း

မကောင်းတို့မှကင်းသည် အလုံးစုံသောစည်းစိမ်တို့မှ ကြဉ်သည်ဖြစ်၍ သီလစသောဂုဏ်တို့နှင့် တကွနေခြင်းသည် ဥပဝါသ=ဥပုသ်သုံးခြင်းမည်၏။ (၄၃၂) **(ကရင်-၆၈၊ ချင်း-၇၃)**

သီတင်းသုံးဖော် ၅-ဦး

၁။ ရဟန်းယောကျ်ား ၂။ သာမဏေ ၃။ သိက္ခမာန် ၄။ ရဟန်းမိန်းမ ၅။ သာမဏေမ။ (၄၃၈)**(မွန်-၇၂)**

ပရိက္ခရာ ၈-ပါး

၁။ သပိတ် ၂၊ ၃၊ ၄။ တိစီဝရိတ် (သင်္ကန်း ၃-ထည်) ၅။ ခါးပန်းကြိုး ၆။ ပဲခွပ် (သင်တုန်းဓား) ၇။ အပ်
၈။ ရေစစ် (၄၃၉) **(ရှမ်း)**

(ဆောင်) သပိတ်, ခါးပန်း၊ သင်္ကန်းသုံးထည်, တလီ ပဲခွပ်၊
အပ်နှင့်ရေစစ်၊ ရှစ်ပါးဖြစ်၊ တွက်စစ် ပရိက္ခာ။

ယမသီလ=ငါးပါးသီလနှင့် နိယမသီလ=ဥပုသ်သီလ

အမြဲခန္ဓာကိုယ်ဖြင့် ပြီးသည်ကို ငဲ့ခြင်းရှိသော ပါဏာတိပါတစသည်မှ ကြဉ်ခြင်းအမှုသည် . . . မည်၏။
အမြဲမဟုတ် ရံခါအခိုက်အတန့်ဖြင့် ပြီးစေအပ်သော ဥပုသ်သုံးခြင်းစသော အမှုသည်. . . မည်၏။ (၄၄၄)
(ရခိုင်-၆၆)

ဝေဿမျိုး (အသည်သူကြွယ်မျိုး)၏ အသက်မွေးမှု ၃-မျိုး

လယ်ယာလုပ်ခြင်း, ရောင်းဝယ်ခြင်း, နွားမွေးခြင်း သုံးပါးတို့သည်. . . မည်၏။(၄၄၅)**(အထူးအောင်-၇၃)**

စပါးမျိုး ၇-ပါး

၁။ သာလိ=သလေး (ကောက်ကြီး) ၂။ ဝီဟိ=ကောက်လတ် (ကောက်ကြမ်း) ၃။ ကုဒြူသ=လူး
၄။ ဂေါဓုမ=ဂျုံ ၅။ ဝရက=ပြောင်း ၆။ ယဝ=မုယော (ဇာလီ) ၇။ ကင်္ဂု=ဆပ်။ (၄၅၀) **(မကွေး-၆၆)**

ဆား ၅-မျိုး

၁။ သာမုဒ္ဒ=သမုဒ္ဒရာမှဖြစ်သောဆား ၂။ သိန္ဓဝ=သိန္ဓောဆား ၃။ ကာဠလောဏ=ဆားပုပ်
၄။ ဥဗ္ဘိဒ=တွင်းထွက်ဆား ၅။ ဗိဠက=ချက်ဆား (၄၆၁) **(ကယား-၇၂)**

(ဆောင်) သမုဒ္ဒရာဆား, သိန္ဓောဆားနှင့်, မှတ်သားအဟုတ်, ဆားပုပ်, ချက်ဆား, တွင်းထွက်ဆား,
ငါးပါးဆားအမျိုး။

တစ်တင်း၌ စလယ်ပေါင်း မည်မျှရှိသည် ၆၄-စလယ်။ (၄၇၉) **(မန်း-၇၂)**
တစ်ဝါဟ၌ ပြည်တင်းပေါင်း မည်မျှရှိသည် တင်း-၈၀။ **(ပဲခူး-၇၃)**
တို့နှစ်ဆယ် (ခါရီ-၂၀) ၁-လှည်း **(ပဲခူး-၇၃)**

ကောသ-ကုပ္ပ

ခုတ်ပြီး, မခုတ်သေးသော၊ ဝါ-အထည်ဝတ္ထုလုပ်ပြီး, မလုပ်သေးသော ရွှေငွေသည် ကောသမည်၏။
ခုတ်ပြီး, မခုတ်သေးသော၊ ဝါ-အထည်ဝတ္ထုလုပ်ပြီး, မလုပ်သေးသော ထိုရွှေငွေမှတစ်ပါးသောကြေးနီစသော
ဝတ္ထုသည် ကုပ္ပမည်၏။ (၄၈၆) **(ရန်ကုန်-၆၆)**

ရွှေအထူး ၄-မျိုး

၁။ စာမီကရ=ဂိဝါရွှေ ၂။ သာတကုမ္ဘ=နီတုံရွှေ ၃။ ဇမ္ဗုနဒ=ဇမ္ဗူရာဇ်ရွှေ ၄။ သိင်္ဂီ=သိင်္ဂနိတ်ရွှေ။ (၄၈၉) (မန်း၆၆)

ရတနာ ၇-ပါး (သယံဇာတများ)

၁။ သုဝဏ္ဏ=ရွှေ ၂။ ရဇတ=ငွေ ၃။ မုတ္တာ=ပုလဲ ၄။ မဏိ=ပတ္တမြား ၅။ ဝေဠုရိယ=ကြောင်မျက်ရွဲ ၆။ ဝဇိရ=စိန် ၇။ ပဝါဠ=သန္တာ (၄၉၀) (မန်း)

သုဝဏ္ဏံ ရဇတံ မုတ္တာ၊ မဏိ ဝေဠုရိယာနိ စ။
ဝဇိရဉ္စ ပဝါဠဉ္စ ၊ သတ္တာဟု ရတနာနိမေ။ (၄၉၀)

ဂေါရသ ၅-မျိုး (နွားမမှဖြစ်သော အရသာ ၅-မျိုး)

၁။ ခီရ=နို့ရည် ၂။ ဒဓိ=ဒိန် (နို့ချဉ် နို့ခမ်း) ၃။ ယတ=ထောပတ် ၄။ တက္က=ရက်တက် ၅။ နောနီတ=ဆီဦး (၅၀၁) (ပဲခူး-၇၃)

မာဂဓ၊ ဥဂ္ဂ၊ သူတ အဓိပ္ပာယ်

သုဒ္ဒမျိုးယောကျ်ားကြောင့် မင်းမျိုးမိန်းမမှ ဖွားသောသားသည် မာဂဓမည်၏။ (၅၀၃) (မန်း-၇၂)
ဥဂ္ဂ=သုဒ္ဒမျိုးမိန်းမမှ မင်းမျိုးယောကျ်ားကြောင့် ဖွားသောသားသည် ဥဂ္ဂမည်၏။ (ပဲခူး-၇၃)
သုတ=ဗြာဟ္မဏမျိုးမိန်းမမှ မင်းမျိုးယောကျ်ားကြောင့် ဖွားသောသားသည် သူတမည်၏။ (၅၀၃)(မန်း-၇၂)

အတက်သည် ၅-မျိုး

၁။ တစ္ဆက=လက်သမား ၂။ တန္တဝါယ=ရက်ကန်းသည် ၃။ ရဇက=ခဝါသည် ၄။ နဟာပိတ=ဆေတ္တာသည် ၅။ စမ္မကာရ=ဖိနပ်ချုပ်သမား (၅၀၅) (ကယား-၇၃)

ဂဒ္ဒူလ=ခွေးကို ဖွဲ့ချည်သောဝတ္ထု (ခွေးသံကြိုး=တောက်)သည် ဂဒ္ဒူလမည်၏။ (၅၀၂) (ရှမ်း-၇၂)

ပဥ္စလိကာ ၊ ပေါတ္ထလိကာ

အဝတ်, ဆင်စွယ်စသည်ဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော အရုပ်သည် . . . မည်၏။ (၅၂၃) (ရှမ်း-၇၂)

အာရာမ, ဥပဝန=အာရာမ်, ခြံ, ဥယျာဉ်

မြို့မှမဝေးလွန်းသော အရပ်၌ (အေးအေးချမ်းချမ်းနေလိုသူ) လူကုံထံတို့သည် စိုက်ပျိုးအပ်သော သစ်ပင်အပေါင်းသည်. . . မည်၏။ (၅၃၇) (စစ်ကိုင်း-၆၆)

ဥယျာန, ပမဒဝန=ဥယျာဉ်တော်, နန်းတွင်းသူတို့ဥယျာဉ်

မင်းတို့၏ လူခပ်သိမ်းတို့နှင့် ဆက်ဆံသောတောကို ဥယျာဉ်တော်။ (မကွေး-၆၆)
နန်းတွင်းသူတို့အားသာ သင့်လျော်လျောက်ပတ်သော (နန်းတွင်းသူတို့ အကျိုးငှါသာ စိုက်ပျိုးအပ်သော) ဥယျာဉ်သည် ပမဒဝန=နန်းတွင်းသူတို့ မွေ့လျော်ရာဥယျာဉ်မည်၏။ (၅၃၇)

ဩသဓိ

အကြင်ငှက်ပျော, ဂျုံ, စပါးစသည်သည် အသီးမှည့်သည်၏အဆုံး၌ သေတက်၏၊ ထိုငှက်ပျော, ဂျုံ, စပါးစသည်သည်. . . မည်၏။ (၅၄၁) **(ကယား-၇၂)**

ခန္ဓ=အမြစ်ကိုအစပြု၍ အခက်အပိုင်းအခြားတိုင်အောင်သော သစ်ပင်၏အဖို့သည်. . . မည်၏။ (၅၄၈) **(ရှမ်း-၇၂)**

ဝီရု-စည်ပင်သောနွယ်

အခက်, အရွက် အယှက်ယှက်တည်သော ကွမ်းစသောနွယ်သည်. . . မည်၏။ (၅၅၀) **(ရှမ်း-၇၂)**

ဩသဓိနှင့် ဩသဓအထူး

အသီးမှည့်ခြင်းလျှင် အဆုံးရှိသော (တစ်သီးသီးပြီးသေသော) ကဒလီ, ဝီဟိ-စသည်သည် ဇာတ်သက်သက်၌ဖြစ်မူ ဩဓသေဓိမည်၏။

အလုံးစုံသော ကဒလီ, ဝီဟိ, တိဖလ, ယတ, မဓု စသည်သည် ဇာတ်နှင့် မရောမယှက်သက်သက် ရောဂါပယ်ဖျောက်ခြင်း၌သာဖြစ်မူ ဩသဓမည်၏။ (၅၉၂) **(ကယား-၇၂)**

ဟင်းရွတ်မျိုး ၁၀-မျိုး

၁။ မူလ=အမြစ် ၂။ ပတ္တ=အရွက် ၃။ ကဠီရ=အညောက် ၄။ အဂ္ဂ=အညွန့် ၅။ ကန္ဒ=အဖု(အဉ)
၆။ မိဉ္ဇာ=အနှစ်(အဆန်) ၇။ ဖလ=အသီး ၈။ တစ=အခွံ, အခေါက် ၉။ ပုပ္ဖ=အပွင့် ၁၀။ ဆတ္တ=မှို

(ဆောင်) မြစ်, ရွက်, ညောက်, ညွန့်, ဖု, နှစ်, သီး, ခွံ, ပွင့်, မှို။ **(ပဲခူး-၇၂)**
မူလံ ပတ္တံ ကဠီရဂ္ဂံ ၊ ကန္ဒံ မိဉ္ဇာ ဖလံ တထာ။
တစော ပုပ္ဖဉ္စ ဆတ္တန္တိ ၊ သာကံ ဒသဝိဓံ မတံ။ (၅၉၃)

ဟင်းရွက်အထူး ၅-မျိုး

၁။ တမ္ဗက=ဟင်းနုနယ် ၂။ ကလမ္ဗက=ကန်စွန်း ၃။ ကာသမဒ္ဒ=ကစော့ ၄။ ဈဇ္ဈရီ=ကန့်ကလာ(ပြည်ပန်းရွှေ)
၅။ ဖဂ္ဂဝ=ပိတ်သင်းခတ်

မူလကော နိတ္တိယံ စုစ္စု ၊ တမ္ဗကော စ ကလမ္ဗကော။
သာကဘေဒါ ကာသမဒ္ဒ-ဈဇ္ဈရီ ဖဂ္ဂဝါဒယော။ (၅၉၈)

(ဆောင်) နယ်, စွန်း, စော့, လာ၊ ပိတ်သင်းပါ၊ ငါးဖြာ ဟင်းရွက်ထူး။ **(ကရင်-၇၃)**

ကီစက=ဝါးကြိတ်မည်သံ

အကြင်ဝါးတို့သည် အပေါက်ခေါင်းမှ ဝင်သောလေကြောင့် တုန်လှုပ်သည်ဖြစ်၍ မြည်တက်ကုန်၏၊ ထိုဝါးတို့သည်. . . မည်၏။ (၆၀၀) **(ရှမ်း-၆၆)**

မြက်မျိုး ၇-ပါး

၁။ ဟိန္တာလ=မင်းဘော (ဓနုန်း) ၂။ တာလ=ထန်း ၃။ ခဇ္ဇူရီ=စွန်ပလွံ ၄။ နာဠိကေရ=အုန်း
၅။ တာလီ=ပေ ၆။ ကေတကီ=ဆပ်သွား ၇။ ပူဂ=ကွမ်းသီးပင်။ (၆၀၁) **(မန်း-၆၆)**

ဟိန္တာလ တာလ ခဇ္ဇူရီ ၊ နာဠိကေရာ တထေဝ စ။
တာလီ စ ကေတကီ နာရီ ၊ ပူဂေါ စ တိဏပါဒပေါ။ (၆၀၄)

သားကောင်အထူး ၈-မျိုး

၁။ စမရ=စမရီ ၂။ ပသဒ=သမင်ပျောက် ၃။ ကုရင်္ဂ=ဒရယ် ၄။ မိဂမာတုကာ=ဆတ် ၅။ ရုရု=ပြောင်
၆။ ရင်္ကု=သမင်ဆီးစောက် ၇။ နီက=ချိုများသောသမင် ၈။ သရဘ=သရဘသား။ **(ကယား-၆၆)**

စမရော ပသဒေါ စေဝ ၊ ကုရင်္ဂေါ မိဂမာတုကာ။
ရုရု ရင်္ကု စ နီကော စ ၊ သရဘာဒီ မိဂန္တရာ။ (၆၁၉)

(ဆောင်) စမရီ သမင်ပြောက်၊ ထို့နောက်ဆက်ဖွယ်၊ ဒရယ် ဆက်ပြောင်၊ ထို့နောင်ထည့်လော့ကြ်၊
ဆီးစောက်ချိုများ၊ သားသရဘ၊ ပေါင်းရှစ်ဝ၊ လှစ်ပြသားကောင်ထူး။

ငှက်မျိုး

၁။ ဝဋ္ဋက=ငုံး ၂။ ဇီဝဥ္ဇီဝ=ဇီဝစိုး ၃။ စကောရ=စကောရငှက် ၄။ တိတ္တိရ=ခါ ၅။ သာဠိကာ=သာလိကာ
(ဆက်ရက်) ၆။ ကရဝီက=ကရဝိတ် ၇။ ရဝိဟံသ=ဟင်္သာ ၈။ ကုကုတ္ထက=ဘုတ် ၉။ ကာရဏ္ဍဝ=စစ်စလီ
(ရေဝမ်းဘဲ) ၁၀။ ပိလဝ=ငှက်ဘီးလူး ၁၁။ ပေါက္ခရသာတက=သက်န်းဖွပ်ငှက် (၆၂၆) **(ပဲခူး)**

(ဆောင်) ငုံး, ဇီဝစိုး, တစ်မျိုး စကောရ၊ ခါ ဆက်ပြ၊ တစ်ဝ ငှက်သာလီ။
ကရဝိက်, ဟင်္သာ၊ ဘုတ်ထဲ့ပါ၊ တစ်ဖြာ စစ်စလီ။
ဘီလူး, ပေါက္ခရ၊ ဆယ့်တစ်ဝ၊ မှတ်ကြ ငှက်မျိုးမည်။

လင်းယုန် ၃-မျိုး

၁။ သကုဏဂ္ဃိ=သိမ်း ၂။ အာင္မ=စွန် ၃။ ဒဗ္ဗိမုခဒ္ဒိဇ=ချိုးသိမ်း (၆၃၇) **(ကရင်-၆၆)**

ဟင်္သာ ၃-မျိုးအထူး

၁။ ရာဇဟံသာ=နီကုန်သော ခြေထောက်, နှုတ်သီးတို့ဖြင့် တင့်တယ်တောက်ပသော ကိုယ်အဆင်းဖြူသော
ဟင်္သာ။
၂။ မလ္လိကာဟံသာ=စိမ်းညစ်ကုန်သော-။
၃။ ဓတရဋ္ဌဟံသာ=မည်းနက်ကုန်သော-။ (၆၄၇) **(ကရင်-၇၃)**

သံယတ္တိကာ-လေ့ကုန်သည်, သင်္ဘောကုန်သည်, မော်တော်ကုန်သည်

အကြင်သူတို့သည် လေ့သင်္ဘောဖြင့် ကုန်သွယ်ခြင်းကိုပြုကုန်၏၊ ထိုသူတို့သည် . . . မည်၏။ (၆၆၇)
(ရှမ်း-၇၂)

ငါးအထူး ၁၃-မျိုး

၁။ ငါးကြင်း ၂။ ငါးခူ ၃။ ငါးကွဲ ၄။ ငါးပတ် ၅။ ငါးရံ့ ၆။ ငါးတန် ၇။ ငါးရှဉ့် ၈။ ငါးမြွေ ၉။ ငါးဖောင်ရိုး ၁၀။ ငါးမန်း ၁၁။ ငါးပူတင်း ၁၂။ ငါးခုံးမ ၁၃။ မကရ်း (၆၇၁)(၇၄-ခုနှစ်)

(ဆောင်) ကြင်း, ခူ, ကွဲ, ပတ် ၊ ရံ့,တန်မှတ် ၊ တစ်ရပ် ငါးရှဉ့်, မြွေ။ ဖောင်ရိုး, မန်း, တက်၊ ပူတင်းစွက်၊ ခုံးဆက် မကရ်းပေ။ မစ္ဆဘေဒ, တေရသ, ဖော်ပြဘိတာနေ။

မြစ်အထူး ၅-မျိုး

၁။ စန္ဒဘာဂါ ၂။ သရဿတီ ၃။ နရဋ္ဌရာ ၄။ ကာဝေရီ ၅။ နမ္မဒါ (၆၈၃) **(ကချင်-၇၃)**

အပစ္စက္ခ(မျက်ကွယ်)-အာရုံငါးပါးကိုလွန်သော အာရုံသည်. . . မည်၏။ (၇၁၆) **(၇၇-ခုနှစ်)**
ဥဿုက-အလိုရှိအပ်သော အကျိုး၌ အားထုတ်သောသူသည်. . . မည်၏။ (၇၂၇) **(ကယား-၇၃)**
ကုဏ္ဍ-အမှုကိစ္စတို့၌ ပျင်းရိထိုင်းမှိုင်းသောသူ(အစွမ်းသတ္တိညံ့သူ, အသိဉာဏ်တုံးသူ)သည်. . . မည်၏။
(၇၂၉) **(၇၄-ခုနှစ်)**

စပလ (လျှပ်ပေါ်လော်လီ မတည်ကြည်သူ)

အကြင်ယောက်ျားသည် မစူးစမ်းမဆင်ခြင်မူ၍ သက်ခြင်း, နှောင်ဖွဲ့ခြင်းစသော ကိစ္စကိုပြုကျင့်၏၊ ထိုယောက်ျားကို မဆုံးဖြတ်အပ်သောအမှုကို ပြုလေ့ရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် စင်စစ် "စပလ-မဆင်ခြင်ဘဲ ညှင်းဆဲတက်သူ, လျှပ်ပေါ်လော်လည် မတည်ကြည်သူ "ဟူ၍ သိအပ်၏။ (၇၃၈) **(ရခိုင်-၇၃)**

ကာကတာလိယ-ထန်းသီးကြွေခိုက် ကျီးပျံခိုက်နှင့် တူသောအမှု

မကြံမစည် မရည်မစောင် ရောက်လာသောအမှု (ထန်းသီးကြွေခိုက် ကျီးပျံခိုက်နှင့်တူသောအမှု)ကို "ကာကတာလိယ"ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၇၄၀) **(ကယား-၆၆)**

မြင်းမိုရ်တောင်၌နေသော နဂါးအမည်

ကမ္ဗလမည်သောနဂါး၊ အဿတရမည်သောနဂါး။ **(၈၃)**

ယဋ္ဌသဒ္ဒါ၏လိင်ကို အထောက်ပြ၍ ဆုံးဖြတ်ပါ

ယဋ္ဌော ဒ္ဒိသု ကုဋ္ဋေ နိတ္ထိ-ကိုထောက်၍ ပုံ+နပုံ **(ရခိုင်-၇၂)**
ကဋ္ဌုဿ-ပုမေ ကဋ္ဌုဿ ဒဗ္ဗိတ္ထိ-ကိုထောက်၍ ပုံလိင် **(ရန်ကုန်-၇၂)**
ဂဏ္ဍီရ-ဂဘီရပ္ပဘုတိသု တီသု-ကိုထောက်၍ သုံးလိင် **(ရန်ကုန်-၇၂)**
ကဏ္ဍ-ဝါဏော ကဏ္ဍမုသု ဒ္ဒိသုနှင့် ကဏ္ဍော နိတ္ထိ သရေ ဒဏ္ဍော-တို့ကိုထောက်၍ ပုံ+နပုံ **(ရှမ်း-၇၂)**

ဥတု=ထိ+နပုံ　ခုဒ္ဒ=သုံးလိင် (ရခိုင်-၆၆)
အစ္စိ=သိခါ ဇာလစ္စိ စာပုမေ-ကိုထောက်၍ ထိ+နပုံ **(ရန်ကုန်-၇၃)**
မန=စိတ္တံ စေတော မနော နိတ္ထိ-ကိုထောက်၍ ပုံ+နပုံ **(ရန်ကုန်-၇၃)**
လာလသာ=တွဓိကာ လာလသာ ဒွိသု-ကိုထောက်၍ ပုံ+ထိ **(ရန်ကုန်-၇၃)**
ထူဏ=ထမ္ဘော ထူဏော ပုမိတ္ထိယံ-ကိုထောက်၍ ပုံ+ထိ **(ရန်ကုန်-၇၃)**
မုဋ္ဌိ=ခဋ္ဌကော မုဋ္ဌိ စ ဒွိသု-ကိုထောက်၍ ပုံ+ထိ **(ရန်ကုန်-၇၃)**
သက်ုံ=သလ္လော နိတ္ထိ သက်ုံ ပုမေ-ကိုထောက်၍ ပုံလိင် **(ရှမ်း-၇၃)**
သာခု=သာဓွာဘိဓေယျ လိင်္ဂိကံ-ကိုထောက်၍ သာခုသဒ္ဒါသည် အဘိဓေယျသို့လိုက်သော လိင်ဖြစ်ပါသည်။
အမ္ဗ=
　စမ္ပကမ္ဗာဒိ ကုသုမဖလံနာမံ နပုံသကေဟူသော ပါဠိအရ အမ္ဗသဒ္ဒါသည် သရက်သီးအနက်ဟောမူ နပုံ။
ခိပ္ပ=ခိပ္ပါဒိ ပဏ္ဍကေ ဒဗ္ဗေ-ကိုထောက်၍ ခိပ္ပသဒ္ဒါသည် ဒြပ်မဟုတ် ဂုဏ်ဖြစ်ပါမူကား နပုံ။**(၇၅-၈၃ ခုနှစ်)**
ဂန္ဓကုဋီ=ဇိနဿ ဝါသဘဝန မိတ္ထိ ဂန္ဓကုဋိပျထ-ကိုထောက်၍ ဣတ္ထီလိင် **(တနင်္သာရီ-၇၂)**

ခုဇ္ဇအစ ဥမ္ဗတ္တအဆုံးရှိသော သဒ္ဒါတို့၏လိင်

ခုဇ္ဇာဒိ ဝါစ္စလိင်္ဂိကာ-ဟူသောအဘိဓာန်ပါဠိကိုထောက်၍ ခုဇ္ဇအစ ဥမ္ဗတ္တအဆုံးရှိသောသဒ္ဒါတို့သည် ဝါစ္စသို့လိုက်သော လိင်ရှိပါသည်။ **(၈၀-ပြည့်နှစ်)**

+++ပြီးပါပြီ+++

ဆန်းအဓိပ္ပာယ် မေးခွန်းဟောင်းများ

"ဇဝ မညာရော စတုတ္ထာ"ဟူသောဂါထာ၏ ဂရုလဟု သင်္ချာအနေထားသည် မည်သည့် အတန့် သင်္ချာ၌ရှိသည် သင်္ချာမျှဖော်ပြပါ။

၃၅-အတန့်သင်္ချာရှိပါသည်။ (ကချင်-၆၆)

ပါဒတိုင်း ဇဂိုဏ်း, သဂိုဏ်း, ဂရုရှိခြင်းဟူသော လက္ခဏာသုံးပါးနှင့် ပြည့်စုံသောဂါထာ၏ အမည်ကို အကြောင်းနှင့်တကွ ဖော်ပြပါ။

ဇဂိုဏ်း, သဂိုဏ်းအထက်၌ ဂရုတစ်လုံးတိုးပွားခြင်းကြောင့် နေ့စဉ်ကြီးပွားသော သတို့သားငယ်၏တင့်တယ်ခြင်းကဲ့သို့ တင့်တယ်ခြင်းရှိသောကြောင့် ကုမာရလလိတာဂါထာဖြစ်ပါသည်။ (ကယား-၆၆)

စပလာဂါထာ၏ ပထမ, တတိယ, ပဉ္စမ ဂိုဏ်းဌာနတို့၌ နေရမည့်ဂိုဏ်းများကို တိကျစွာ အသီးသီးဖော်ပြပါ။

♠စပလာဂါထာ၏ ပထမဂိုဏ်းဌာန၌ နေရမည့်ဂိုဏ်းမှာ မ-ဂိုဏ်း, ဘဂိုဏ်း။

♠တတိယဂိုဏ်းဌာန၌ နေရမည့်ဂိုဏ်းမှာ မဂိုဏ်း။

♠ပဉ္စမဂိုဏ်းဌာန၌ နေရမည့်ဂိုဏ်းမှာ မ-ဂိုဏ်း, ဘဂိုဏ်းတို့ဖြစ်ပါသည်။ (ကရင်-၆၆)

ပဋ္ဌိမေ သတ္တိတာ ဂဏာ-၌ ပဉ္စသရုပ်

သဗ္ဗဂရု မ-ဂိုဏ်း, သဗ္ဗလဟု နဂိုဏ်း, ဘဂိုဏ်း, ဇဂိုဏ်း, သဂိုဏ်းတို့ဖြစ်ပါသည်။

ဆန်းကျမ်း၌ အသုံးပြုမြဲဖြစ်သော ဂရုလေးမျိုး

(၁) နိဂ္ဂဟိတ်နှောင်းသောဂရု၊ ပုံစံ=အံ-ဣံ-ဥံ-ကံ-ကိံ-ကုံ-စသည်။

(၂) သံယုဂ်နှောင်းသောဂရု၊ ပုံစံ=အတ္ထ၊ ဝိတ္ထ၊ ဗုဒ္ဓ-စသည်။

(၃) ဒီဃဂရု၊ အာ-ဧ-ဦ-ကာ-ကီ-ကူ-စသည်။

(၄) ပါဒန္တဂရု ၊ မုခစပလာနာမ သာဘဝတိ။ (ချင်း-၆၆၊ ရက-၇၃၊၈၃)

ဂီတိဂါထာ ၄-မျိုးတွင် မတြာအများဆုံး ဂါထာ၏အမည်

အရိယာဂီတိဂါထာ ဖြစ်ပါသည်။ (ချင်း-၆၆)

ဝဏ္ဏဝုတ္တိဂါထာမျိုးလာ မ-ဂိုဏ်းနှင့် မတ္တာဝုတ္တိဂါထာမျိုးလာ မဂိုဏ်းတို့၏ ထူးခြားဟန်

ဝဏ္ဏဝုတ္တိဂါထာမျိုးလာ မ-ဂိုဏ်းသည် မတြာအားဖြင့် ခြောက်မတြာရှိ၍ ဂရုသုံးလုံးကို ဂိုဏ်းဖွဲ့ရပါသည်။ မတ္တာဝုတ္တိဂါထာမျိုးလာ မ-ဂိုဏ်းသည် မတြာအားဖြင့် လေးမတြာရှိ၍ ဂရုအက္ခရာနှစ်လုံးကို ဂိုဏ်းဖွဲ့ရပါသည်။ (စစ်-၆၆)

သမုဒ္ဒေါ သုရသာဒီနံ-၌ သမုဒ္ဒဟူသောသက်တသင်္ချာသည် အဘယ်ကိုဟောသည်

သမုဒ္ဒဟူသော သင်္ကေတသင်္ချာသဒ္ဒါသည် ၄-ခု သင်္ချာကို ဟောပါသည်။ **(စစ်-၆၆)**

ဆဋ္ဌော ဒိလလဟု ဇောဝါ-၏ အဓိပ္ပါယ်

ဆဋ္ဌော ဒိလလဟု ဇောဝါ-ဟူသောပါဋ်ဖြင့် အရိယာပုဗ္ဗမှဆဋ္ဌဂိုဏ်းဌာန၌ သဗ္ဗလဟုနဂိုဏ်း (သို့မဟုတ်)ဇဂိုဏ်း ဤနှစ်ဂိုဏ်း တစ်ဂိုဏ်းဂိုဏ်းသာနေရမည်၊ တစ်ခြားဂိုဏ်းများ မနေရဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို ဆိုလိုပါသည်။ **(စစ်-၆၆)**

ဝတ္တဂါထာမျိုး၌ အစတစ်လုံးနောင် ဖွဲ့သင့်သောဂိုဏ်းများ

မ-ဂိုဏ်း, ဘဂိုဏ်း, ယ-ဂိုဏ်း, ဇဂိုဏ်း, ရ-ဂိုဏ်း, တ-ဂိုဏ်းတို့ဖြစ်ပါသည်။

မဖွဲ့သင့်သောဂိုဏ်းများကား။ သ-ဂိုဏ်း, နဂိုဏ်းတို့ဖြစ်ပါသည်။ **(နင်-၆၆)**

တတိယပိုင်းလာ ယတိ ၂-ချက်စီ ပြတ်သောဂါထာများ

တနုမဇ္ဈာ (တ-ယ)၊ ဘုဇဂသုသုသဍ္ဍာ (န-မ)၊ ကုသုမဝိစိတ္တာ (န-ယ)၊ ပမိတက္ခရာ (သ-ဇ)၊ ဝေဿဒေဝီ (မ-ယ)၊ ကမလာ (သ-ယ)။ [၄၆-၅၄-၇၉-၈၃-၈၅-၈၇]

တတိယပိုင်းလာ ယတိသုံးချက်ပြတ်သော ဂါထာများ

ဟရိဏီဂါထာ၊ မန္ဒက္ကန္တဂါထာ၊ ကုသုမိတလတာဂါထာ၊ မေဃဝိပ္ဖုဇ္ဇိတာဂါထာ၊ သဒ္ဒရာဂါထာ။ **(ပဲခူး/အနောက်-၆၆)**

တဒညဇာ-၌ အညအရ၊ အညအပါဒါန်အရ (ပိုဒ်-၃၇)

တအရ ။ ပဝတ္တကဂါထာ၏ သမပါဒကို ရသည်။

အညအရ ။ ပဝတ္တကဂါထာ၏ ဝိသမပါဒကိုယူ။

အညအပါဒန်အရ ။ ပဝတ္တကဂါထာ၏ သမပါဒကိုယူ။ **(ပဲခူး/အရှေ့-၆၆)**

န ဒိဿတေတ္တ ယံ ဆန္ဒ-စသော ဂါထာ၏ ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပါယ်

ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာ ဋီကာစသော ဂန္ထန္တရတို့၌ ဝုတ္တောဒယဆန်းကျမ်းသစ်လာ ဂါထာလက္ခဏာများနှင့်မကိုက်ညီသောဂါထာများကို တွေ့ခဲ့ပါလျှင် သာမညဂါထာဟုအမည်ပေးပါ။ (သာမညအားဖြင့် ဂါထာ-ဟုသာအမည်ပေးပါ)ဟု ဆိုလိုရင်းဖြစ်ပါသည်။ **(ပဲခူး/အရှေ့-၆၆)**

ဆန်းကျမ်းလာ သမဂါထာ, ဝိသမဂါထာတို့၏ အဓိပ္ပါယ်ထူးခြားဟန်

လေးပါဒလုံး ဂိုဏ်း, ဂရု-လဟု, အက္ခရာဟူသော လက္ခဏာတူသောဂါထာသည် သမဂါထာ။

လေးပါဒလုံး ဂိုဏ်း, ဂရု-လဟု, အက္ခရာဟူသော လက္ခဏာမတူသောဂါထာသည် ဝိသမဂါထာ။ **(မကွေး-၆၆)**

လေးပါဒလုံး၏ အလယ်တည့်တည့်၌ ယတိပြက်သောဂါထာများ

အပရာဇိတဂါထာ၊ ပွဟရဏကလိကာဂါထာ။ **(မန်း-၆၆)**

မတ္တာဝုတ္တိဆန်း၌ အသုံးမပြုသော ဂိုဏ်းများ-

ယ-ဂိုဏ်း၊ ရ-ဂိုဏ်း၊ တ-ဂိုဏ်း တို့ဖြစ်ပါသည်။ **(မွန်-၆၆)**

သမဝုတ္တိနိဒ္ဒေသ-၌ လက္ခဏာတူဂါထာများ

ရုမ္မဝတီဂါထာ၊ စမ္ပကမာလာဂါထာ၊ သသိကလာဂါထာ၊ မဏိဂုဏနိကရဂါထာတို့ဖြစ်ပါသည်။

(မှတ်ချက်) သသိကလာနှင့် မဏိဂုဏနိကရဂါထာတို့သည် ယတိသာထူးသည်။ **(မွန်-၆၆)**

ဂိုဏ်း, ဂရု, လဟု, လက္ခဏာတူလျက် အမည်မတူသော သမဝုတ္တနိဒ္ဒေသလာ ဂါထာတို့၏အမည်များ

ရုမ္မဝတီဂါထာ (၅၇)၊ စမ္ပကမာလာဂါထာ (၅၉)၊ သသိကလာဂါထာ (၉၃)၊ မဏိဂုဏနိကရဂါထာ (၉၄)။

လည်းကောင်းတို့ကို ထပ်ဆိုရခြင်းအကြောင်း

နာမည်အထူးကို သိစေလိုသောကြောင့် ရုမ္မဝတီဂါထာနှင့် စမ္ပကမာလာဂါထာ။ ယတိဖြတ်ပုံအထူးကို သိစေ လိုသောကြောင့် သသိကလာဂါထာနှင့် မဏိဂုဏနိကရဂါထာတို့ကို ထပ်ဆိုရပါသည်။**(၁၃၈၂-ခုနှစ်)**

အရိယာမျိုး၌ ယ-ရ-တ ဟူသော သုံးဂိုဏ်းတို့ကို မယူရခြင်းအကြောင်းကို ပါဠိထောက်ဖြေပါ

ယ, ရတ, တ-ဂိုဏ်းတို့သည် လေးမတ္တာကျော်လွန်သောကြောင့် မယူရခြင်းဖြစ်သည်။

သာဓက-ဘဇသာ သဗ္ဗဂလဟူ၊ ပဉ္စမေ သဏ္ဌိတာ ဂဏာ။

အရိယာဒိမှိ ဝိညေယျာ၊ ဂဏော ဂ္ဂမ စတုက္ကလော။ **(ကယား-၆၈)**

ဝေဂဝတီဂါထာ၏ လက္ခဏာ

ဝိသမပဒါဒ၌ သဂိုဏ်း (၃)ခု၊ ဂရု (၁)လုံးရှိခြင်း။

သမပါဒ၌ ဘဂိုဏ်း (၃)ခု၊ ဂရု (၂)လုံးရှိခြင်း။ **(ကယား-၆၈)**

ပထျာဝတ္တဂါထာ၏ လက္ခဏာများ

(၁) ပါဒတိုင်း ပါဒတိုင်း အက္ခရာ (၈)လုံးစီရှိခြင်း။

(၂) ပါဒတိုင်း အစတစ်လုံးနောင် သဂိုဏ်း နဂိုဏ်း မရှိခြင်း။

(၃) ဝိသမပါဒ အစအက္ခရာလေးလုံးနောင် ဇဂိုဏ်းရှိခြင်း။

(၄) သမပါဒ အစအက္ခရာလေးလုံးနောင် ဇဂိုဏ်းရှိခြင်း။ **(ကရင်-၆၈)**

ပတ္ထာရနည်းဖြန့်ရာ၌ သိထားရမည့်အစီအရင် (၃)မျိုး

(၁) ရှေ့ဆုံးဂရုအောက်၌ လဟုရေးရမည်။

(၂) ရှေ့၌လိုအပ်လျှင် ဂရုရေးရမည်။

(၃) နောက်၌လိုအပ်လျှင် အထက်တန်းနှင့်တူအောင် ရေးရမည်။ **(ကရင်-၆၈)**

န ဇော ဝိသမေ-၌ ဝိသမအရနှင့် ဝိသမေ ဆ သိယုံ-၌ ဝိသမအရ

န ဇော ဝိသမေ-၌ ဝိသမအရ- မဂဏာန်းကြသော ၁, ၃, ၅, ၇ ဂိုဏ်းဌာနတို့ကို ယူရမည်။
ဝိသမေ ဆ သိယုံ-၌ ဝိသမအရ- ပထမ တတိယပါဒတို့ကို ယူရမည်။ **(ကရင်-၆၈)**

ဝိနာ ဝဏ္ဏေဟိ မတ္တာ ဂါ-ဟူသော ပရိဘာသာစကား၏ ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပာယ်

မတြာ သင်္ချာတို့ကို အက္ခရာသင်္ချာတို့ဖြင့် နှုတ်သော် ဂရုသင်္ချာတို့ဟူ၍ သိအပ်ကုန်၏။ **(ချင်း-၆၈)**

မတ္တာဝုတ္တိနိဒ္ဒေသလာ နဂိုဏ်းနှင့် ဝဏ္ဏဝုတ္တိနိဒ္ဒေသလာ နဂိုဏ်းတို့၏ ထူးခြားဟန်

မတ္တာဝုတ္တိနိဒ္ဒေသလာ နဂိုဏ်းသည် လေးမတြာလုံး လဟုဖြစ်ပါသည်။ (ဝါ) လဟု (၄)လုံးဖြစ်သည်။
ဝဏ္ဏဝုတ္တိနိဒ္ဒေသလာ နဂိုဏ်းသည် အက္ခရာ (၃)လုံးလုံး လဟုဖြစ်သည်။ ဤသို့ ထူးခြားသည်။ **(စစ်-၆၈)**

လေးပါဒလုံးတွင် (၈)လုံးမြောက် (၇)လုံးမြောက်၌ ယတိရှိ၍ နဂိုဏ်း(၂)ဂိုဏ်း
မဂိုဏ်း(၁)ဂိုဏ်း ယဂိုဏ်း (၂)ဂိုဏ်းတို့ဖြင့် ဖွဲ့စီထားသောဂါထာပါဠိ

န န မ ယ ယ ယုတာယံ မာလိနီ ဘောဂိသီတိ။ (၉၅) **(နင်-၆၈)**

တိဋ္ဌုဘ(တုဋ္ဌုဘ)ဆန်း၌ မရနိုင်သောဂိုဏ်းများ = ယဂိုဏ်း၊ သဂိုဏ်း။ **(နင်-၆၈)**

ပဋ္ဌိမေ သဏ္ဌိတာ ဂဏာ-၌ ပဋ္ဌသရုပ် = ဘ ဇ သ သဗ္ဗဂရု သဗ္ဗလဟု ဂိုဏ်းတို့ကိုယူ။ **(ပဲ-၆၈)**

၂၁၁၊ ၁၂၂ ဂါထာ၏ ဥဒ္ဒိဋ္ဌအတန့်သင်္ချာ = (၁၃)တန့်သင်္ချာဖြစ်ပါသည်။ **(ပဲ-၆၈)**

တဒညဇာစာရုဟာသိနီ-၌ တအရ, အညအရ

တအရ = ပဝတ္တကဂါထာ၏ သမပါဒကိုယူ။ အညအရ = ပဝတ္တကဂါထာ၏ ဝိသမပါဒကိုယူ။ **(ပဲ-၆၈)**

ဒွယမိဒံ ဝေတာလီယပ္ပဘေဒေါ-၌ ဒွယအရ ယူရမည့်ဂါထာ = အပရဝတ္တဂါထာ, ပုပ္ဖိတဂ္ဂါဂါထာ။ **(ပဲ-၆၈)**

ဝုတ္တောဒယကျမ်းနှင့် မညီညွတ်သောဂါထာတို့ကို မည်ကဲ့သို့ အမည်ပေးရမည် သာဓကပြ ဖြေဆိုပါ။

သာမညဂါထာဟု အမည်ပေးရမည်။
သာဓက = န ဒိဿတေတ္ထ ယံ ဆန္ဒံ- စသောဂါထာ။ [၁၂၈] **(ရှမ်း-၆၈)**

ဝိနာ ဝဏ္ဏေဟိ မတ္တာ ဂါ-စသောဂါထာဖြင့် အရိယာပထျာအစရှိသောဂါထာတို့၌ ဂရု, အက္ခရာ, လဟု အရေအတွက်တို့ကို သိစေခြင်းငှါ ပြဆိုသော နည်းဥပဒေသ(၃)မျိုး

(၁) မတြာသင်္ချာကိုတည် အက္ခရာသင်္ချာကိုနှုတ်လျှင် ဂရုသင်္ချာဖြစ်၏။
(၂) မတြာသင်္ချာကိုတည် ဂရုသင်္ချာကိုနှုတ်လျှင် အက္ခရာသင်္ချာဖြစ်၏။

(၃) အက္ခရာသင်္ချာကိုတည် ဂရုသင်္ချာကိုနုတ်လျှင် လဟုသင်္ချာဖြစ်၏။ **(ရှမ်း-၆၈)**

အဘယ်ကို ပါဒဟု ခေါ်သနည်း = ဂါထာ၏လေးဘို့တစ်ဘို့ကို ပါဒဟု ခေါ်သည်။ **(အထူးအောင်-၆၈)**

ဝဏ္ဏဝုတ္တိဆန်း၌ ရထိုက်သောဂိုဏ်း= မ-န-ဘ-ရ-ဇ-သ-ယ-တ (၈)ဂိုဏ်း အကုန်ရပါသည်။
မတ္တာဝုတ္တိဆန်း၌ ရထိုက်သောဂိုဏ်း= သဗ္ဗဂရုမ-ဂိုဏ်း, သဗ္ဗလဟု နဂိုဏ်း, ဘဂိုဏ်း, ဇဂိုဏ်း, သဂိုဏ်း တို့ဖြစ်သည်။ **(ရက-၆၆)**

ဆန်းကျမ်းလာ အက္ခ, သရ, ဟရသဒ္ဒါတို့ ဟောနိုင်သောသင်္ချာတို့ကို အကြောင်းပြဖြေပါ။
အက္ခသဒ္ဒါသည် က္ကန္ဓြေအနက်ကိုဟော၏၊ က္ကန္ဓြေ(၅)မျိုးရှိသောကြောင့် သင်္ချာ၅-ဖြစ်ပါသည်။
သရသဒ္ဒါသည် ရေအိုင်အနက်ကိုဟော၏၊ ရေအိုင်(၇)ခုရှိသောကြောင့် သင်္ချာ၇-ဖြစ်ပါသည်။
ဟရသဒ္ဒါသည် သိဝအနက်ကိုဟော၏၊ သိဝအနက်(၁၁)မျိုးရှိသောကြောင့်. . . ။ **(ရှမ်း/တောင်-၆၆)**

န ဇော ဝိသမေ၊ ဝိသမေ ယဒိ သာ သ လဂါ သမေ-တို့၌ပါသော ဝိသမသဒ္ဒါနှစ်ခုအထူး
♠န ဇော ဝိသမေ-၌ ဝိသမကား အရိယာစသောဂါထာတို့၌ အမှုနှစ်ပါးဝယ် ပထမ, တတိယ, ပဥ္စမ, သတ္တမ ဟူသော မ-ဂဏာန်းကျသော ဂိုဏ်းဌာနတို့ဖြစ်၏။
♠ဝိသမေ ယဒိ သာ သ လဂါ သမေ-၌ ဝိသမကား အဒ္ဓသမဝုတ္တိနိဒ္ဒေသ စတုတ္ထပိုင်း ပထမ, တတိယပါဒတို့၌ ဖြစ်၏၊ ဤသို့ထူးပါသည်။ **(ရှမ်း/တောင်-၆၆)**

ဝေဂဝတီနှင့် ဘဒ္ဒဝိရာဇ-ဆန်းဂါထာတို့၌ ဝေဂအရနှင့် ဘဒ္ဒအရတို့ကို ကောက်ပြပါ
♠ဝေဂဝတီ၌ ဝေဂအရ သ-ဂိုဏ်း, ဘဂိုဏ်း, ဂရုတို့၏ အဖန်တလဲလဲ ဖြစ်ခြင်းကိုယူရမည်။
♠ဘဒ္ဒဝိရာဇ-၌ ဘဒ္ဒအရ ဘဒ္ဒဝိရာဇဂါထာ၌လာသော တ-ဂိုဏ်း, ဇဂိုဏ်း စသည်ကိုယူရမည်။
(ရှမ်း/မြောက်-၆၆)

အဘယ်အက္ခရာမျိုးကို ဂရုဟု ခေါ်သည်
သံယုဂ်၏ အစအက္ခရာ၊ ဒီဃအက္ခရာ၊ နိဂ္ဂဟိတ်နှောင်းသောအက္ခရာ၊အချို့ပါဒန္တအက္ခရာ ဤအက္ခရာတို့ကို ဂရုဟုခေါ်သည်။ **(ရှမ်း/အရှေ့-၆၆)**

ပစ္စဝုတ္တိဂါထာနှင့် အပရန္တိကဂါထာအထူး
ပစ္စဝုတ္တိဂါထာ၌
၁။ ဝိသမအစခြောက်မတြာနောင် ရ-ဂိုဏ်း လဟု, ဂရုရှိခြင်း၊
၂။ သမအစရှစ်မတြာနောင် ရ-ဂိုဏ်း လဟု, ဂရုရှိခြင်း၊
၃။ သမအစ ဂရု, ဇဂိုဏ်းရှိခြင်း ဤလက္ခဏာ သုံးချက်ပြည့်စုံခြင်း။

အပရန္တိကဂါထာ၌
၁။ လေးပါဒလုံး အစရှစ်မတြာနောင် ရ-ဂိုဏ်း လဟု, ဂရုရှိခြင်း၊

၂။ လေးပါဒလုံးအစ၌ လဟုခြောက်ခု တဆက်တည်းမရှိခြင်း၊ ဤသို့ထူးပါသည်။ **(ရှမ်း/အရှေ့-၆၆)**

ပရေ ပါဒါဒိသံယောဂေ အဓိပ္ပါယ်ကို ပုံစံထုတ်၍ ရှင်းပြပါ

ဒဿနရသာ နုဘဝနေ၊ နိဗ္ဗဂေဓာ ဇိနဿ ယံ ဇနတာ၊
ဝိမုယ ဇနနိ သညတ၊ ကြိယာနု ကံ နာ နုရဥ္စယတိ။

ဤပြယုဂ်၌ ကြိယာ-ဟူသော သံယုဂ်၏ရှေးဖြစ်သော တ-သည် သံယောဂါဒိဂရုဖြစ်သင့်သော်လည်း ပါဒ၏အစ သံယုဂ်နှောင်းခြင်းကြောင့် လဟု-ဟူ၍သာ မှတ်ရမည်။ **(ရခ-၆၆)**

လက္ခလက္ခဏသံယုတ္တံ-၌ လက္ခ, လက္ခဏအဓိပ္ပါယ်

အရိယာအစရှိသော မတ္တာဝုတ္တိ၊ တနုမဇ္ဈာအစရှိသော ဝဏ္ဏဝုတ္တိသည် မှတ်အပ်သော ဥဒါဟရုဏ် ဖြစ်သောကြောင့် လက္ခမည်ပါသည်။

ထိုအရိယာအစရှိသော မတ္တာဝုတ္တိ၊ တနုမဇ္ဈာ-အစရှိသော ဝဏ္ဏဝုတ္တိတို့၏ မတြာ, ဂိုဏ်း, ဂရု, လဟုတို့ဖြင့်မှတ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် လက္ခဏမည်ပါသည်။ **(အထူးအောင်-၆၆)**

ဆန်းနှင့်ဂါထာအထူး

အက္ခရာလုံးရေကို မှတ်သားခြင်းသည် ဆန်းမည်၏။ ဂိုဏ်း, ဂရု, လဟုတို့ကို မှတ်သားခြင်းသည် ဂါထာမည်၏။ **(ကချင်-၇၀)**

ဆန်းနှင့် ဂါထာအထူး

အက္ခရနိယမော ဆန္ဒံ-အက္ခရာကို သက်မှတ်ခြင်းသည် ဆန်း။
ဂရုလဟုနိယမော ဝုတ္တိ-ဂရုလဟုတို့ကို သတ်မှတ်ခြင်းသည် ဂါထာ၊ ဤသို့ထူးပါသည်။

အရိယာသာမညဂါထာနှင့် ပထျာအရိယာဂါထာတို့ အထူး

အရိယာသာမညဂါထာသည် ပဌမ, တတိယပါဒတို့၌ ဂိုဏ်း(၃)ခုနှင့်ယှဉ်သည်လည်း ရှိ၏၊ ဂိုဏ်း(၃) ခုထက် ပိုလွန်သည်လည်းရှိ၏၊ ပထျာအရိယာဂါထာကား ပဌမ, တတိယပါဒတို့၌ ဂိုဏ်း(၃)ခုနှင့်သာ ယှဉ်၏။ ဤသို့ထူး။ **(ကရင်-၇၀)**

တနုမဇ္ဈာဂါထာသည် မည်သည့်ပတ္ထာရအတန်းတွင် ရှိပါသနည်း

၁၃-တန်းမြောက် ပတ္ထာရအတန်းတွင် ရှိပါသည်။ **(မကွေး-၇၀)**

ဂဏော က္ကမ စတုက္ကလော-ဟူသောစကားကို မုချ မှတ်ထိုက်, မမှတ်ထိုက်

ဝေတာလီဂါထာ, ဩပစ္ဆန္ဒသကဂါထာတို့၌ စတုက္ကလမဟုတ်သော ရဂိုဏ်း, ယဂိုဏ်းတို့ကို အသုံးပြုထား ခြင်းကြောင့် မမှတ်ထိုက်ပါ။ **(မွန်-၇၀)**

ဝိပုလဂါထာ၏ ပုဗ္ဗမှ, အပရမှ(၂)ပါးစုံ၌ ကျော်လွန်နေသော ဂိုဏ်း, အက္ခရာ, မတြာ

ပုဗ္ဗမှ-၌ ကျော်လွန်သောဂိုဏ်း (၃)ဂိုဏ်း၊ ယိ-အက္ခရာ၊ (၁)မတြာ။
အပရမှ-၌ ကျော်လွန်သောဂိုဏ်း (၃)ဂိုဏ်း၊ မို-အက္ခရာ၊ (၁)မတြာ။ **(ရက-၇၀)**

တပေါ စ ဗြဟ္မစရိယဉ္စ-စသောဂါထာသည် ပါဒ(၃)ခုတွင် အက္ခရာ(၉)လုံးရှိသောကြောင့် ပထျာဝတ္တဂါထာထဲတွင် သွင်းနိုင်/မသွင်းနိုင်

ၾငင်းဂါထာဝယ် (၈)လုံးဖွဲ့ဖြစ်စေရန် စရိ, အရိ, ကိရိ-တို့၌ လဟု(၂)လုံးကို ဂရု(၁)လုံးအဖြစ်ထား၍ ယူရ လေသောကြောင့် ပထျာဝတ္တဂါထာတွင် သွင်းနိုင်သည်။ **(ရှမ်း-၇၀)**

ပါဒါကုလကဂါထာနှင့် ဥပဇာတိဂါထာတို့၏ ထူးခြားချက်

ပါဒါကုလကဂါထာသည် မတ္တာသမက-စသော မတ္တာဝုတ္တ(၅)ဂါထာတို့နှင့်သာ ရောနှော၍ အရာကျဉ်း၏။ ဥပဇာတိဂါထာသည် ဣန္ဒဝဇိရာအစရှိသော ဝဏ္ဏဝုတ္တိဂါထာများစွာနှင့် ရောနှောနိုင်သောကြောင့် အရာ ကျယ်၏။ **(ဧ-၇၀)**

ပါဒါကုလကနှင့် ဥပဇာတိအထူး

ပါဒါကုလကဂါထာသည် မတ္တာသမကစသော (၅)ဂါထာတို့၏ပါဒနှင့်သာ ရောယှက်နိုင်သောကြောင့် အရာကျဉ်း၏၊ ဥပဇာတိဂါထာကား ဣန္ဒဝဇိရာ, ဥပေန္ဒဝဇိရာ စသောဂါထာများစွာတို့၏ ပါဒတို့နှင့် ရောယှတ်နိုင် သောကြောင့် အရာကျယ်၏၊ ဤသို့ထူးပါသည်။

ဝေတာလီမျိုး အပရဝတ္တ, ပုပ္ဖိတဂ္ဂါနှစ်ပါးကို အဘယ်အကျိုးငှါ စတုတ္ထပိုင်း၌ ဆိုရသည်

အဓုသမဝုတ္တိမျိုး၌ ဝေတာလီအမည်မှတစ်ပါးသော အပရဝတ္တဂါထာဟူသောအမည်ထူး ဩပစ္ဆန္ဒသ ကအမည်မှတစ်ပါး ပုပ္ဖိတဂ္ဂါဂါထာဟူသော အမည်ထူးတို့ကို သောတုဇနတို့ သိစေခြင်းအကျိုးငှါ စတုတ္ထပိုင်း၌ ဆိုရသည်။ **(ကယား-၇၂)**

မတ္တာဝုတ္တိဆန်း၌ မသုံးစွဲရသောဂိုဏ်းများကို အကြောင်းနှင့်တကွ ဖော်ပြပါ

မတ္တာဝုတ္တိဆန်း၌ လေးမတြာရှိသော ဂိုဏ်းတို့ကိုသာ သုံးသောကြောင့် ငါးမတြာရှိသော ယ-ဂိုဏ်း, ရဂိုဏ်း, တ-ဂိုဏ်းတို့ကို မသုံးစွဲရပါ။ **(ကရင်-၇၂)**

ပါဒမေက္ခရာရမ္ဘ ယာဝဆဗ္ဗီသတက္ခရာတို့ဝယ် ယူရမည့် ပါဒ

ပါဒမေက္ခရာအရ တစ်လုံးသောအက္ခရာရှိသော ပါဒကိုယူရပါမည်။
ဆဗ္ဗီသတက္ခရာအရ ၂၆-လုံးသောအက္ခရာရှိသော ပါဒကိုယူရပါမည်။ **(စစ်-၇၂)**

ဆန်းကျမ်း၏ ပရိမာဏဂုဏ်ပုဒ် ၃-ပါး

၁။ အရိယာစသောမတြာ, တနုမဇ္ဈာစသော ဝဏ္ဏအပြားရှိခြင်း၊
၂။ မှတ်သားအပ်သော ဥဒါဟရဏ် မှတ်ကြောင်းသုတ်နှင့် ယှဉ်ခြင်း၊

၃။ ကြည်လင်သန့်ရှင်းသော အနက်ပုဒ်စသည်နှင့် ယှဉ်ခြင်း။

အရိယာမျိုး၌လာသော ဝိသမ, သမနှင့် အနုသမဝုတ္တိမျိုး၌လာသော ဝိသမ, သမအထူး
အရိယာမျိုး၌လာသော ဝိသမသည် မ-ကျသော ၁, ၃, ၅, ၇ ဌာနများကိုဆိုသည်၊
သမပါဒကား စုံကျသော ၂, ၄, ၆, ၈ ဌာနများကိုဆိုသည်။
အနုသမဝုတ္တိမျိုး၌လာသော ဝိသမသည် ပထမနှင့် တတိယပါဒကို ဆိုသည်၊
သမပါဒကား ဒုတိယနှင့် စတုတ္ထပါဒတို့ကို ဆိုသည်။ ဤသို့ထူးပါသည်။ **(မန်း-၇၂)**

ဆန်းမည်ခြင်းအကြောင်း

အက္ခရာအတိုင်းအရှည်တို့၌ တွေဝေခြင်းကို ဖြတ်တောက်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဆန်းမည်ပါသည်။
(မွန်-၇၂)

ဝိသမဂါထာ၏ သဘောလက္ခဏာ

လေးပါဒလုံး ဂိုဏ်း, ဂရု, လဟု အက္ခရာမတူသောဂါထာသည် ဝိသမဂါထာမည်၏။ **(မွန်-၇၂)**

အနုဋ္ဌုဘဆန်းလာ ငါးဂါထာတို့ကို ဝတ္တပ္ပဘေဒတို့၌ ထည့်သွင်းလျှင် သင့်/မသင့်
ပါဒတိုင်း အက္ခရာ ၈-လုံးစီရှိခြင်း၊ ပါဒတိုင်း အစ ၁-လုံးနောင် သဂိုဏ်း, နဂိုဏ်းမရှိခြင်းတို့ကြောင့် ထည့်သွင်းလျှင် သင့်ပါသည်။ **(ရန်ကုန်-၇၂)**

ဝိသမဂိုဏ်းဌာန၌ နေသင့်သောဂိုဏ်း= ဇဂိုဏ်း
မနေသင့်သောဂိုဏ်း= ဇဂိုဏ်းမှတစ်ပါး အခြားသောဂိုဏ်းများ။ **(ရှမ်း/အရှေ့-၇၂)**

ဂဏော ဣစ စတုက္ကလော-၏ အဓိပ္ပါယ်

ဂဏော ဣစ စတုက္ကလောဟူသောပါဠိဖြင့် အရိယာစသောမတ္တာဝုတ္တိဂါထာမျိုး၌ များသောအားဖြင့် ၄-မတြာရှိသော ဂိုဏ်းတို့ကိုသာ အသုံးပြုသည်ဟူသော အဓိပ္ပါယ်ကို ပြသည်။ **(ရှမ်း/အရှေ့-၇၂)**

ပထျာအရိယာစသော ဂါထာတစ်ခုခု၌ရှိသည့် ဂရုသင်္ချာ, ဝဏ္ဏသင်္ချာ, လဟုသင်္ချာတို့ကို သိရှိလိုသော် မည်သို့ရှာရပါမည်နည်း

မတြာသင်္ချာကိုတည် ဝဏ္ဏသင်္ချာတို့ကိုနုတ်က ဂရုသင်္ချာဖြစ်သည်။
မတြာသင်္ချာကိုတည် ဂရုသင်္ချာကိုနုတ်လျှင် ဝဏ္ဏသင်္ချာဖြစ်သည်။
ဝဏ္ဏသင်္ချာကိုတည် ဂရုသင်္ချာကိုနုတ်လျှင် လဟုသင်္ချာဖြစ်သည်။ **(ရှမ်း/အရှေ့-၇၂)**

ရုမ္မဝတီနှင့် စမ္ပကမာလာဂါထာတို့သည် ဂိုဏ်း, ဂရုလက္ခဏာတူပါလျက် ထပ်ဆိုရခြင်းအကြောင်း
နာမည်အထူးကို သိစေလိုသောကြောင့် စမ္ပကမာလာဂါထာကို ထပ်ဆိုရသည်။ **(ဧ-၇၂)**

ပထျာဝတ္တဂါထာနှင့် ဝိဂ်လဝိပုလာဂါထာတို့၏ ထူးခြားချက်

ပထျာဝတ္တဂါထာသည် သမပါဒအစ အက္ခရာလေးလုံးနောင် ဇဂိုဏ်းရှိခြင်း၊
ဝိဂ်လဝိပုလာဂါထာသည် သမပါဒ သတ္တမအက္ခရာသည် လဟုဖြစ်ခြင်း၊ ဤသို့ထူးပါသည်။ **(အထူး-၇၂)**

သမဝုတ္တိနိဒ္ဒေသလာ ဂိုဏ်းအမည်နှစ်မျိုးဖြင့် ဖွဲ့စီသောဂါထာများ

တနုမဇ္ဈာဂါထာ၊ ဘုဇဂသုသုသဋ္ဌာဂါထာ၊ ကုသုမဝိစိတ္တာဂါထာ၊ ပမိတက္ခရာဂါထာ၊ ဝေဿဒေဝီဂါထာ၊ ကမလဂါထာ။ **(ကချင်-၇၃)**

သမဝုတ္တိမျိုး၌ ပါဒမဇ္ဈယတိနှစ်ချက် ပြတ်သောဂါထာများ

ဟရိဏီ၊ မန္ဒက္ကန္တာ၊ ကုသုမိတလတာ ဝေလ္လိတာ၊ မေဃဝိပ္ဖုဇ္ဇိတာ၊ သဒ္ဒရာ။ **(ကယား-၇၃)**

ဝတ္တမျိုး၌ "အစတစ်လုံးနောင် သ-နရှောင်"ဟူသော စကားသည် မှုချဟုတ်/မဟုတ်

ကီသုအဓိပတိရာဇာ စသောပါဠိတော်ဂါထာများ၌ အစတစ်လုံးနောင် န-ဂိုဏ်းမရှောင်ခြင်း၊
ပုဗ္ဗဝိဒေဟော စာပရ စသောဂါထာများ၌ အစတစ်လုံးနောင် သ-ဂိုဏ်း မရှောင်ခြင်းတို့ကို ထောက်၍ မှုချမဟုတ်ပါ။

ဂါထာအပြားကို အဓိပ္ပာယ်နှင့်တကွ ဖော်ပြပါ

လေးပါဒလုံး ဂိုဏ်း, ဂရု-လဟုဟူသော လက္ခဏာတူသောဂါထာသည် သမဂါထာ။
လေးပါဒရှိသောဂါထာ၌ ပထမပါဒနှင့် တတိယပါဒသည်လည်းကောင်း၊ ဒုတိယပါဒနှင့် စတုတ္ထပါဒသည်လည်းကောင်း ဂိုဏ်း, ဂရု-လဟုဟူသော လက္ခဏာတူသောဂါထာသည် အဍ္ဍသမဂါထာ။
လေးပါဒလုံး ဂိုဏ်း, ဂရု-လဟု, အက္ခရာဟူသော လက္ခဏာမတူသောဂါထာသည် ဝိသမဂါထာ။ **(နင်-၇၃)**

ယတိအဓိပ္ပါယ်

ရွတ်ဆိုသည့်အခါ ပုဒ်တို့ကို ဖြတ်ခြင်း မရွတ်ဆိုဘဲ ရပ်နားထားခြင်းသည် ယတိမည်၏။ **(မန်း-၇၃)**
ဝါတောမ္မီသာ ယတိ-၌ ယတိအရပါဒမဇ္ဈယတိဖြစ်ပါသည်။ **(မန်း-၇၃)**

သမဝုတ္တိနိဒ္ဒေသ-တတိယပရိစ္ဆေဒလာ ဂိုဏ်းဂရုမတြာတူပါသော်လည်း အမည်မတူသောဂါထာများ

ရုမ္မဝတီ၊ စမ္ပကမာလာ၊ သသီကလာ၊ မဏိဂုဏနိကရ-ဂါထာ။ **(မွန်-၇၃)**

ပထျာအရိယာနှင့် ဝိပုလာအရိယာအထူး

ပထျာအရိယာကား ပုဗ္ဗမှ အပရမှနှစ်ပါးစုံ၌ ပထမ တတိယပါဒအစုံတို့ ၃-ဂိုဏ်းနှင့် ယတိပြတ်ခြင်း၊
ဝိပုလာအရိယာကား ၃-ဂိုဏ်းနှင့်ယတိမပြတ်၊ ယတိခုန်ကျော်၏၊ ဤသို့ထူးပါသည်။ **(ရှမ်း/အရှေ့-၇၃)**

ဂီတိမျိုးဂါထာတို့၏ အမည်နှင့် မတြာအရေအတွက်

♠ဂီတိဂါထာ=မတြာ ၆၀
♠ဥပဂီတိဂါထာ=မတြာ ၅၄
♠ဥဂ္ဂီတိဂါထာ=မတြာ ၅၇
♠အရိယာဂီတိဂါထာ=မတြာ ၆၄ (ရှမ်း/အရှေ့-၇၃)

ပဋ္ဌာရဖြန့်ရခြင်းအကျိုး

ပဋ္ဌာရဖြန့်ခြင်းသည် အကျယ်ဖြစ်သောအနက်ကို သိရခြင်းအကျိုးရှိပါသည်။ (၁၃၇၄-ခုနှစ်)

ဝေတာလီယောပမံ-၌ ဝေတာလီဂါထာ၏ လက္ခဏာအားလုံးကို ယူသင့်/မယူသင့်

မယူသင့်ပါ။

ဝေတာလီဂါထာ၏ ဝိသမပါဒအစ ခြောက်မတြာလက္ခဏာ, သမပါဒ၌ ရှစ်မတြာလက္ခဏာနှစ်ပါးကိုသာ ယူရမည်။ (၁၃၇၅-ခုနှစ်)

ဆန်းကျမ်း၌ ဝဏ္ဏဝုတ္တိဂိုဏ်းအား ရှစ်ခုယူရခြင်းအကြောင်း

ဝုတ္တောဒယဆန်းကျမ်း၌ ဝဏ္ဏဝုတ္တိဂိုဏ်းကို မဇ္ဈာဆန်း, ပဋ္ဌာရရှစ်တန့်ပြန့်သောကြောင့် ရှစ်ခုယူရပါသည်။ (၁၃၇၆-ခုနှစ်)

"ဂဏော ဣမ စတုက္ကလော"ဟူသော စကားရပ်ကို မုချမှတ်သင့်/မမှတ်သင့်

ဝေတာလီဂါထာနှင့် ဩပစ္ဆန္ဒသကဂါထာတို့၌ ယ-ဂိုဏ်း, ရ-ဂိုဏ်းတို့နှင့် ယှဉ်သောအခါ (၅)မတြာရှိသောကြောင့် "ဂဏော ဣမ စတုက္ကလော" ဟူသော စကားကို မုချမမှတ်သင့်ပါ။ (၁၃၇၈-ခုနှစ်)

ပိဂ်လဝိပုလာဂါထာ၌ သတ္တမမြောက်အက္ခရာဝယ် လဟုဖြစ်အောင် နေနိုင်သည့်ဂိုဏ်းများ

တ-ဂိုဏ်း, ဇဂိုဏ်း, ဘ-ဂိုဏ်း, န-ဂိုဏ်းတို့ဖြစ်ပါသည်။ (၁၃၇၈-ခုနှစ်)

ပါဒန္တဂရုသာရသင့်၍ ကျန်ဂရုသုံးပါး အမြဲမရသင့်သောဂါထာများ

ဒွိဟတ ဟယ လဟု ရ'ထ ဂိ'တိ သသိကလာ (၉၃)
ဝသု ဟယ ယတိရိဟ မဏိဂုဏနိကရော (၉၄) (၁၃၇၉-ခုနှစ်)

သမုဒ္ဒ, ဥသု, ရသ-စသော သင်္ချာတို့သည် မည်သည့်သင်္ချာဖြစ်သည်

ဝုတ္တောဒယဆန်းကျမ်းလာ သမုဒ္ဒ, ဥသု, ရသ-စသော သင်္ချာတို့သည် ဝိဒေယျာ လောကတော သညာ-ပါဌ်ကိုထောက်၍ သင်္ကေတသင်္ချာသဒ္ဒါတို့ဖြစ်ပါသည်။ (၁၃၇၉-ခုနှစ်)

ပဋ္ဌာရ၏အဓိပ္ပါယ်

အကျဉ်းဖြစ်သောအနက်ကို အကျယ်ချဲ့၍ ဖြန့်ပြခြင်းသည် ပဋ္ဌာရမည်ပါသည်။ (၁၃၈၀-ခုနှစ်)

ဆန်းတတိယပိုင်းလာ ဂိုဏ်း, ဂရု, လဟုလက္ခဏာတူသောဂါထာအမည်

ရုမ္မဝတီဂါထာနှင့် စမ္ပကမာလာဂါထာ။

သသိကလာဂါထာနှင့် မဏိဂုဏနိကရဂါထာ။ **(၈၂-ခုနှစ်)**

ယင်းသို့တူပါလျက် ၎င်းတို့ကို ထပ်ဆိုရခြင်းအကြောင်း

အမည်အထူးကို သိစေလိုသောကြောင့်. . .။ (မေဒနီ-၂၅၆) **(၈၂-ခုနှစ်)**

♦မှတ်ချက် = အမည်ထူးကို သိစေလိုသောကြောင့် စမ္ပကမာလာဂါထာကို ထပ်ဆိုသည်၊ အမည်ထူးကို သိစေလို သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ယတိဖြတ်ပုံအထူးကို သိစေလိုသောကြောင့်လည်းကောင်း မဏိဂုဏနိကရဂါထာကို ထပ်ဆိုသည်ဟု ခွဲဖြေပါကလည်း အမှတ်ပြည့်ပေးရန်။

ပစ္စဝုတ္တိဂါထာ၏ သမလက္ခဏာနှင့် ဥဒိစ္စဝုတ္တိဂါထာ၏ ဝိသမလက္ခဏာတို့ဖြင့် ဖွဲ့စီထားသောဂါထာ

ပဝတ္တကဂါထာ။ (ဂါထာနံပါတ်-၃၅) **(၈၃)**

အရိယာဂါထာ၏အခြားမဲ့၌ ဂီတိဂါထာကို ဆိုရခြင်းအကြောင်း

ဂီတိဂါထာမျိုးသည် အရိယာဂါထာနှင့် ဂိုဏ်း, ဂရု, လဟု လက္ခဏာတူသောကြောင့် အရိယာမျိုး၏ အခြားမဲ့၌ ဂီတိမျိုးကို ပြအပ်ပါသည်။ **(၈၃)**

ကုမာရလလိတာဂါထာ မည်ခြင်းအကြောင်း

ဇဂိုဏ်း သဂိုဏ်းတို့၏အထက်၌ ဂရုတစ်လုံးတိုးပွားရကား နေ့စဉ်နေ့စဉ်ကြီးပွားသော သတို့သားငယ်၏ တင့်တယ်ခြင်းကဲ့သို့ တင့်တယ်ခြင်းရှိသောကြောင့် "ကုမာရလလိတာဂါထာ" မည်ပါသည်။

[သတို့သားနှယ် စမ္ပယ်ကွန့်မြူး အထူးပင်တင့်တယ်သောကြောင့် ကုမာရလလိတာဂါထာမည်၏"ဟု နိဿယသစ်၌ အနက်ယောဇနာတော်မူသည်။] **(၈၃)**

သာမညဝိပုလာဂါထာအပြား

(၁) အာဒိဝိပုလာ = မုခဝိပုလာ။ (၂) အန္တဝိပုလာ = ဇဃနဝိပုလာ။ (၃) ဥဘယဝိပုလာ = သဗ္ဗဝိပုလာ။ **(၈၃)**

ဆန်းပါဠိ မေးခွန်းဟောင်းများ

[(၄)ပါဒလုံး] ဂရုချည်းသာ ဖွဲ့စီထားသောဂါထာ = ဝိဇ္ဇုမ္မာလာဂါထာ [၄၉]။
လဟုချည်းသာ ဖွဲ့စီထားသောဂါထာ = အစလဓိတိဂါထာ [၃၈] (ကယား-၇၀)
ဂရု, လဟု တစ်ကြိမ်စီ ဖွဲ့စီထားသောဂါထာ=
သမာနိကာဂါထာ[၅၁]၊ ဝုတ္တဂါထာ[၁၀၄]၊ ယမဝတီဂါထာ [၁၁၇]။
လဟု, ဂရု တစ်ကြိမ်စီ ဖွဲ့စီထားသောဂါထာ = ပမာဏိကာဂါထာ [၅၂]။
သဂိုဏ်းလေးခုဖြင့် ဖွဲ့စီထားသောဂါထာ = တောဋကဂါထာ [၇၆]။
ယဂိုဏ်းလေးခုဖြင့် ဖွဲ့စီထားသောဂါထာ =
ဘုဇင်္ဂပ္ပယာတဂါထာ [၈၀]။ (သဗ္ဗယဂဏိကဂါထာ-ဟုလည်းခေါ်)
သဂိုဏ်း, ယဂိုဏ်း တစ်လှည့်စီ ဖွဲ့စီထားသောဂါထာ = ကမလာဂါထာ [၈၇]။
လဟု ၁၄-လုံး ဂရု ၁-လုံးဖြင့် [နဂိုဏ်း(၄)ခု သဂိုဏ်း(၁)ခုတို့ဖြင့်] ဖွဲ့စီထားသောဂါထာ=
သသိကလာဂါထာ [၉၃]၊ မဏိဂုဏနိကရဂါထာ [၉၄]။
ရဂိုဏ်း, ဇဂိုဏ်း တစ်လှည့်စီ ဖွဲ့စီထားသောဂါထာ = ဝုတ္တဂါထာ [၁၀၄]။
သုမုခီဂါထာ၏အဆုံး၌ ဂရုတစ်လုံးတိုးလျှင် ဖြစ်နိုင်သည့်ဂါထာ = တာမရသဂါထာ [၈၆]
အာချာနကီဂါထာ၏အဆုံး၌ ဂရုတစ်လုံးတိုးလျှင် ဖြစ်နိုင်သည့်ဂါထာ = ဣန္ဒဝံသဂါထာ [၆၃]
အပရဝတ္တဂါထာ၏ သမပါဒ, ဝိသမပဒါတို့၏အဆုံး၌ ဂရုတစ်လုံးစီတိုးလျှင် =
ပုပ္ဖိတဂ္ဂါဂါထာထာ [၁၁၆] (ကရင်-၆၈)
အပရန္တိကဂါထာ၏ သမပါဒလက္ခဏာ၊ စာရုဟာသိနီဂါထာ၏ ဝိသမပါဒလက္ခဏာတို့ဖြင့် သီကုံးထားသော ဂါထာ = ဥဒိစ္စဝုတ္တိဂါထာ။ [၃၃]
န ဇ ဇ လ ဂါ ဂဒိကာ သုမုခီ-ဂါထာကို ဂရုတစ်လုံးတိုးက ဖြစ်နိုင်သောဂါထာ =
တာမရသဂါထာ [၈၆] (ပဲ-၆၈)
သမဝုတ္တိနိဒ္ဒေသလာ (၁၀)လုံးဖွဲ့ဂါထာတို့တွင် လက္ခဏာအချင်းချင်းတူညီနေကြသော ဂါထာ အမည်များ=ရုမ္မဝတီဂါထာ၊ စမ္ပကမာလာဂါထာ။ (စစ်-၆၈)
အရိယာဂါထာ၏ ရှေ့ထက်ဝက်ကို ဂရု(၁)လုံးတိုးလျှင် ဖြစ်နိုင်သောဂါထာ =
အရိယာဂီတိဂါထာ [၂၈]
သသိကလာဂါထာနှင့် ဂိုဏ်း ဂရု လဟု လက္ခဏာတူသောဂါထာ = မဏိဂုဏနိကရဂါထာ။ (ပဲ-၆၈)
(၅၄)မတ္တာရှိသော ဂီတိဂါထာလက္ခဏာပြဂါထာ = ဂါထာနံပါတ် [၂၆] (မန်း-၆၈)
အရိယာမျိုးဂါထာများထက် မတ္တာအရေအတွက် ပိုလွန်သောဂီတိမျိုးဂါထာ =
ဂီတိဂါထာ [၂၅]၊ အရိယာဂီတိ ဂါထာ [၂၈]။
(၇)လုံး (၃)လီ ယတိပြက်သောဂါထာ = သဒ္ဒရာဂါထာ [၁၀၅]

ဝိသမပါဒ၌ ဒေါဓကဂါထာ၏ လက္ခဏာတွင် အစတစ်လုံးကိုပယ်၍ သမပါဒ၌ ဒေါဓကဂါထာ၏ လက္ခဏာ အတိုင်း စီကုံးလျှင် ဖြစ်နိုင်သောဂါထာ ॰ ဝေဂဝတီဂါထာ [၁၀၉] (ရက-၆၈)
ဉဒိစ္စဂါထာ၏ ဝိသမပါဒနှင့် (၄)ပါဒလုံးတူသောဂါထာ ॰ စာရုဟာသိနီဂါထာ [၃၇]
အပရာဇိတဂါထာ၏ လက္ခဏာပါ သဂိုဏ်းကိုပယ်၍ ဖွဲ့ဆိုထားသောဂါထာ ॰ ဘဒ္ဒိကာဂါထာ [၇၃]။ (ရခိုင်-၆၈)
မတ္တာသမကမျိုး၌ လဟုချည်းသက်သက်နေသောဂါထာနှင့် သမဝုတ္တိနိဒ္ဒေသ၌ ဂရုချည်း သက်သက်နေသော ဂါထာ ॰ အစလမိတိဂါထာ [၃၈]၊ ဝိဇ္ဇုမ္မာလာဂါထာ [၄၉]။ (ရှမ်း-၆၈)
ရှေ့ထက်ဝက်၌ ပထျာဂါထာ၏လက္ခဏာ၊ နောက်ထက်ဝက်၌ စပလာဂါထာ၏လက္ခဏာတို့ဖြင့် စီကုံး ထားသောဂါထာ ॰ ဂါထာနံပါတ် [၂၄]
အပရာဝတ္တဂါထာ၏ ဝိသမပဒါဖြင့် (၄)ပါဒလုံးစီကုံးလျှင် ဖြစ်နိုင်သောဂါထာ॰ဘဒ္ဒိကာဂါထာ။
ပညာရှိတို့နှစ်သက်အပ်သောဂါထာ ॰ ပဘဒ္ဒကဂါထာ။ [၉၆]
ကျားဟိန်းသံနှင့်တူသောဂါထာ ॰
ပတ္တမြားစီ လက်ကောက်ဝတ်ထားသူနှင့်တူသောဂါထာ ॰ မဏိဂုဏနိကရဂါထာ [၉၄]။ (ရှမ်း-၆၈)
ဘဒ္ဒိကာဂါထာကို ဂရုတစ်လုံးတိုးလျက် တတိယဂိုဏ်း၌ာန၌ မဂိုဏ်းလဲ၍ (၄)ခု(၈)ခုမြောက်ယတိဖြင့် ဖွဲ့စီလျှင် ရရှိနိုင်သောဂါထာ ॰ ပုဋဂါထာ။ (ရှမ်း-၆၈)
သမဂါထာတို့တွင် ပါဒတိုင်း၌ ဂရုတစ်လုံးစီသာပါရှိသည့်ဂါထာများ [(၄)ပါဒလုံး နဂိုဏ်း(၄)ခု သဂိုဏ်း(၁)ခုဖြင့် ဖွဲ့သောဂါထာ] ॰ သသိကလာဂါထာ၊ မဏိဂုဏနိကရဂါထာ။ (ရှမ်း-၇၀)
ဂါထာတစ်ဂါထာတွင် ဂရု-လဟု ပျောက်ဆုံးက ရှာဖွေနည်းပြဂါထာ ॰ ဂါထာနံပါတ် [၁၀၃]။
ဣန္ဒဝဇိရာဂါထာနှင့် ဉပေန္ဒဝဇိရာဂါထာ (၂)ခုပေါင်းလျှင် ဖြစ်နိုင်သည့်ဂါထာ ॰
ဉပဇာတိဂါထာ။ (နဲ့) အာချာနကီဝိပရီတပုဗ္ဗဂါထာ။ (ရှမ်း-၆၈)
ဂိုဏ်း ဂရု မတြာအားဖြင့်တူပါသော်လည်း အမည်မတူသောဂါထာများ ॰
ရုမ္မဝတီဂါထာ၊ စမ္ပကမာလာဂါထာ။ သသိကလာဂါထာ၊ မဏိဂုဏနိကရဂါထာ။ (ဧ-၆၈)
ဝိသမပါဒ၌ ဉပေန္ဒဝဇိရာဂါထာ၏လက္ခဏာ, သမပါဒ၌ ဣန္ဒဝဇိရာဂါထာ၏လက္ခဏာတိုင်းဖွဲ့လျှင် ဖြစ်နိုင် သည့်ဂါထာ ॰ ဉပဇာတိဂါထာ၊ ဝိပရီတပုဗ္ဗဂါထာ။ (ဧ-၆၈)
ဩပစ္ဆန္ဒသကဂါထာနှင့်တူသော အမှုသမဝုတ္တိနိဒ္ဒေသလာ ဂါထာ [ဩပစ္ဆန္ဒသကဂါထာ၏ လက္ခဏာ အတိုင်း ရေးဖွဲ့လျှင်ဖြစ်နိုသောဂါထာ]॰ ပုပ္ဖိတဂ္ဂါဂါထာ။ [၁၁၆] (၈၄-ခုနှစ်)
ဝေတာလီဂါထာနှင့်တူသော အမှုသမဝုတ္တိနိဒ္ဒေသလာ ဂါထာ ॰ အပရဝတ္တဂါထာ။ [၁၁၅]
ဂရုဖြစ်လျက် လဟုကဲ့သို့ မှတ်ရမည့်ပုံစံပြဂါထာ ॰ ဒသာနရသာ စသောဂါထာ။ [၉] (ကချင်-၇၀)
ဆန်းကျမ်းလာ လက္ခဏာရပ်များနှင့် မညီညွတ်သော အက္ခရာပါဒရှိသောဂါထာများကို သာမညဂါထာဟု အမည်ပေးပါရန် ညွှန်ပြထားသောဂါထာ ॰
အနန္တရောဒိတံ စည စသောဂါထာ [၁၅]၊ နဒိသတေတ္တ ယံ ဆန္ဒံ စသောဂါထာ [၁၂၈]။ (ကချင်-၇၀)

ပန်းသဖွယ်ဆန်းကျယ်သောဂါထာ[န ယ န ယဖွဲ့စီသောဂါထာ] =
ကုသုမဝိစိတ္တာဂါထာ [၇၉]။ **(ကချင်-၇၀)**
ဂရုအပြားပြဂါထာ = သံယောဂါဒိ စ ဒီဃော စ ဂါထာ။ [၇]
ဝိသေသအမည်ရသောဂါထာအမည်, ဆန်းအမည်ကို ပြပါမည်ဟု ပဋိညာဉ်ပြသောဂါထာ
ဝိသေသနာမတော ကိဉ္စိ- စသောဂါထာ [၁၆]။ **(ကရင်-၇၀)**
အဒ္ဓသမဝုတ္တိနိဒ္ဒေသ-လာ ဝေတာလီမျိုးတွင် အကျုံးဝင်သောဂါထာများ =
အပရဝတ္တဂါထာ၊ ပုပ္ဖိတဂ္ဂါဂါထာ။ **(စစ်-၇၀)**
ပုဗ္ဗဒ္ဓ၌ ပထျာဂါထာ, အပရဒ္ဓ၌ စပလာဂါထာတို့၏လက္ခဏာကို ပြဆိုသောဂါထာ =
ဇဃနစပလာဂါထာ။ [၂၄] **(နင်-၇၀)**
ဝါနိနီဂါထာ၌ အဆုံးဂရုတစ်လုံးဖြုတ်လျှင် ဖြစ်လာမည့်ဂါထာ = ပဘဒ္ဒကဂါထာ [၉၆] **(နင်-၇၀)**
ဝိသမပါဒ၌ ဥဒိစ္စဝုတ္တိ ဝိသမပါဒလက္ခဏာ, သမပါဒ၌ ပစ္စဝုတ္တိသမပါဒလက္ခဏာတို့ဖြင့် ဖွဲ့စီသော ဂါထာ = ပဝတ္တကဂါထာ [၃၅]။ **(ပဲ-၇၀)**
မဂိုဏ်း(၂)ခု၊ ဂရု(၂)ခု = ဝိဇ္ဇုမ္မာလာ [၄၉]။
ဘဂိုဏ်း, မဂိုဏ်း, သဂိုဏ်း, ဂရု = ရုမ္မဝတီ [၅၇]။
နဂိုဏ်း, ဇဂိုဏ်း(၂)ခု, ယဂိုဏ်း = တာမရသ [၈၆]။ **(ပဲ-၇၀)**
ပါဒန္တဂရု အမြဲမရသင့်သောဂါထာ = အစလဓိတိ၊ သမာနိကာ၊ ဥဇ္ဇာသက၊ ဝုတ္တ။ **(ပဲ-၇၀)**
ဝေတာလီဂါထာ၏လက္ခဏာတွင် အဆုံး၌ ဂရုတစ်လုံးတိုးလျှင် = ဩပစ္ဆန္ဒသကဂါထာ။ **(ပဲ-၇၀)**
အာချာနကီဂါထာ၏ ဝိသမပါဒအတိုင်း (၄)ပါဒလုံး ဖွဲ့လျှင် = ဣန္ဒဝဇိရာ [၆၃]။ **(မကွေး-၇၀)**
ဂါထာဖွဲ့ရာတွင် တစ်ပါဒလျှင် အက္ခရာမည်မျှ ဖွဲ့ရမည်ကိုပြသောဂါထာ =
ပါဒမေကက္ခရာရဗ္ဘ စသောဂါထာ။ [၁၃] **(မန်း-၇၀)**
ဂီတိမျိုးဂါထာတို့တွင် မတြာအရေအတွက် အများဆုံး ဖွဲ့သောဂါထာ= အရိယာဂီတိဂါထာ**(မန်း-၇၀)**
ပါဒန္တဂရု အမြဲမရသင့်သော တတိယပိုင်းလာဂါထာများ = သမာနိကာ၊ ဥဇ္ဇာသက၊ ဝုတ္တ၊ အစလဓိတိ။
ကေတုမတီဂါထာ၏ သမပါဒတွင် ရဂိုဏ်းနေရာ တဂိုဏ်းထား၍ (၄)ပါဒလုံးဖွဲ့လျှင် = သိရီ [၇၀]
မာလိနီဂါထာမှ နောက်ဆုံးယဂိုဏ်းကိုဖြုတ်လျှင် = ပုဋဂါထာ။ [၇၈] **(ရခ-၇၀)**
ရဂိုဏ်း(၃)ခု၊ ဇဂိုဏ်း(၃)ခု၊ ဂရု-လဟုတို့ဖြင့် ဖွဲ့သောဂါထာ = ဝုတ္တဂါထာ [၁၀၄]။ **(ရှမ်း-၇၀)**
ဝိသမပါဒ၌ ဒေါဓကဂါထာ, သမပါဒ၌ တာမရသဂါထာ၏ လက္ခဏာ=ဒုတမဇ္ဈာ[၁၀၈]**(ရှမ်း-၇၀)**
ဥပစိတ္တဂါထာ၏ သမပါဒကို (၄)ပါဒလုံးဖွဲ့လျှင် = ဒေါဓကဂါထာ။ **(ရှမ်း-၇၀)**
သမ, အဍ္ဍသမ, ဝိသမဂါထာတို့၏ လက္ခဏာပြပါဠိ = ပိုဒ်ရေ (၁၁-၁၂)။ **(ရှမ်း-၇၀)**
အရိယာဂါထာ၏ ပုဗ္ဗမှ, အပရမှကို ရှေ့နောက်ပြန်လျှင် = ဥဂ္ဂီတိ [၂၇]။ **(ဧ-၇၀)**
ပုဋဂါထာကို အဆုံးယဂိုဏ်းဖြုတ်လျှင် = သဋ္ဌာဂါထာ။
ပုဋဂါထာကို ယဂိုဏ်း(၁)ဂိုဏ်းတိုးလျှင် = မာလိနီဂါထာ။ **(ဧ-၇၀)**

ဆန်းကျမ်းပြု အရှင်သံဃရက္ခိတထေရ်၏ ဆရာဖြစ်သော သီလမဟာထေရ်၏ နေရပ်လိပ်စာပြ ဂါထာ=ဆန်းဂါထာနံပါတ် (၁၃၅)။ (အထူးအောင်-၇၀)

. . . ♠♠♠ . . .

နောက်ဆက်တွဲအဓိပ္ပာယ်

ယတိစ္ဆိတံ-၌ ယတောအရ=ဒုဗ္ဗိညေယျ=အသိခက်ခြင်း၊
မလီန=ညစ်နွမ်းခြင်း၊
ဒုဂ္ဂမ=သက်ဝင်နိုင်ခဲခြင်း၊
အတိဝိတ္ထာရ=အလွန်ကျယ်ဝန်းခြင်း တို့ကိုယူ။

ဣစ္ဆိတံအရ=သင်ခြင်းဆောင်ခြင်းအကျိုးကိုယူ၊ (နဲ) မတ္တာဝုတ္တိ, ဝဏ္ဏဝုတ္တိကို သိခြင်းအကျိုးကိုယူပါ။

သဒ္ဒါသုတ်နှင့် ဆန်းသုတ်အထူး

ရုပ်ပြီးခြင်းကို မှတ်သားကြောင်းစကားရပ်သည် သဒ္ဒါသုတ်၊ ဂါထာတို့၏ မတ္တာ, ဝဏ္ဏ, ဂရု, လဟုတို့ကို မှတ်ကြောင်းစကားရပ်သည် ဆန်းသုတ်၊

(နဲ) သဒ္ဒါသုတ်သည် သုတ်သာဖြစ်၍ ဥဒါဟရုဏ်မဟုတ်၊ ဆန်းသုတ်ကား သုတ်လည်းဖြစ်၏ ဥဒါဟရုဏ်လည်း ဖြစ်၏၊ ဤသို့ထူးပါသည်။

ဝဏ္ဏဝုတ္တိဂိုဏ်းကို ရှေးဦးစွာပြရခြင်းအကြောင်း

ဝဏ္ဏဝုတ္တိဂါထာမျိုးသည် ရှစ်ဂိုဏ်းလုံးနှင့်ဆက်ဆံ၍ သာမညဖြစ်သောကြောင့် ဝဏ္ဏဝုတ္တိဂိုဏ်းကို ရှေးဦးစွာပြရသည်။

လဟုဖြစ်လျက် ဂရုကဲ့သို့မှတ်ရမည့်အရာ

မုခစပလာနာမ သာ ဘဝတိ-၌ 'တိ'အက္ခရာတည်း။ ဤ'တိ'အက္ခရာသည် လဟုဖြစ်သော်လည်း ပါဒ၏အဆုံးဖြစ်သော်ကြောင့် ပါဒန္တဂရုဖြစ်ရကား လဟုဖြစ်လျက် ဂရုကဲ့သို့မှတ်ရပါသည်။

ဂရုဖြစ်လျက် လဟုကဲ့သို့ မှတ်ရမည့်အရာ

'သညတ+ကြိ' ၌ တ-အက္ခရာတည်း။ ဤတ-အက္ခရာသည် သံယောဂါဒိဂရုဖြစ်သော်လည်း ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ ဂရုဖြစ်လျက် လဟုကဲ့သို့ မှတ်ရပါသည်။

(နဲ) တတိယပါဒ၏ အဆုံးဖြစ်သော 'သညတ' ၌ 'တ'သည် စတုတ္ထပါဒအစ 'ကြိ' ဟူသော သံယုဂ်နှောင်း

သောကြောင့် ဂရုဖြစ်သင့်သော်လည်း ဂရုဟုယူလျှင် မတြာပိုလွန်ကာ ဂိုဏ်းသုံးခုကိုကျော်လွန်၍ ပထျာအရိယာဂါထာလက္ခဏာ ပျက်နိုင်သောကြောင့် ဆန္ဒာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ ဂရုဟုမယူဘဲ လဟု ဟုယူရပါသည်။

သမုဒ္ဒသဒ္ဒါကို လေးခုသင်္ချာဟော ယူရခြင်းအကြောင်း

သမုဒ္ဒရာလေးစင်းရှိသောကြောင့် သမုဒ္ဒသဒ္ဒါကို လေးခုသင်္ချာဟောဟု ယူရပါသည်။

၅-ဥသု=မာရ်နတ်မင်း၌ မြားငါးစင်းရှိသောကြောင့်. . . . ။

၆-ရသ=အရသာခြောက်ပါးရှိသောကြောင့်. . . ။

၄-ဝေဒ=ဣရုဗေဒင်, ယဇုဗေဒင်, သာမဗေဒင်- အာထဗ္ဗဏဗေဒင်အားဖြင့် ဗေဒင်လေးပုံရှိသောကြောင့်။

၄-ယုဂ=သစ္စယုဂ်, တြေတယုဂ်, ဒွါပရယုဂ်, ကလိယုဂ်အားဖြင့် ယုဂ်လေးပါးကိုဟောသောကြောင့်. . . ။

၅-အက္ခ=လောကုတ္တရာဣန္ဒြေသည် သဒ္ဓိန္ဒြေ, ဝီရိယိန္ဒြေ, သတိန္ဒြေ, သမာဓိန္ဒြေ, ပညိန္ဒြေအားဖြင့် ငါးပါးရှိသောကြောင့်. . . ။

၆-ဥတု=ဟေမန္တ, သိသိရ-စသော ဥတုခြောက်မျိုးရှိသောကြောင့် . . . ။

၇-အဿ, ဟယ=မြင်း၌ ခြေလေးချောင်း နားရွက်နှစ်ခု အမြီးတစ်ခုဟုဆိုအပ်သော ထင်ရှားသောအင်္ဂါ(၇)ခု ရှိသောကြောင့်. . . ။

၇-ဣသိ, မုနိ=ဝိပဿီအစရှိသောဘုရားတို့၏ ဂေါတမဘုရားရှင်နှင့်တကွ ခုနစ်ဆူရှိသောကြောင့်. . . ။

၈-ဝသု, ဘောဂ=ရွှေ, ငွေ-စသော အဝိညာဏကရတနာခုနှစ်ပါးနှင့် သဝိညာဏကရတနာတစ်ပါးအားဖြင့် ရှစ်ပါးရှိသောကြောင့်. . . ။

၉-ဂဟ=ဂြိုဟ်ကိုးလုံးရှိသောကြောင့်. . . ။

၁၁-ဟရ=ဟရသဒ္ဒါသည် ရုဒ္ဒနတ်ကိုဟော၏၊ ရုဒ္ဒနတ်သည် အဇေတပါဒနတ်စသောအားဖြင့် (၁၁)မျိုးရှိသောကြောင့်. . . ။

၁၂-အက္က=အက္ကသဒ္ဒါသည် နေဟူသောအနက်ကိုဟော၏၊ နေ၌ ကလာ (၁၂)မျိုးရှိသောကြောင့်. . . ။

(ဆောင်) ဆန်းကျမ်း၌လာ, သင်္ကေတာတို့, သင်္ချာအရ, စဉ်ကာပြပိမ့်, သင်ကြထိုထို, နားဝင်ချိုလော, မြင့်မိုရ်ရံကာ, အဏ္ဏဝါ၏, မှန်စွာလေးစင်း, ရှိခဲ့ခြင်းကြောင့်, ကြောင်းရင်းမှန်ပြ, **အဏ္ဏဝ**နှင့်, **သမုဒ္ဒ ဇလဓိ, အမ္ဗုဓိ သိန္ဓု**, လေးခုသင်္ချာ, လေးဖြာဗေဒင်, ယုဂ်လေးအင်ကြောင့်, ခေါ်တွင်စေကြ, **ဝေဒယုဂါ, စတုဓာပေ**။ ဣန္ဒြေငါး, **အက္ခ**ကြား၍, မှတ်သားရေတွက်, ငါးရက်တစ်ခါ, မျှားပစ်ရာကြောင့် သင်္ချာ**ဥသု**, ပဉ္စာပြုလော။ ခြောက်ခု **ရသာ**, ခြောက်ဖြာ **ဥတု**။ ခုနှစ်ခုတိုး, ရသေ့မျိုးကြောင့် ခေါ်ရိုးအရှိ, **မုနိ-ဣသိ**, ခုနှစ်မည်လောင်း, မြင်းကောင်းထွက်လတ်, ခုနှစ်ရပ်မို့, **ဟယ-အဿာ**, ခုနှစ်ဖြာတိုင်, အိုင်ခုနှစ်တန်, အသံခုနှစ်ရပ်, **သရ**မှတ်၍။ နတ်မျိုးရှစ်ပါး, **ဝသု**ကြားလော, နဂါးရှစ်မည်, မှတ်**ဘောဂီ**သာ။ တစ်လီ**ဂဟ**, ဂြိုဟ်ကိုးဝတည်း။ **ဟရ**တွက်စစ်, နတ်ဆယ့်တစ်ပေ။ ရဝိန်နေမှာ, ကလာဒွါရ, ရှာကာပြ၍, **အက္က** နေဟော, ဆယ့်နှစ်ပြောသည်, မှတ်လော ကြည်စိမ့်, နားဝင်ဆိမ့်။

ဆန်း သုတ်တို့ဖြင့် ဆန်းစစ်မရသောဂါထာကို သာမညဂါထာဟု အမည်ပေးရခြင်းအကြောင်း
ဘုရားဟောဖော်ပါဠိတော်တို့သည် သစ္စာလေးပါးကိုသိမှုသာ အဓိကအကြောင်းအရင်းဖြစ်သောကြောင့် ဆန်း, ဂါထာတို့ကို မစိစစ်တော့ဘဲ ဂါထာဟူ၍သာ သာမညအားဖြင့် ညွှန်ပြပါသည်။

မတ္တာဝုတ္တိနိဒ္ဒေသ ဒုတိယပရိစ္ဆေဒ
မတ္တာဝုတ္တိကို ရှေးဦးစွာပြရခြင်းအကြောင်း

မတ္တာဝုတ္တိ ဝဏ္ဏဝုတ္တိနှစ်မျိုးတို့တွင် သိမ်မွေ့နက်နဲသောကြောင့်လည်းကောင်း နည်းသောအပြား ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း မတ္တာဝုတ္တိကို ရှေးဦးစွာပြဆိုသည်။

(ဆောင်) သိမ်မွေ့နက်နဲ, ခက်ခဲလှစွာ, နည်းသည့်တာကြောင့်, မတ္တာ-ဝဏ္ဏ, ထိုနှစ်ဝတွင်, မတ္တာလျှင် ရှေ့တင် မိန့်တော်မူ။

အရိယာမျိုးကို ရှေးဦးစွာပြရခြင်းအကြောင်း

အရိယာ, ဂီတိ, ဝေတာလီ, မတ္တာသမကဟူသော မတ္တာဝုတ္တိ (၄)မျိုးတို့တွင် ဂီတိစသော (၃)မျိုးတို့သည် အရိယာမျိုးလျှင် ရှေ့သွားရှိသောကြောင့် အရိယာမျိုးကို ရှေးဦးစွာ မိန့်ဆိုရသည်။

အရိယာသာမညဂါထာကို ထပ်၍ စီရင်ရခြင်းအကြောင်း

ဆိုအပ်ပြီးသော ဆဋ္ဌော ဇိလဂါထာ, ပထမဓေဂါထာတို့ကို အမည်ထပ်၍ ပေးလိုသောကြောင့် ဤအရိယာသာမညဂါထာကို ထပ်၍စီရင်ရသည်။

အရိယာသာမညဂါထာမည်ပုံ

အရိယာမျိုးအားလုံးနှင့် တူသောလက္ခဏာရှိ၍ အရိယာဂါထာဟူသမျှတို့နှင့် ဆက်ဆံသောသဘောရှိသော ကြောင့် အရိယာသာမညဂါထာမည်၏။

လဟုဆတ္တံ န နီရန္တရံ သမေ-ဌ လဟု ၆-လုံး ဆက်တိုက် မနေသင့်ခြင်းအကြောင်း

ဝိသမပါဒနှင့် မထူးခြားရာသောကြောင့်လည်းကောင်း အစွန်ဖြစ်သောလဟုတို့ကို ဂိုဏ်းဖွဲ့၍ ထိုထိုဂါထာ၌ သွင်းရာသောကြောင့်လည်းကောင်း သမပါဒ၌ လဟုခြောက်လုံး ဆက်တိုက်မနေသင့်ပါ။

ပါဒါကုလကကို ပြဆိုရခြင်းအကြောင်း

မတ္တာသမကမျိုးငါးဂါထာမှ လက္ခဏာသီးခြားမရှိသော်လည်း အကျဉ်းအားဖြင့်ပြအပ်ပြီးသော မတ္တာသမကမျိုးငါးပါးကို မူလမူလီသွတ်၍ အကျယ်အားဖြင့် ပြခြင်းအကျိုးငှါ ပါဒါကုလကဂါထာကို ပြဆိုပါသည်။

ပါဒါကုလကမည်ခြင်းအကြောင်း

မတ္တာသမကစသော ငါးဂါထာတို့၏ပါဒတို့ဖြင့် ရောယှက်ခြင်းရှိသောကြောင့် ပါဒါကုလကဂါထာမည်၏။

၆-လုံးဖွဲ့ ဂါယတ္တိဆန်းမှစ၍ ပြရခြင်းအကြောင်း

"ဂါယတ္တိ ပမုခံ ဆန္ဒံ"ဟု အဘိဓာန်ကျမ်း၌ ဆိုအပ်သောကြောင့်လည်းကောင်း များသောအားဖြင့် သာသနာတော်ကျမ်း၌ ယှဉ်ခြင်းငှါမထိုက်သောကြောင့်လည်းကောင်း (၁-လုံးဖွဲ့မှ ၅-လုံးဖွဲ့ဆန်းအထိမပြဘဲ) ၆-လုံးဖွဲ့ ဂါယတ္တိဆန်းမှစ၍ ပြဆိုရခြင်းဖြစ်သည်။

အနုသမဝုတ္တိနိဒ္ဒေသ၌ အာချာနကီနှင့် ဝိပရီတာချာနကီတို့ကို ထပ်၍ပြရခြင်းအကြောင်း

အာချာနကီ, ဝိပရီတာချာနကီဟူသော အမည်ထူးများကို သိစေလိုသောကြောင့် ထပ်၍ပြရသည်။

+++ပြီးပါပြီ+++

အလှုသစ္စာ

ရောင်စုံလန်းဆန်း၊ ရနံ့လွှမ်းသည့်
ပန်းကလေးတွေ၊ အလှုဝေလည်း
မကြွေကျခင်၊ အလှုဆင်သည်
တဒင်္ဂအလှု၊ သူ့ဘဝ။

တောတွေတောင်တွေ၊ အလှုဝေလည်း
နွေမရောက်ခင်၊ အလှုဆင်သည်
တဒင်္ဂအလှု၊ သူ့ဘဝ။

အသားဝွေဝါ၊ ပါးနီတျာနှင့်
နှာတံမျက်လုံး၊ ရှုမဆုံးအောင်
ကော့မျက်တောင်နှင့်၊ နက်မှောင်ဆံပင်
မြင်သူတိုင်းငေး၊ နုယဥ်ကျေး၍
နတ်ဆေးပန်းချီ၊ ရေးမမှီသို့
စုံညီလှရှာ၊ ထိုသူမှာလည်း
ဇရာမရောက်ခင်၊ အလှုဆင်သည်
တဒင်္ဂအလှု၊ သူ့ဘဝ။

စိတ်ထားကောင်းခြင်း၊ ရိုးသားခြင်းနှင့်
ရိုင်းပင်းကူညီ၊ ဤသုံးလီကား
အခြားအလှု၊ ယှဥ်မရ၍
ဘဝနောက်နောင်၊ ကာလခေါင်ထိ
အရောင်ထွက်ဆဲ၊ လှုနေဆဲမို့
အမြဲထာဝရ၊ လှုမြဲလှုသည်
အလှုသစ္စာ တရားပါတကား။

အချိန်မတန်ခင်

ဇိမ်ခံနေရင်တော့

နောင်တစ်ချိန်မှာ

အနှိမ်ခံရတဲ့ဘဝကို

ရောက်လိမ့်မယ်။

ဓမ္မဒါနထုတ်ဝေသူ

ဓမ္မဒါနထုတိုလ်ရှင်

အရှင်ပညာဝံသာလင်္ကာရ (ပျဉ်းမနား)

သာမဏေကျော်ပရိယတ္တိစာသင်တိုက်၊ ပဲခူးမြို့

Design - Ashinpyinyarwintharlinkarya

Tharmanaykyaw - Bago